
SLOBODA IZRAŽAVANJA PRED SUDOM

**DRUGI REDOVNI IZVEŠTAJ O
ZAŠTITI SLOBODE IZRAŽAVANJA U
PRAVOSUDNOM SISTEMU SRBIJE**

Kingdom of the Netherlands

SLOBODA IZRAŽAVANJA PRED SUDOM

**DRUGI REDOVNI IZVEŠTAJ O ZAŠTITI
SLOBODE IZRAŽAVANJA U
PRAVOSUDNOM SISTEMU SRBIJE**

FONDACIJA
SLAVKO
ČURUVIJA
FOUNDATION

Izdavač:

Slavko Ćuruvija fondacija

Uredile:

Sofija Mandić, Ivana Stevanović

Autorke:

Sloboda izražavanja u Republici Srbiji u globalnom kontekstu

Nataša Stojadinović

Građanskopravna zaštita slobode izražavanja

Vida Petrović Škero

SLAPP tužbe – Strateške tužbe protiv učešća javnosti

Ana Zdravković

Krivičnopravna zaštita novinara i medijskih radnika Slučajevi rešeni odlukom tužilaštva

Nataša Jovanović

Analiza pravosnažno okončanih sudskih postupaka vođenih zbog izvršenja krivičnog dela ugrožavanja sigurnosti na štetu predsednika RS, narodnih poslanika, predsednika Vlade RS, članova Vlade, sudija, tužilaca, zamenika tužilaca, advokata i policijskih službenika

Kruna Savović

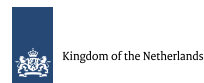
Dizajn i prelom

Petar Pavlović

Ova publikacija objavljena je uz finansijsku pomoć Evropske unije. Za sadržinu ove publikacije isključivo su odgovorni Slavko Ćuruvija fondacija i Centar za pravosudna istraživanja i ta sadržina nipošto ne izražava zvanične stavove Evropske unije.

Projekat sprovode Slavko Ćuruvija fondacija i Centar za pravosudna istraživanja, uz finansijsku podršku Evropske unije i MATRA programa Ambasade Kraljevine Holandije.

Beograd, februar 2022.

SADRŽAJ

SADRŽAJ	3
UVOD	4
Sloboda izražavanja u Republici Srbiji u globalnom kontekstu	5
GRAĐANSKOPРАВNA ZAŠTITA SLOBODE IZRAŽAVANJA	8
Uvod	8
Predmet analize i metodološki pristup	10
Dužina trajanja postupka	16
Zaključak:	18
Dužina izrade prvostepene presude	19
Žalbe i odluke po žalbama	20
Visina naknade štete	21
Zaključak	24
Primena međunarodnih instrumenata, presuda ESLJP i Etičkog kodeksa novinara pred sudom u posmatranom periodu	26
Vanredni pravni lekovi	27
STUDIJA SLUČAJA	29
Nebojša Stefanović protiv Sandre Petrušić, Milana Ćulibrka i NIN	29
PREPORUKE	35
SLAPP tužbe – Strateške tužbe protiv učesća javnosti	37
KRIVIČNOPРАВNA ZAŠTITA NOVINARA I MEDIJSKIH RADNIKA	44
Slučajevi rešeni odlukom tužilaštva	45
Struktura krivičnih dela u analiziranim predmetima	46
Postupajuća tužilaštva i način okončanja postupka pred tužilaštvom	52
Pravo na pravno sredstvo	62
Zaključak	66
Analiza pravnosnažno okončanih sudskih postupaka vođenih zbog izvršenja krivičnog dela ugrožavanja sigurnosti na štetu predsednika RS, narodnih poslanika, predsednika Vlade RS, članova Vlade, sudija, tužilaca, zamenika tužilaca, advokata i policijskih službenika	68
Krivične sankcije i trajanje sudskog postupka	71
Razlika u postupanju prema licima zaštićenim članom 138 stav 3 KZ - faktor važnosti ...	85
Zaključak	90
Četiri reprezentativna slučaja u pogledu (<i>ne</i>)uslova u kojima medijski radnici obavljaju svoj posao	90
Zaključak	99
Preporuke:	99

UVOD

Sloboda izražavanja pred sudom je druga analiza o zaštiti slobode izražavanja u pravosudnom sistemu Srbije koju su zajednički izradile Slavko Ćuruvija fondacija i Centar za pravosudna istraživanja.

U građanskoj (parničnoj) materiji, cilj ovogodišnje analize je bilo utvrđivanje u kojoj meri pravosudni sistem nosiocima vlasti ili drugim društveno uticajnim pojedincima može poslužiti za povredu ili suzbijanje slobode izražavanja. Analiza obuhvata medijske sporove u periodu 2017–2020. godine u kojima su tužiocima javne i političke ličnosti, biznismeni i ličnosti koje nisu poznate široj javnosti, ali su poznate u svojim lokalnim zajednicama. Tuženi u ovim predmetima su mediji za koje je Savet za štampu utvrdio da retko krše Kodeks novinara Srbije, odnosno da u svom radu pretežno postupaju profesionalno. To su dnevni listovi Danas i Politika, nedeljnici NIN i VREME, medijski portali KRIK, Peščanik, ŽIG INFO, Balkanska istraživačka mreža (BIRN), Centar za istraživačko novinarstvo-Fondacija (CINS), kao i United Media Digital DOO Beograd.

Analiza dostupnih predmeta je pokazala da su mediji koji retko krše Kodeks daleko ređe tuženi od medija koji to čine učestalo. Tužbe protiv profesionalnih medija u posmatranom periodu ne samo da nisu bile masovne, već su mahom bile i neuspešne po tužioce – manje od polovine tužbenih zahteva je usvojeno i to samo delimično. Stoga se može zaključiti da u posmatranom periodu tužbe nosilaca javnih vlasti i drugih uticajnih tužilaca nisu bile primarno sredstvo pritisaka na medije.

Međutim, 2021. godine uočavamo značajnu promenu i pojavu tužbi za koje postoji sumnja da predstavljaju tzv. SLAPP tužbe – strateške tužbe protiv učešća javnosti. Ishodi ovih strateških postupaka protiv medija još uvek nisu poznati, ali je izvesno da će domaći pravni sistem u kratkom roku morati da pronađe način da spreči takav pritisak na slobodu izražavanja. Analiza predočava i neke od pravnih i praktičnih mogućnosti rešavanja problema SLAPP tužbi protiv medija.

U krivičnopravnoj materiji, ovogodišnja analiza teži da ustanovi uzroke problema neadekvatne zaštite novinara u krivičnom postupku. Prethodne godine je utvrđeno da je u periodu 2017-2020 tužilaštvo odbacilo izuzetno visok procenat (69%) krivičnih prijava za krivična dela učinjena na štetu novinara i medijskih radnika. Uvidom u predmete, za svrhe ove analize, je ustanovljeno da se najveći broj krivičnih prijava za krivično delo ugrožavanja sigurnosti lica koja obavljaju posao od javnog značaja u oblasti informisanja, koje je i najčešće krivično delo prijavljeno i učinjeno prema novinarima, tužilaštvo odbacuje zato što krajnje restriktivno tumači pojam pretnje upućene novinarima. Tužilaštvo najčešće smatra da pretnja novinaru nije ozbiljna, jasna i nedvosmislena, da nije direktno upravljena na život i telo ili da nedostaje osećaj ugroženosti i straha kod novinara.

Analiza pokazuje da ovakvo tumačenje nije ograničenje za dalje postupanje u krivičnom postupku kada je u pitanju ugrožavanje sigurnosti visokih državnih funkcionera, poput predsednika Republike. Zbog toga možemo zaključiti da tužilaštvo postupa različito u odnosu na lična svojstva oštećenih kod prijave istog krivičnog dela. Odnosno, postupanje tužilaštva, a ne normativne prepreke, omogućavaju suštinsku neravnopravnost i diskriminaciju novinara pri krivičnopravnoj zaštiti.

Ovakvi nalazi empirijski potvrđuju nalaze domaćih i međunarodnih stručnjaka koji godinama unazad konstatuju institucionalnu i medijsku zaštićenost političkih funkcionera od kritike, a koju prati nemogućnost zaštite novinara od napada i zastrašivanja, naročito kada se usude na takvu kritiku.

Tokom 2021. godine, Evropska komisija je izrazila zabrinutost zbog kontinuiranog porasta broja registrovanih slučajeva zastrašivanja medijskih radnika, finansijskih pritisaka i prikriivanja bitnih informacija za javnost koje čine državne institucije. Slične tendencije uočile su i druge organizacije koje globalno prate stanje u medijima i koje u svoje analize uključuju stanje u Srbiji.

Sloboda izražavanja u Republici Srbiji u globalnom kontekstu

Na nepovoljno stanje u medijima u Srbiji i položaj novinara, osim domaćih entiteta, ukazuju i međunarodna tela i inostrane organizacije koje prate slobodu medija. Kroz prizmu posmatrača van granica naše zemlje može se doći do objektivnije slike o pravom stanju u medijima i slobodi izražavanja u Republici Srbiji. Inostrani posmatrači na osnovu svojih istraživanja daju odgovor na pitanje kako oni u svojstvu trećih nezavisnih i nepristrasnih lica vrednuju trenutni stepen slobode izražavanja u Srbiji.

Reporteri bez granica (*Reporters Without Borders*) istražuju slobodu informisanja i slobodu štampe, kontinuirano prateći ugroženost bezbednosti novinara. Oni ocenjuju da u Srbiji postoji nedostatak slobode medijskog izveštavanja i sve agresivnije nasilje nad novinarima. U svojoj analizi objavljenoj 2021, *Reporteri bez granica* navode da je novinarstvo najbolja vakcina protiv dezinformacija, ali da je takva vakcina blokirana u više od 73 odsto u 180 posmatranih zemalja.¹ Pandemija kovida-19 samo je doprinela pogoršanju stanja u medijima. U navedenoj analizi, Srbija je zauzela 93. mesto po indeksu slobode medija. Poređenja radi, Srbija se 2017. nalazila na 66. mestu, što znači da je tokom

¹ <https://rsf.org/en/2021-world-press-freedom-index-journalism-vaccine-against-disinformation-blocked-more-130-countries>

godina sloboda medija nazadovala. Reporteri bez granica ukazuju da u Srbiji „raste trend novinarskog zlostavljanja“.

Član 19 (*Article 19*) internacionalna je organizacija koja se bavi ljudskim pravima i slobodama, između ostalog slobodom govora i slobodnim medijima. „Misija za procenu stanja slobode medija i bezbednost novinara u Srbiji“ u periodu januar-februar 2021. sprovedena je pod okriljem ove organizacije u saradnji sa Nezavisnim udruženjem novinara Srbije i ostalim partnerima.² Iz izveštaja navedene misije proizlazi zapažanje da bezbednost novinara u Srbiji izaziva sve veću zabrinutost, koju je dodatno pogoršala pandemija kovida-19. Kao ključne pokazatelje ovakvog stanja navode slučaj hapšenja novinarkе Ane Lalić zato što je izveštavala o neadekvatnoj medicinskoj opremi u bolnici u Novom Sadu, slučaj paljenja kuće novinara Milana Jovanovića, kao i ranije slučajeve nerešenih ubistava novinara Slavka Ćuruvije, Milana Pantića i Dade Vujasinović. Dodatno, ukazuju na onlajn uznemiravanje novinara, koji se iz straha autocenzurišu, a posebno su ugroženi lokalni mediji. Smatraju da novinari zbog nedovoljnog poverenja u policiju i pravosudni sistem ne prijavljuju slučajeve pretnji i napada. Takođe, navode da izražavaju zabrinutost zbog situacija u kojima državni zvaničnici otvoreno prete novinarima te za primer uzimaju slučaj kada su provladini mediji novinare *Krika* povezivali sa kriminalnom organizacijom. Ukazuju da postoji podela medija na provladine i nezavisne, pri čemu prvi uživaju prednost finansijske podrške u sistemu dodele javnih sredstava, dok se nezavisnim i kritičkim medijima ukidaju neophodni resursi. Napadi na nezavisne novinare sprovode se na različite načine, kao što je blaćenje putem provladinih tabloida ili onlajn putem naloga sa nepoznatih izvora. Poseban deo izveštaja posvećen je hitnim preporukama srpskoj vladi u kojima predlažu preduzimanje različitih mera kako bi se obezbedilo pravo na slobodu izražavanja u Srbiji. Neke od mera su uslađivanje srpskog zakonodavstva sa međunarodnim obavezama, osuda svih napada na novinare i okončanje nekažnjivosti za zločine učinjene protiv novinara.

Balkan Free Media Initiative je nevladina organizacija koja se zalaže za slobodne medije i novinarstvo na prostoru Balkana. U nedavno objavljenoj analizi „Nevidljiva ruka medijske cenzure na Balkanu“ fokus medijskih sloboda bio je na Srbiji, Bugarskoj i Severnoj Makedoniji. U izveštaju se za Srbiju navodi da postojanje

² <https://www.article19.org/wp-content/uploads/2021/04/Medijske-slobode-i-bezbednost-novinar-a-u-Srbiji-izvestaj-misije.pdf>, <https://www.article19.org/resources/serbia-media-freedom-and-journalists-must-be-protected/>

velikog broja medija stvara utisak medijskog pluralizma, ali da je pluralizam prividan jer su mediji mahom prorežimski. Postoji kontrola države nad medijima koja se postiže kroz vlasništvo, finansiranje putem javnih nabavki i na druge načine. Navode da pod vlašću Aleksandra Vučića i SNS ne postoji prostor za slobodno delovanje medija. Uticaj vladajućih stranaka na medije je velik, što se vidi iz podatka da su se tokom marta 2021. predstavnici vladajućih stranaka pojavili u 87 odsto udarnih termina informativnog programa, stoji u izveštaju.³

Polazeći od navedenih izveštaja, zaključuje se da je medijska slika u Srbiji posmatrana u globalnom kontekstu ocenjena kao nepovoljna. Upravo kroz prikupljene statističke podatke, kao što je recimo rastući broj napada na novinare, rang Srbije u kontekstu indeksa slobode medija (93. mesto od 180 država) i konkretni primeri sudskih postupaka u kojima su novinari žrtve ukazuju na to da je slobodno novinarstvo u Srbiji garantija na papiru (kroz Ustav i zakone), ali da je stvarnost drugačija. Zajedničko stanovište izneto u svim pomenutim analizama i istraživanjima jeste to da u Srbiji postoji privid slobodnih i nezavisnih medija te privid slobode izražavanja, o čemu najbolje svedoče posledice sa kojima se suočavaju novinari koji nepristrasno i istinito govore o pitanjima važnim za državu i njene građane.

³

<https://static1.squarespace.com/static/607edb92071ad0422f427dcb/t/61645-373f3eab25c6ded87e0/1633965030745/The+Invisible+Hand+of+Media+Censorship.pdf>

GRAĐANSKOPRAVNA ZAŠTITA SLOBODE IZRAŽAVANJA

Uvod

U analizi statusa tužilaca i tuženih u takozvanim medijskim sudskim postupcima i dalje je uobičajeno da tabloidni mediji i mediji koji najviše krše Kodeks novinara sve češće objavljenim tekstovima učestvuju u različitim vidovima pritisaka na medije i nezavisne novinare. Na to ukazuje i izveštaj Evropske komisije⁴ o stanju u poglavljima 23 i 24, u kojem se navodi zabrinutost zbog kontinuiranog porasta broja registrovanih slučajeva zastrašivanja medijskih radnika, finansijskih pritisaka, prikrivanja za javnost bitnih informacija od strane državnih institucija. Novinari na lokalnom nivou su i dalje izloženi onemogućavanju izveštavanja i diskriminaciji kada je reč o dostavljanju podataka od javnog interesa. Agencija Beta je prenela izjavu poverenika za informacije od javnog značaja i zaštitu podataka o ličnosti da se novinari žale da im vlasti uskraćuju informacije o korona virusu, zbog čega je u odnosu na ukupan broj izjavljenih žalbi povereniku svaka treća žalba novinara. Žalbe su uglavnom osnovane i odnose se na Ministarstvo zdravlja i druge institucije čija je osnovna delatnost u vezi sa zdravljem građana.⁵

U medijima je nastavljen „govor mržnje“ i kampanja „blaćenja“ novinara. Vlasnik „Informera“ osuđen je prvostepenom presudom Prvog osnovnog suda u Beogradu zbog krivičnog dela uvrede u produženom trajanju izvršenom na štetu novinarku N1 Žakline Tatalović⁶. U više navrata, premijerka je ponovila izjave koje se odnose na dnevni list „Danas“ da su „lažovi“, „monstrumi“, „istraživački tabloidi“, „blato“...⁷ Dala

⁴ Europeanwesternbalkans.rs, 20. 10. 2021. Šta su ključni nalazi izveštaja Evropske komisije o Srbiji

⁵ List Danas, štampano izdanje 3-4. oktobar 2020, rubrika Društvo

⁶ List Nova, štampano izdanje subota/nedelja 18-19. septembar 2021.

⁷ List Danas, štampano izdanje, 6.oktobar 2021, dodatak NUNS press Dosije o medijima str.11

je izjavu novinarima na otvaranju bolnice da je dnevni list „Danas“ „bombastično objavio laž... da je politički pamflet, tabloid koji radi za Dragana Đilasa i Šolaka...“⁸

U istom periodu se objavljuje da je kompanija Tviter označila zvanične naloge Radio-televizije Srbije (RTS), „Pinka“, TV „Prva“, B92, i TV „Hepi“, te novinske agencije Tanjug, kao i štampanih listova „Kurir“, „Informer“, „Politika“ i „Srpski telegraf „kao „medije koji saraduju sa Vladom Srbije“. Kako je naveo profesor Fakulteta političkih nauka, „ovo dokazuje da je problematična situacija na relaciji vlast-mediji u Srbiji.“⁹. Stalnim odbijanjem javnih ustanova da objave ili dostave tražene informacije nastavlja se ometanje rada novinara.¹⁰ Istraživanje Udruženja novinara Srbije (UNS) pokazalo je da je država za sufinansiranje projekata u oblasti javnog informisanja za devet meseci 2020. godine na svim nivoima za 144 konkursa namenila 1,7 milijardi dinara, 77 miliona više u odnosu na prethodnu godinu¹¹. Najviše sredstava dodeljivano je medijima koji su, kako je utvrđeno, najviše kršili Kodeks novinara. Prema istraživanju „Raskrikavanja“¹², tokom 2020. godine na naslovnica pet novina bilo je blizu 1200 lažnih i neutemeljenih vesti (Kurir, Alo, Srpski telegraf i Večernje novosti). Utvrđeno je da je ovih pet medija na konkursima za projektno sufinansiranje dobilo više od 29 miliona dinara iz budžeta lokalnih samouprava. Pokazalo se da su vlast i tabloidi u uzajamno korisnom odnosu.

Tokom 2020. godine povećao se i broj tužbi predstavnika vlasti usmerenih ka medijima koji se ocenjuju „kao akti zastrašivanja i ucene“ i da su tužbe političara usmerene ka neistomislećim, kritičkim medijima vrsta pritiska „da prestanu da pišu o malverzacijama, aferama i korupciji, temama koje su škakljive za garnituru na vlasti“.¹³ Tokom 2021. uočen je značajan broj tužbi istog tužioca protiv svih medija i drugih lica koji su prenosili vesti i činjenice sa konferencija za novinare opozicionih partija. Sve ovo ukazuje na to da je sve manja mogućnost medija da obezbede slobodu govora i mišljenja, da nasuprot tome mediji koji krše Kodeks novinara, u odnosu na koje postoji i daleko veći broj sudskih postupaka, sve grublje krše prava građana. Ovakvo stanje ima za posledicu da se sudskim odlukama ne menja način rada medija koji postupaju protivno zakonu, niti se na primeren način može vršiti zaštita prava građana.

⁸ List Danas, štampano izdanje 17. avgust 2021, rubrika Društvo, str.7

⁹ List Danas, štampano izdanje 3. septembar 2021, rubrika Društvo, str.6

¹⁰ List Danas, štampano izdanje subota/nedelja 20–21. jun 2020, rubrika Vladavina prava

¹¹ List Danas, štampano izdanje, 18. septembar 2020, rubrika Društvo

¹² <http://www.raskrinkavanje.rs>

¹³ List Danas, štampano izdanje, 20. avgust 2020, rubrika Društvo, str.5

Predmet analize i metodološki pristup

Analiza se odnosi na period od 2017. do 2020. godine, i to u predmetima u kojima su tuženi mediji koji spadaju u grupu onih za koje je utvrđeno da imaju mali broj kršenja etičkog kodeksa novinara. Broj ovih medija, pa stoga i predmeta, manji je u odnosu na analizu objavljenu 2020. godine, koja se odnosila na pet medija koji su u najviše kršili kodeks, prema podacima Saveta za štampu. U odnosu na njih bio je pokrenut daleko veći broj postupaka pred Višim sudom u Beogradu, jedinom nadležnom sudu u Republici Srbiji za postupanje po tužbama za naknadu nematerijalne štete po Zakonu o javnom informisanju i medijima. Imajući u vidu manji broj predmeta (ukupno 27) analiziran u ovom delu izveštaja u odnosu na prethodni¹⁴, da bi se lakše pratili pribavljeni podaci bilo je moguće izvršiti jedinstvenu analizu za svaki posmatrani podatak za sve medije i za ceo period. Utvrđivalo se da li je sud postupao u skladu sa specifičnostima procedure za ovu vrstu predmeta.

Razmatran je celokupni tok postupka, njegova dužina, efikasnost suda, poštovanje zakonskih rokova, vrste odluka na svim stepenima suđenja, visina štete, primena međunarodnih instrumenata i odluka međunarodnih sudova.

Osnovni izvor materijalnog prava za metodologiju je Zakon o javnom informisanju i medijima (ZJIM)¹⁵, koji reguliše sadržinu slobode javnog informisanja, informisanje o pitanjima od interesa za javnost, zaštitu medijskog pluralizma i zabranu monopola u ovoj oblasti, kao i javnost podataka o medijima, radi omogućavanja građanima da formiraju sopstveno mišljenje¹⁶. Zakonom se predviđa da je izabran, postavljen odnosno imenovan nosilac javne i političke funkcije dužan da trpi iznošenje kritičkih mišljenja koja se odnose na rezultate njegovog rada, odnosno politiku koju sprovodi, a u vezi je sa obavljanjem njegove funkcije, bez obzira na to da li se on oseća lično povređenim iznošenjem tih mišljenja.¹⁷ Definisana je obaveza novinarske pažnje.¹⁸ Utvrđena je obaveza objavljivanja osnovnih podataka o mediju¹⁹, kao i prava novinara²⁰. Regulisana su posebna prava i obaveze u javnom informisanju²¹ koja se odnose na pretpostavku nevinosti, objavljivanje informacije u vezi s krivičnim

¹⁴ <https://www.slavkocuruvijafondacija.rs/istrazivanje-scf-i-cepris-a-retke-presude-za-pretnje-i-napade-na-novinare-predugi-medijski-sporovi/>

¹⁵ *Službeni glasnik RS*, br.83/14, 58/15, 12/16 - autentično tumačenje

¹⁶ *Ibid*, čl.5-7

¹⁷ *Ibid*, čl. 8

¹⁸ *Ibid*, čl. 9

¹⁹ *Ibid*, glava V

²⁰ *Ibid*, čl.49-55

²¹ *Ibid*, glava XI

postupkom, zabranu govora mržnje, oslobađanje od odgovornosti zaštite maloletnika i zabranu javnog izlaganja pornografije. Zakon sadrži i odredbe koje regulišu objavljivanje informacija o ličnosti²². Određeno je na koje se nosioce državne i političke funkcije odnosi član 8 tog zakona.

Posebna procesna pravila su takođe regulisana ZJIM, koji je propisao koja lica mogu biti tužioc i ko mora biti tužen za učestvovanje u postupku²³. Propisana je odgovornost novinara, urednika i izdavača²⁴. Kao opšte načelo postupka predviđena je hitnost²⁵, koja je ugrađena u sve zakonske rokove. U ovoj vrsti parnice ne zakazuje se pripremno ročište.²⁶ U svim parnicama, osim po tužbi za objavljivanje odgovora, obaveza tuženog je da u roku od osam dana od dana dostavljanja tužbe dostavi odgovor na tužbu. Rok za održavanje prvog ročišta za glavnu raspravu je 15 dana od dana prijema odgovora na tužbu, a osam dana po tužbi za objavljivanje odgovora gde je predviđen i skraćeni rok za povraćaj u pređašnje stanje. Presuda se dostavlja u roku od tri dana od dana kada je doneta²⁷. Žalba se može podneti u roku od osam dana od dana prijema presude, a odgovor na žalbu u roku od tri dana od dana dostavljanja žalbe.²⁸

Revizija je dozvoljena protiv drugostepene odluke ako je tužbeni zahtev odbijen, u roku od 15 dana od dana dostavljanja drugostepene odluke. Izuzetak predstavlja postupak za objavljivanje odgovora, kada revizija nije dozvoljena. U parnicama po tužbi za naknadu štete reviziju mogu izjaviti i tužilac i tuženi.²⁹

Zakonom je propisano da se izdavaču, ukoliko nije obuhvaćen tužbom, mora dostaviti pravnosnažna presuda³⁰. Zakon predviđa postupanje tužilaca i u slučaju promene urednika. Ako je do njegove promene došlo nakon podnošenja tužbe, a tužilac ne izvrši preinačenje tužbe do okončanja glavne rasprave, tužba se odbacuje. Za razliku od ostalih parnica, pri preinačenju tužbe nije potrebna saglasnost stranaka. Ako je promena nastupila posle donošenja presude, obaveza prelazi na novog urednika, osim naknade štete.³¹ Koliko zakonodavac insistira na hitnosti, ukazuje i činjenica da ako su rokovi prekoračeni, predsednik suda bez odlaganja predmet daje u

²² *Ibid, glava XII*

²³ Čl. 102 i 103 ZJIM

²⁴ Čl. 113 i 114 ZJIM

²⁵ Čl. 122 ZJIM

²⁶ Čl. 121 ZJIM.

²⁷ Čl. 124 ZJIM

²⁸ Čl. 125 ZJIM

²⁹ Čl. 126 ZJIM

³⁰ Čl. 127 ZJIM

³¹ Čl. 128 ZJIM

rad drugom veću, a preduzete radnje se ne moraju ponavljati³². U medijskim sporovima, Zakon o parničnom postupku kao opšti zakon primenjuje se kada ZJIM kao poseban zakon nema drugačije utvrđena procesna rešenja.

Zakon predviđa da lice može zahtevati od suda da privremenom merom zabrani odgovornom uredniku da ponovo objavi istu informaciju, odnosno zapis, ukoliko bi objavljivanjem bilo povređeno pravo ili interes ovog lica, a najduže do pravnosnažnog okončanja postupka. Podnosilac tužbe mora učiniti verovatnim da postoji konkretna opasnost da će informacija biti ponovo objavljena i da bi se time povredilo njegovo pravo ili interes. O predlogu se mora odlučiti u roku od 48 sati, a protiv odluke se u istom roku može izjaviti prigovor³³.

Vodeći se rezultatima analize Saveta za štampu, koja se obavlja svake godine i objavljuje na sajtu tog tela, za istraživanje su odabrani mediji: „Danas“, „Politika“, NIN, KRIK, „Peščanik“, ŽIG INFO, Balkanska istraživačka mreža (BIRN), Centar za istraživačko novinarstvo-Fondacija (CINS), „Vreme“; United Media Digital DOO Beograd. Potrebni podaci i sudske odluke pribavljani su od Višeg suda u Beogradu kao prvostepenog, Apelacionog suda u Beogradu kao žalbenog - drugostepenog suda i Vrhovnog kasacionog suda, kao revizionog, koji odlučuje o vanrednim pravnim lekovima. U posmatranim parnicama tužiocima su javne i političke ličnosti, biznismeni i ličnosti koje nisu poznate široj javnosti, ali su poznate u svojim lokalnim zajednicama. U svim predmetima tuženi su odgovorni urednici, novinari i izdavači.

Tokom pribavljanja potrebnih podataka i materijala po zahtevima za pristup informacijama od javnog značaja, utvrđeno je da sudovi elektronske upisnike P3 za medijske sporove vode samo prema prvotuženom. Dosta je neuobičajeno da pored elektronskog načina vođenja evidencije postojećim programom nije omogućeno da se na upit po bilo kojem od tri tužena ne može doći do traženih podataka. Ovakav način pretrage onemogućava pribavljanje potpunih podataka za analizu ovoga tipa, u kojoj se istraživanje obavlja za medije, sa uvek tri tužena. Onaj ko traži podatke u vezi sa konkretnim medijem ne može uvek znati ime novinara koji može biti označen kao prvootuženi. U takvoj situaciji, podaci o predmetu ne mogu se pribaviti bez saznanja o tom podatku. Upravo zbog toga, da bi se obezbedila što bolja baza podataka za analizu, urednicima posmatranih medija upućen je upit o tome da li su bili tuženi, ako jesu, koliki je broj takvih predmeta u označenom periodu i koja je njihova oznaka-broj pod kojim je vođen u sudu.

³² Čl. 129 ZJIM

³³ Čl. 104 ZJIM

Viši sud u Beogradu je dostavio obaveštenje³⁴ da je tuženi Dan Graf, izdavač „Danasa“, u navedenom periodu 16 puta bio tužen. Godine 2017. podnete su četiri tužbe, od kojih je samo jedan predmet pravnosnažno rešen rešenjem kojim se tužba smatra povučenom, dok su ostali predmeti u toku i nakon pet godina. U 2018. godini podnete su četiri tužbe i predmeti nisu pravnosnažno rešeni. Godine 2019. podneto je šest tužbi, pet nije pravnosnažno rešeno, jedna je pravnosnažno rešena rešenjem kojim se tužba smatra povučenom. Tokom 2020. godine podnete su dve tužbe i predmeti nisu pravnosnažno rešeni. Iz obaveštenja Apelacionog suda u Beogradu utvrdili smo da je u periodu od 1. januara do 3. marta 2021. godine po žalbama na presude iz P3 upisnika protiv tuženog „Dan Graf“ i drugih formirano ukupno šest predmeta, koji su označeni po brojevima zavedenim u sudu. Tri predmeta su još u toku, a preostala tri predmeta nisu okončana odlukama tog suda.³⁵ Imajući u vidu da se radilo o moguće nerealnom, dosta malom broju predmeta, istraživač CEPRIS-a je glavnom i odgovornom uredniku i pravnoj službi „Danasa“ dostavio upit³⁶ o tome da li su od 2017. godine do dana dostavljanja upita bili tuženi u medijskim sporovima (koji nose oznaku P3), te ukoliko jesu, zamoljeni su da dostave brojeve predmeta, da bi se od nadležnog suda tražile presude za potrebe istraživanja koje podnosilac zahteva sprovodi. Nažalost nismo dobili tražene podatke koji bi obezbedili iscrpniju analizu.

Viši sud u Beogradu je po zahtevu o slobodnom pristupu informacija dostavio obaveštenje³⁷ da je u traženom periodu po svim tužbama podnetim protiv dnevnog lista „Politika“ formirano 16 predmeta, i to u 2017. godini šest tužbi, u 2018. godini dve tužbe, u 2019. godini dve tužbe, u 2020. godini šest tužbi. Četiri predmeta su okončana pravnosnažnom presudom, u dva su doneta rešenja o povlačenju tužbe, u jednom je doneta prvostepena odluka protiv koje je izjavljena žalba. U 11 predmeta postupak je u toku³⁸. Protiv tri pravnosnažne presude izjavljene su žalbe, o kojima je odlučivao drugostepeni sud presudom koje su pribavljene i analizirane.

Viši sud u Beogradu dostavio je obaveštenje da je proverom kroz elektronski upisnik P3 utvrđeno da Balkanska istraživačka mreža (BIRN)³⁹ i Centar za istraživačko novinarstvo⁴⁰ ne prolaze kroz evidenciju tuženih koji su učestvovali u postupku, što može značiti da uopšte nisu tuženi ili su označeni kao drugo ili treće tuženi, pa se ne unose u registar. Protiv medija „Vreme“ u 2018, 2019. i 2020. godini podneta je po

³⁴ Dopis Višeg suda u Beogradu Su II-17a br.43/21 od 23. 2. 2021. godine

³⁵ Rešenje Apelacionog suda u Beogradu Su II 17a 21/21 od 3. marta 2021. godine

³⁶ gl.urednik@danas.rs; pravna@danas.rs 16. mart 2021. 10:22:41

³⁷ Dopis Višeg suda u Beogradu Su II-17a br.43/21 od 23. 2.2021. godine

³⁸ Četiri predmeta nisu analizirana jer ne odnose na posmatrani period

³⁹ Dopis Višeg suda u Beogradu Su II-17a br.266/21 od 19. 10. 2021. godine

⁴⁰ Dopis Višeg suda u Beogradu Su II-17a br.42/21 od 23. 2. 2021. godine

jedna tužba i ovi postupci su u toku.⁴¹ Apelacioni sud u Beogradu nas je obavestio da protiv medija „Vreme“⁴² i drugih imaju jednu presudu iz 2016 godine, koja nije obuhvaćena našom analizom zbog vremena podnošenja tužbe. Obavestili su nas i da nema žalbi protiv presuda zavedenih u GŽ3 upisnik protiv tuženih Balkanske istraživačke mreže (BIRN) i drugih⁴³, niti protiv Centra za istraživačko novinarstvo-Fondacija (CINS)⁴⁴. Da bismo sa sigurnošću utvrdili da li je protiv njih bilo podnetih tužbi u posmatranom periodu, poslali smo upit glavnim urednicima ovih medija da li je u ispitivanom periodu protiv njih vođen neki spor, te ako jeste, da nam dostave brojeve predmeta, uz obrazloženje kakvo istraživanje obavljamo (CINS⁴⁵, „Vreme“⁴⁶). Nijedan glavni urednik ni pravna služba nisu dostavili traženo obaveštenje.

Viši sud u Beogradu⁴⁷ nas je po zahtevu za slobodan pristup informacijama obavestio da protiv UNITED MEDIA DIGITAL DOO BEOGRAD od 2017- do 2019. nije bilo podnetih tužbi, a da je tokom 2020. godine podneto devet tužbi, po kojima je postupak i dalje u toku. Apelacioni sud⁴⁸ je dostavio obaveštenje da nije utvrđeno da je protiv ovog tuženog vođen neki žalbeni postupak.

Dopisom Višeg suda u Beogradu⁴⁹ obavešteni smo da tokom 2017. i 2020. godine protiv nedeljnika NIN nije bilo podnetih tužbi. U 2018. godini zavedena je jedna tužba, po kojoj je postupak pravnosnažno okončan (koji je u ovoj analizi posebno izdvojen kao studija slučaja), a tokom 2019. godine podnete su dve tužbe, od kojih je po jednoj postupak pravnosnažno okončan, dok je po drugoj postupak u toku.

Iz dopisa Višeg suda u Beogradu utvrđuje se da protiv „Peščanika“ tokom 2018. zaključno sa 2019. godinom nije bilo podnetih tužbi, tokom 2017 podnete su dve tužbe, po jednoj je postupak pravnosnažno okončan, a po drugoj je u toku.⁵⁰ Apelacioni sud⁵¹ nas je obavestio da su u tom sudu u navedenom periodu započeta tri postupka po žalbama, jedan je okončan donošenjem rešenja, jedan je u toku, a jedan pravnosnažno okončan.

⁴¹ Dopis Višeg suda u Beogradu Su II-17a br.44/21 od 23. 2.2021. godine

⁴² Apelacioni sud u Beogradu Su II 17a 22/21 od 4. marta 2021.

⁴³ Apelacioni sud u Beogradu Su II 17a 24/21 od 4. marta 2021.

⁴⁴ Apelacioni sud u Beogradu Su II 17a 23/21 od 4. marta 2021.

⁴⁵ Dopis poslat elektronskom poštom 16. marta 2021 10:21:11 CET

⁴⁶ Dopis poslat elektronskom poštom 16. marta 2021 10:20:02 CET

⁴⁷ Dopis Višeg suda u Beogradu Su II-17a br.46/21 od 1. marta 2021.godine

⁴⁸ Apelacioni sud u Beogradu Su II 17a 30/21 od 4.marta 2021.

⁴⁹ Dopis Višeg suda u Beogradu Su II-17a br.50/21 od 1.marta 2021.godine

⁵⁰ Dopis Višeg suda u Beogradu Su II-17a br.49/21 od 1.marta 2021.godine

⁵¹ Apelacioni sud u Beogradu Su II 17a 28/21 od 4. marta 2021.

Viši sud u Beogradu⁵² dostavio je informaciju da su 2017. godine podnete dve tužbe protiv ŽIG INFO, u kojima su postupci pravnosnažno okončani. Tokom 2018. godine podnete su dve tužbe, od kojih je jedna pravnosnažnim rešenjem povučena, a po drugoj je postupak još u toku. Apelacioni sud⁵³ nas je informisao da su u navedenom periodu vođena dva žalbena postupka protiv označenog tuženog i oba su pravnosnažno okončana, Izvršena je analiza sudskih odluka kojima su postupci okončani.

Želeći da budemo što sigurniji o tačnom broju predmeta protiv medija koje smo u ovome delu istraživanja koje se bavi slobodom govora i njegovoj zaštiti u našem pravosudnom sistemu analizirali, ovaj put sa fokusom na medije koji manje krše etički kodeks novinara, dostavili smo molbu/upit glavnim i odgovornim urednicima medija PEŠČANIK⁵⁴, NIN,⁵⁵ ŽIG INFO⁵⁶, UNITED MEDIA⁵⁷, KRIK⁵⁸, CINS⁵⁹, VREME⁶⁰ da nas obaveste koliko je prema evidenciji samih medija protiv njih pokrenuto postupaka pred Višim sudom u Beogradu u takozvanim medijskim sporovima u periodu od 2017. do 2020. godine i da nas obaveste pod kojim poslovnim brojem su predmeti zavedeni u sudu. Sa žaljenjem konstatujemo da nijedan urednik navedenih medija nije odgovorio na molbu/upit.

U posmatranom periodu protiv navedenih medija nije bilo oformljenih predmeta po tužbi novinara.

S obzirom na relativno mali broj predmeta, analiza je obavljena za ceo posmatrani period za svaki medij.

⁵² Dopis Višeg suda u Beogradu Su II-17a br.46/21 od 1.marta 2021.godine

⁵³ Apelacioni sud u Beogradu Su II 17a 31/21 od 4. marta 2021.

⁵⁴ info@pescanik.net mart 31, 2021. 7:31PM

⁵⁵ office@nin.co.rs april 1, 2021. 5:26 PM

⁵⁶ ziginfo.redakcija@gmail.com mart 31, 2021. 5:09PM

⁵⁷ office@unitedmedia.net mart 31,2021. 3:58 PM

⁵⁸ office@krik.rs mart 31, 2021. 7:28 PM

⁵⁹ office@cins.rs 16 mart 2021. 10:21:11 CET

⁶⁰ redakcija@vreme.com 16. mart 2021. 10:20:02

Dužina trajanja postupka

Tužbe protiv odgovornih lica u mediju „Danas“

Tužilac	Br. održanih ročišta	Br. neodržanih ročišta	Prosečno vreme zakazivanja ročišta	Dužina prvostepenog suđenja	Dužina drugostepenog suđenja	Ukupno trajanje postupka
Producent	3	3	na 2,5 m.	1 g. 3 m.	4 m.	1 g. 7 m.
*	/	/	/	1 g.	/	1 g.
*	/	1	na 2 g.	2 g.	/	2 g.

Tužbe protiv odgovornih lica u mediju NIN

Tužilac	Br. održanih ročišta	Br. neodržanih ročišta	Prosečno vreme zakazivanja ročišta	Dužina prvostepenog suđenja	Dužina drugostepenog suđenja	Ukupno trajanje postupka
Direktor	2	/	na 4,5 m.	9 m.	/	9 m.
*	2	2	na 6 m.	2 g.	/	2 g.
Političar	4	/	na 1,5 m.	6 m.	9 m.	1 g. 3 m.
Političar	5	8	na 25 d.	11 m.	2 m.	1 g. 1m.

Tužbe protiv odgovornih lica u mediju KRIK

Tužilac	Br. održanih ročišta	Br. neodržanih ročišta	Prosečno vreme zakazivanja ročišta	Dužina prvostepenog suđenja	Dužina drugostepenog suđenja	Ukupno trajanje postupka
Političar	2	1	na 6 m.	1 g. 6 m.	/	1 g. 6m.
Političar	1	3	na 7 m.	1 g. 7 m.	/	1 g. 7 m.
Političar	2	1	na 6 m.	1 g. 6 m.	/	1 g. 6 m.
Političar	4	5	na 2 m.	1 g. 6 m.	/	1 g. 6 m.
Biznismen	3	/	na 5 m.	1 g. 3 m.	8 m.	1 g. 11 m.
*	/	2	na 1 g.	2 g.	/	2 g.

Tužbe protiv odgovornih lica u mediju „Peščanik“

Tužilac	Br. održanih ročišta	Br. neodržanih ročišta	Prosečno vreme zakazivanja ročišta	Dužina prvostepenog suđenja	Dužina drugostepenog suđenja	Ukupno trajanje postupka
Političar	6	/	na 5 m.	2 g. 6 m.	9 m.	3 g. 3 m.
Direktor	4	1	na 7 m.	3 g.	/	3 g.
Političar	5	4	na 3 m.	2 g. 2 m.	2 m.	2 g. 4 m.
Fotograf	6	/	na 5 m.	2 g. 6 m.	/	2 g. 6 m.
Političar	8	4	na 2 m.	1 g. 11 m.	2 m.	2 g. 1 m.

Tužbe protiv odgovornih lica u mediju „Politika“

Tužilac	Br. održanih ročišta	Br. neodržanih ročišta	Prosečno vreme zakazivanja ročišta	Dužina prvostepenog suđenja	Dužina drugostepenog suđenja	Ukupno trajanje postupka
*	2	2	na 5 m.	1 g. 9m.	2 m.	1 g. 11 m.
*	5	2	na 5 m.	2 g. 5 m.	6 m.	2 g. 11 m.
Biznismen	5	1	na 4 m.	1 g. 11m.	10 m.	2 g. 9 m.
*	3	1	na 5 m.	1 g. 9 m.	2 m.	1 g. 11 m.
Lekar	4	1	na 3 m.	1 g. 6 m.	3 m.	1 g. 9 m.

Tužbe protiv odgovornih lica u mediju „Žig Info“

Tužilac	Br. održanih ročišta	Br. neodržanih ročišta	Prosečno vreme zakazivanja ročišta	Dužina prvostepenog suđenja	Dužina drugostepenog suđenja	Ukupno trajanje postupka
Glumica	3	/	na 5 m.	1 g. 5 m.	1 g. 1 m.	2 g. 6 m.
Političar	5	/	na 5 m.	2 g. 3 m.	8 m.	3 g. 1 m.
*	2	1	na 7 m.	1 g. 10 m	/	1 g. 10 m.
*	/	/	/	2 m.	/	2 m.

(*) - Tužilac lice koje nije poznato u javnosti

Analizirali smo tri predmeta u kojima je tužen medij „Danas“ i drugi u periodu od 2017. do 2020. godine. Utvrđen je broj održanih i neodržanih ročišta, kao i dužina trajanja postupka. Analizirajući pribavljene odluke suda, utvrđeno je da protiv ovog medija nije bilo tužbi podnetih od strane novinara. U postupku pravnosnažno okončanom meritornom presudom održana su tri ročišta i tri nisu održana. Prvostepeni postupak je trajao godinu i tri meseca. Drugostepeni postupak po žalbi tužioca, koja je odbijena, trajao je četiri meseca. Ročišta su u proseku zakazivana na dva i po meseca. Uočljivo je da je u periodu od četiri godine bilo samo šest žalbenih postupaka protiv tuženog, što ukazuje na to da protiv lista koji po evidenciji komisije Saveta za štampu u malom broju napisa krši etički kodeks novinara nema ni velikog broja tužbi za naknadu nematerijalne štete. U preostale dve odluke, postupak je okončan rešenjima kojima se konstatuje da se tužba smatra povučenom.

Po tužbama protiv nedeljnika NIN i drugih, analizirana su četiri predmeta. Najduže, dve godine, trajao je postupak po tužbi lica koje nije poznato javnosti, a ukupno četiri ročišta su u proseku zakazivana na šest meseci. Najviše ročišta zakazano je po tužbi tužioca koji je političar, ukupno 13, od kojih je pet održanih i osam neodržanih. Ovaj postupak je u analiziranoj grupi predmeta i najčešće zakazivan, u proseku na 25 dana, a trajanje i prvostepenog i žalbenog postupka bilo je jednu godinu i jedan mesec. Prosečno trajanje postupaka je jedna godina.

U posmatranom periodu analizirano je šest predmeta koji su vođeni pred Višim sudom u Beogradu protiv KRIK-a i drugih. Najduže je trajao postupak po tužbi tužioca nepoznatog široj javnosti, dve godine. Postupci su u proseku trajali godinu i šest meseci. Interesantno je uočiti da je isti političar protiv ovog medija podneo četiri tužbe, a da se nakon donošenja prve odluke, kojom je tužiocu odbijen tužbeni zahtev, u ostalim predmetima odrekao tužbenog zahteva, pa su postupci okončani donošenjem presuda na osnovu odricanja kada se odbija tužbeni zahtev tužioca.

Protiv „Peščanika“ i drugih analizirano je pet predmeta. Najduže su trajali predmeti tužioca po zanimanju fotografa i jednog političara, po dve godine i šest meseci. Ročišta su u zavisnosti od predmeta zakazivana u intervalu od dva meseca do pet meseci. Najviše ročišta zakazano je po tužbi tužioca političara, ukupno 12, i to osam održanih i četiri neodržana, u prvostepenom postupku koji trajao ukupno godinu i 11 meseci. Prvostepeni postupak je u proseku trajao dve godine i šest meseci, bez većih odstupanja u analiziranim predmetima, a drugostepeni postupak je u proseku trajao pet i po meseci.

Analizirano je pet predmeta u kojima su tužene dnevne novine „Politika“, tužioci su bili jedan biznismen, jedan poznati lekar, bračni drug poznatog direktora, lično nepoznat javnosti, i dva tužioca nepoznata javnosti. U najvećem broju, ročišta su zakazivana u proseku na pet meseci. Najkraći period zakazivanja bio je na tri meseca u predmetu u kojem je tužilac bio lekar. Prvostepeni postupak je najduže trajao u predmetu nepoznatog tužioca - dve godine i pet meseci. U tom postupku zakazano je ukupno sedam ročišta, u proseku na pet meseci. U četiri drugostepena postupka, postupci su trajali od dva do deset meseci. Najkraći postupak trajao je jednu godinu i devet meseci, a najduže dve godine i 11 meseci.

Analizirana su i četiri predmeta u kojima je tuženi bio ŽIG INFO. Tužioci su bili jedan lokalni političar, glumica i dva lica nepoznata široj javnosti. Najkraće je trajao postupak tužioca koji je nepoznat javnosti, koji je okončan za dva meseca odbačanjem tužbe. Najduže je trajala parnica po tužbi lokalnog političara. Prvostepeni postupak trajao je dve godine i tri meseca, kada je održano pet ročišta, u proseku na pet meseci. Drugostepeni postupak okončan je za osam meseci, pa je to i najduži postupak protiv ovog medija, u ukupnoj dužini od tri godine i jedan mesec. Prosečno trajanje postupaka bilo je jedna godina i 11 meseci.

Zaključak:

Mora se konstatovati da se postupanje suda nije bitno razlikovalo ni u odnosu na predmete u kojima su tužioci različitih zanimanja, niti u pogledu dužine trajanja postupka. Nažalost, sudije još uvek u retkim slučajevima zakazuju pripremno ročište,

koje u ovoj vrsti parnice Zakon o javnom informisanju i medijima ne predviđa. U svim analiziranim postupcima bilo je ukupno 117 ročišta, od kojih je održano 82, a neodržano 35, što je veoma velik broj. Podaci pokazuju da se sud još uvek nije približio propisanim rokovima i obezbedio potrebnu hitnost koja je za ovu vrstu sporova veoma potencirana, s obzirom na različita prava o kojima sud odlučuje i koje treba da štiti, bilo na strani tužioca ili tuženog. Prvostepeni postupci trajali su od dva meseca do tri godine i jedan mesec. Drugostepeni postupci trajali su od dva meseca do jedne godine i jednog meseca. Ukupno trajanje postupka je u analiziranim predmetima trajalo od dva meseca do tri godine i tri meseca. Očigledno je da se moraju analizirati razlozi ovalike dužine trajanja postupaka radi otklanjanja uzroka nedovoljne efikasnosti.

Ako se ovaj izveštaj uporedi sa prethodnim⁶¹, i ovde se ne uočava nejednako poštovanje rokova u odnosu na različite kategorije tužilaca i tuženih. Sud u postupcima i kod ranije analizirane grupe tuženih i kod tuženih analiziranih u ovom izveštaju, u manjem broju predmeta zakazuje pripremno ročište. U manjoj meri i ovde se, kao što je to bilo i u prvoj grupi tuženih, pojavljuje nerazumni rok u trajanju postupka i očigledno datu mogućnost da stranke bar mestimično „upravljaju postupkom“, a ne sud. Ovo za posledicu ima veći broj neodržanih ročišta, a sud toleriše takvo ponašanje stranaka. U proseku, nešto je kraća dužina postupka u sada analiziranim predmetima.

Dužina izrade prvostepene presude

TUŽENI	BROJ PREDMETA	DO 15 DANA	15–30 DANA	1–3 MESECA	PREKO 3 MESECA
Danas i dr.	3	2	1	/	/
NIN i dr.	4	2	2	/	/
KRIK i dr.	6	2	3	1	/
Peščanik i dr.	5	1	3	1	/
ŽIG INFO i dr.	4	2	1	/	1 g. 1 m.
Politika	5	1	4	/	/

Zakonom predviđen rok za izradu i dostavljanje prvostepene odluke je tri dana. Podaci pokazuju da se u ovom segmentu zakon ne poštuje, s tim što je u većem broju predmeta tolerantan rok u kojem su presude urađene. Međutim, postojanje i jednog predmeta u kojem je izrada prvostepene presude trajala duže od jedne godine ne može imati nikakvo opravdanje, naročito u ovakvoj vrsti sporova. Od analiziranih 27 predmeta, 43 odsto presuda doneto je u roku do 15 dana, 48 odsto presuda doneto je u roku od 15 do 30 dana, devet odsto presuda doneto je u roku od jednog do tri

⁶¹ <https://www.slavkocuruvijafondacija.rs/istrazivanje-scf-i-cepris-a-retke-presude-za-pretnje-i-na-pade-na-novinare-predugi-medijski-sporovi/>

meseca. Samo jedna presuda doneta je u roku od jedne godine i jednog meseca. Imajući u vidu opterećenost sudija, koje ne sude samo ovu vrstu sporova, moglo bi se možda zaključiti da je to zadovoljavajući rezultat, ali bi to pokazalo da se zakonski rokovi utvrđuju mimo kapaciteta sudija i administrativnih radnika i daktilografa. Stoga se ili mora sistematizovati i realizovati takva sistematizacija koja omogućava efikasan rad, ili treba izvršiti izmene dužine rokova u zakonu prema stvarnim mogućnostima sudskih kapaciteta. To svakako ne bi bilo dobro rešenje, s obzirom na značaj prava koja se štite u ovim postupcima (privatnost, presumpcija nevinosti, čast i ugled, prava dece, sloboda govora i mišljenja...) Razlike u broju sudskih odluka donetih u određenim rokovima izražena u procentima je minimalna, što govori da sud postupa na isti način u odnosu na različite tužene, bilo da se radi o tuženim medijima analiziranim u prvoj publikaciji⁶² ili u ovoj.

Žalbe i odluke po žalbama

TUŽENI	BROJ PREDMETA	ŽALILAC	PRVOSTEPENA PRESUDA	DRUGOSTEPENA ODLUKA
Danas i dr.	1	Tužilac –1 Tuženi –/ Oboje –/	Usvojen zahtev Delimično usvojen 1 Odbijen zahtev –	Preinačeno –/ Potvrđeno –1 Ukinuto –/
NIN i dr.	1	Tužilac – Tuženi –1 Oboje –	Usvojen zahtev –1 Delimično usvojen - Odbijen zahtev	Preinačeno –1 Potvrđeno –/ Ukinuto –/
KRIK i dr.	1	Tužilac –1 Tuženi –/ Oboje –/	Usvojen zahtev –/ Delimično usvojen -/ Odbijen zahtev –3	Preinačeno –/ Potvrđeno –1 Ukinuto –/
Peščanik i dr.	3	Tužilac –1 Tuženi –1 Oboje –1	Usvojen zahtev –1 Delimično usvojen - Odbijen zahtev –2	Preinačeno –2 Potvrđeno –1 Ukinuto –/
ŽIG INFO i dr.	2	Tužilac –/ Tuženi –2 Oboje –/	Usvojen zahtev –/ Delimično usvojen -2 Odbijen zahtev –/	Preinačeno –1 Potvrđeno –1 Ukinuto - /
Politika i dr.	4	Tužilac –1 Tuženi –3 Oboje –/	Usvojen zahtev –/ Delimično usvojen -3 Odbijen zahtev –1	Preinačeno –1 Potvrđeno –3 Ukinuto - /

Od analiziranih 27 predmeta, u 12 je izjavljena žalba, u šest je izjavio žalbu samo tuženi, obe strane su izjavile žalbu u jednom predmetu i u četiri predmeta je žalbu izjavio samo tužilac. Ukupno je bilo četiri žalbe tužilaca i sedam žalbi tuženih. Drugostepeni sud je u sedam predmeta odbio žalbu i potvrdio presudu, a četiri puta

⁶² Ibid

je preinačio prvostepenu presudu. Nije su uočilo da tuženi izjavljuju žalbe zbog previsoko postavljenog tužbenog zahteva. Ne može se zapaziti neko specifično ponašanje suda, posebno zbog malog broja drugostepenih presuda u kojima je sud odlučivao. Stranke su se žalile na 30 odsto presuda i nijedna nije ukinuta. Ovakvi rezultati ukazuju na to da je kvalitet suđenja dobar i da je reakcija drugostepenog suda uglavnom usmerena na ujednačenje sudske prakse.

Možemo zaključiti da funkcionisanje medija u skladu sa etičkim kodeksom i zakonom smanjuje broj tužbi podnetih sudu, što omogućava i bolju zaštitu slobode govora. Građanima nije potrebna reakcija suda jer nije potrebno presudom štititi njihova prava.

U poređenju sa rezultatima ispitivanja prvog izveštaja⁶³, kada je postojao daleko veći broj analiziranih sudskih predmeta jer je mnogo veći broj građana tražio sudsku zaštitu svojih prava, odnos se mogao posmatrati samo kroz procenat izjavljenih žalbi u odnosu na ukupan broj predmeta. Tako su u prvoj analizi razmatrane 294 ožalbene presude, od kojih je 110 preinačeno, to jest 37,4 odsto, 170 žalbi je odbijeno, što znači da je potvrđeno 57,8 odsto presuda i ukinuto je po žalbama 14 presuda, to jest 4,8 odsto. U 27 predmeta analiziranih u ovom izveštaju, žalbe su izjavljene protiv 12 presuda. Nijedna nije ukinuta, potvrđeno ih je sedam, odnosno oko 60 odsto, i preinačeno četiri, to jest oko 40 odsto. Ovaj procenat ukazuje na nešto bolji kvalitet odluka prvostepenih sudova u ovoj grupi predmeta, koji nije toliko bitan, s obzirom na veliku razliku u broju predmeta i mnogo manji broj obraćanja tužilaca sudu. Interesantno je uočiti da je u prvoj analizi, koja se odnosila na medije koji su u mnogo većem broju kršili etički kodeks, upravo su oni kao tuženi podneli više žalbi nego tužioci. Pri analizi sada posmatranih medija, utvrđuje se da su tužioci i tuženi uložili približno jednak broj žalbi.

Visina naknade štete

Tuženi Danas i dr.			Žalbeni postupak		
Tužilac	Zahtev (Din)	Dosuđeno	Preinačeno	Potvrđeno	Ukinuto
Producent	500.000	30.000	/	+	/

Tuženi Peščanik i dr.			Žalbeni postupak		
Tužilac	Zahtev (Din)	Dosuđeno	Preinačeno	Potvrđeno	Ukinuto
Političar	700.000	odbijeno	50.000	/	/
Direktor	300.000	odbijeno	/	/	/
*1	300.000	180.000	odbijeno	/	/
*	400.000	odbijeno	/	+	/
Političar	200.000	200.000	150.000	/	/

⁶³ Ibid

Tuženi KRIK i dr.			Žalbeni postupak		
Tužilac	Zahtev (Din)	Dosuđeno	Preinačeno	Potvrđeno	Ukinuto
Biznismen	500.000	odbijeno	/	+	/
Političar	1.000.000	odricanje	/	/	/
Političar	1.000.000	odricanje	/	/	/
Političar	1.000.000	odricanje	/	/	/
Političar	1.000.000	odbijeno	/	/	/
*	450.000	povlačenje	/	/	/

Tuženi NIN i dr			Žalbeni postupak		
Tužilac	Zahtev (Din)	Dosuđeno	Preinačeno	Potvrđeno	Ukinuto
Političar	300.000	300.000	odbijeno	/	/
Političar	400.000	180.000	/	+	/
Direktor	500.000	50.000	/	/	/

Tuženi ŽIG INFO i dr.			Žalbeni postupak		
Tužilac	Zahtev (Din)	Dosuđeno	Preinačeno	Potvrđeno	Ukinuto
Političar	300.000	50.000	/	+	/
Glumica	1.000.000	850.000	/	+	/
*	500.000	povučena	/	/	/
*	200.000	povučena	/	/	/

(*)- Tužilac lice koje nije javna ličnost

Tužena Politika i dr.			Žalbeni postupak		
Tužilac	Zahtev (Din)	Dosuđeno	Preinačeno	Potvrđeno	Ukinuto
*	300.000	200.000	100.000	/	/
*	300.000	50.000	/	+	/
Biznismen	500.000	odbijeno	80.000	/	/
*	500.000	100.000	/	+	/
Lekar	180.000	odbijeno	/	+	/

(*)- Tužilac lice koje nije javna ličnost

Protiv tuženog medija „Danas“, u tri analizirana predmeta dva su okončana povlačenjem tužbe. U predmetu koji je pravnosnažno presuđen označena je visina tužbenog zahteva na 500.000 dinara, sud je delimično usvojio zahtev za naknadu nematerijalne štete u iznosu od 30.000 dinara. Presuda je potvrđena u žalbenom postupku.

Protiv tuženog medija „Peščanik“ i drugih posmatrano je pet predmeta u kojima su tužioci opredelili visinu tužbenog zahteva od 300.000 do 700.000 dinara. Prvostepenim odlukama samo je jedan zahtev (tužilac političar koji je potraživao naknadu štete u iznosu od 300.000) delimično usvojen za iznos od 180.000 dinara, a koju odluku je revizioni sud preinačio i odbio tužbeni zahtev, dok su u preostala tri predmeta zahtevi u celosti odbijeni. U predmetima u kojima je zahtev odbijen tužioci su izjavili žalbe, od kojih su dve odbijene, a po jednoj je sud preinačio prvostepenu

presudu i od tražene naknade u iznosu od 700.000 dosudio tužiocu koji je političar štetu u iznosu od 50.000 dinara. Odlučujući o žalbi tuženih protiv prvostepene presude kojom je delimično usvojen zahtev, sud je usvojio žalbu preinačio presudu i odbio tužbeni zahtev. Pravnosnažnim presudama, tužbeni zahtev je konačno u celosti odbijen u tri predmeta, a delimično usvojen samo u jednom, i to tako što je tužiocu dosuđeno 14 odsto traženog iznosa štete. Prosečna visina tražene štete bila je 380.000, a dosuđene pravnosnažnom odlukom 100.000 dinara.

Odlučujući po tužbama šest tužilaca podnetim protiv KRIK-a i drugih, nijednom nije dosuđena šteta. Isti tužilac (političar) podneo je četiri tužbe u kojima je označio zahteve u visini od po 1.000.000 dinara. Nakon donošenja prve presude kojom je odbijen tužbeni zahtev u celosti i na koju se nije žalio, u preostalim predmetima se odrekao tužbenog zahteva, pa su postupci okončani donošenjem presude na osnovu odricanja kojom se odbija tužbeni zahtev. U svim predmetima tužioca je zastupao isti advokat i tužilac nije ni u jednom sudskom postupku ostvario pravo na naknadu, koja je s obzirom na postojeću sudsku praksu tražena u dosta visokom iznosu. U celosti je odbijen tužbeni zahtev u visini od 500.000 tužioca koji je podneo biznismen, dok je tužilac koji nije poznat široj javnosti povukao tužbu.

U posmatranom periodu, u tri predmeta u kojima je bio tužen NIN i drugi visina zahteva je opredeljena na 300.000, 400.000 i 500.000 dinara. Sva tri zahteva su u prvostepenom postupku usvojena, i to dva delimično, a najniže postavljen zahtev usvojen je u celosti. Prosečna visina dosuđene štete u prvostepenom postupku iznosila je oko 176.000 dinara. Odlučujući po žalbi tuženog, drugostepeni sud je u jednom predmetu usvojio žalbu, preinačio prvostepenu presudu i u celosti odbio tužbeni zahtev. Najviše dosuđena naknada iznosila je 180.000, a najniža 50.000 dinara.

U četiri tužbe podnete protiv medija „Žig info“ i drugih tražena naknada štete opredeljena je u visini od 200.000 do 1.000.000 dinara. U dva predmeta tužioci su povukli tužbu, dok su u druga dva zahtevi delimično usvojeni. Prosečno dosuđena šteta je 450.000 dinara.

U pet tužbi koje su tužioci podneli protiv „Politike“ i drugih visina tražene naknade nematerijalne štete dva puta je opredeljena po 300.000, dva puta po 500.000 i jedanput 180.000 dinara. Presudama je prvostepeni sud dva puta odbio tužbeni zahtev, jedna presuda je potvrđena, a jedna preinačena tako što je zahtev delimično usvojen za 80.000 dinara. Presuda kojom je delimično usvojen zahtev za iznos od 200.000 dinara preinačena je i tuženi su obavezani na isplatu štete od 100.000 dinara. Ostale presude su potvrđene. Najviše dosuđena šteta je 100.000, a najmanja 80.000 dinara. Prosečno dosuđena šteta je 80.000 dinara.

Zaključak

Analiza je pokazala da sud odlučuje o visini zahteva ceneći konkretno činjenično stanje ne praveći razliku ko je tuženi niti izdvajajući posebno tužioce po profesiji, osim kada se radi o političarima, kada odlučuje u skladu sa zakonskom regulativom u pogledu stepena trpljenja ove kategorije tužilaca. Imajući u vidu visinu dosuđene štete, koja je u proseku bila 120.000, da je najniža dosuđena u visini od 30.000, a najviša 850.000 dinara, moglo bi se zaključiti da se radi o takvim iznosima za koje se teško može zaključiti da predstavljaju adekvatnu satisfakciju za pretrpljene duševne bolove zbog različitih povreda prava svakog od tužilaca. Teško se može prihvatiti i tvrdnja pojedinih medija da se zbog drakonskih iznosa štete dovodi u pitanje njihov opstanak. Pre bi se moglo zaključiti da zbog učestalih kršenja prava građana pojedini mediji, koji ne spadaju u grupu ovde analiziranih, imaju problem sa velikim brojem presuda u kojima je protiv njih usvojen tužbeni zahtev zbog utvrđenog kršenja prava tužilaca za naknadu nematerjalne štete. Sasvim suprotno, upitno je da li je visina štete adekvatna i da li odgovara značaju povređenog dobra i cilju kojem služi u smislu čl. 200 Zakona o obligacionim odnosima. U 27 analiziranih predmeta, samo u 12 je usvojen tužbeni zahtev, i to delimično. Konstatuje se da je u odnosu na ovu grupu tuženih medija u 40 odsto predmeta utvrđeno da je postojalo kršenje slobode govora i mišljenja. Ukupno isplaćena naknada štete je za period od četiri godine 1.690.000 dinara. Kada se ima u vidu i da se iz izveštaja sudova utvrdilo da protiv izvesnog broja medija koji spadaju u grupu koja retko ili uopšte nije kršila etički kodeks novinara nema evidentiranih postupaka u kojima su tuženi u takozvanim medijskim sporovima, mora se konstatovati da postoji bitna razlika u načinu njihovog rada u odnosu na medije koji su razmatrani u prvom delu analize⁶⁴. Ovo se posledično oslikava u daleko manjem broju podnetih tužbi protiv medija koji manje krše kodeks.

Pitanje je i da li je visina postavljenog tužbenog zahteva adekvatna, naročito u parnicama u kojima stranke zastupaju advokati specijalizovani za ovu vrstu sporova. Oni su upoznati sa sudskom praksom, a kontinuirano isti advokati, obično za iste tužioce, opredeljuju visinu tužbenog zahteva u mnogostruko većem iznosu od uobičajene sudske prakse. Mora se ukazati na potrebu sudova za ozbiljnom analizom sudske prakse na svim instancama sudova i utvrđenjem da li dosuđena visina štete predstavlja stvarnu satisfakciju. Treba se zapitati i da li tako dosuđena šteta doprinosi povećanoj neprofesionalnosti novinara u medijima koji učestalo krše odredbe Zakona o informisanju i medijima i Etičkog kodeksa novinara. Trebalo bi razmotriti mogućnost promene sudske prakse tako što bi se naknade štete povećavale u situaciji kada isti

⁶⁴ <https://www.slavkocuruvijafondacija.rs/istrazivanje-scf-i-cepris-a-retke-presude-za-pretnje-i-napade-na-novinare-predugi-medijski-sporovi/>

tužilac uspeva u većem broju predmeta protiv istih tuženih koji ponavljaju povredu tužiočevih prava.

Ako se uporede visine dosuđenih naknada štete za analiziranu prvu grupu medija⁶⁵ u odnosu na medije analizirane u ovom izveštaju, zaključuje se da je sudska praksa ujednačena bez bitnih razlika. Uočava se da je i visina tužbenih zahteva ujednačena i da i kod jedne i druge grupe postoji jedan broj tužbi sa bitno većim zahtevima od onih koji se dosuđuju.

Uvek se mora naglasiti specifičan položaj suda u medijskim sporovima. On mora da ima potpunu nezavisnost u odnosu na stranke, što pretpostavlja stvarno obezbeđenje garancija nezavisnosti, ne samo proklamacije. Sve češće mediji, urednici, najčešće oni koji krše pravila Etičkog kodeksa i zakona, zbog čega se i obavezuju da tužiocima isplate naknadu štete, zloupotrebljavaju svoja ovlašćenja i neprimereno reaguju u javnosti. Vredanje i političko etiketiranje sudija ugrožava njihovu nezavisnost i samostalnost. Sa druge strane, tužiocima su sve češće visokopozicionirani političari, biznismeni koji neprimereno komentarišu sudske postupke i stvaraju percepciju građana da sudije sude i donose odluke pod pritiskom ovakvih stranaka u postupku.

Objavljivanje saopštenja političkih stranaka kojima se komentarišu nepravosnažne sudske presude, koje se putem medija prenose građanima, kreira percepciju građana u odnosu na funkcionisanje sudova. Urušava se i inače dosta loša slika o nezavisnosti sudija i sudova. Tako je u dnevnom časopisu koji spada u medije koji retko krše Etički kodeks novinara objavljeno saopštenje političke stranke preuzeto od agencije Beta⁶⁶ da Apelacioni sud po nalogu vlasti poništava presude ili smanjuje iznose koji su određeni u prvostepenim postupcima predsedniku SSP protiv predstavnika vlasti jer je broj presuda "postao problem". Navodi se da se time šalje jasna poruka sudijama nižih sudova da promene dosadašnju sudska praksu. Piše se da je taj sud preinačio prvostepenu presudu kojom je ministar finansija osuđen na 150.000 dinara jer je optužio predsednika stranke "da je pljačkao građane dok je bio gradonačelnik". Navodi se da je sud uz neverovatno objašnjenje zaključio da to ne predstavlja uvredu i da je odluka da se presuda preinači vrlo retka, a ako postoji greška, predmet se vraća prvoj instanci na ponovno odlučivanje. Bez bližeg objašnjenja šta je bio povod za ovako izrečenu ocenu, teško je zaključiti da je sud preinačio odluku po nalogu vlasti, a još manje da poništava presude po nalogu. Ovakvo političko etiketiranje suda svakako ne doprinosi ugledu sudija ili sudova, a sudijama pokazuje da je odugovlačenje u postupku ili ukidanje odluka bolje po njih i njihov status.

⁶⁵ ibid

⁶⁶ List Danas, štampano izdanje subota/nedelja 3-4. jul 2021. rubrika Društvo, strana 8

Kao poseban problem za ovu vrstu postupaka predstavlja i problem takozvanih *SLAPP* tužbi, koje su se pojavile i pred našim sudovima. Sudska praksa još nije izgrađena, zakonom nije jasno određen način rada i kako će se sud odnositi prema ovoj posebnoj kategoriji tužbi. Da li će sudovi reagovati tako što će utvrđivati da li se radi o nedozvoljenim tužbama ili će po njima postupati kao sa dozvoljenim tužbama u kojima će odlučivati o osnovanosti i samo procenjivati da je previsoko postavljen tužbeni zahtev u pogledu visine. Sama visina postavljenog tužbenog zahteva, zbog troškova postupka, koji će na ovaj način ugroziti medije na ravnopravni položaj u sudskom postupku nameće problem koji se mora hitno regulisati.

Primena međunarodnih instrumenata, presuda ESLJP i Etičkog kodeksa novinara pred sudom u posmatranom periodu

U pregledanih 27 predmeta i 52 sudske odluke koje su donete u posmatranom periodu, sud se samo u presudama pozivao na međunarodne instrumente, presude Evropskog suda za ljudska prava (ESLJP) i samo u jednoj presudi sud je, osim zakona, primenio i Etički kodeks novinara. U dve presude navedene su odluke Komisije Saveta za štampu.

U prvostepenim postupcima, Viši sud u Beogradu je u sedam presuda primenio Evropsku konvenciju o ljudskim pravima (EKLJP) pozivajući se na sadržinu člana 10 te konvencije.

U žalbenim, drugostepenim postupcima, Apelacioni sud u Beogradu je u tri presude primenio EKLJP, u jednoj presudi pozivao se i na odredbe Međunarodnog pakta o građanskim i političkim pravima i odredbe Deklaracije o slobodi političke rasprave u sredstvima javnog informisanja⁶⁷. U jednoj presudi, Sud se pozivao na praksu ESLJP kao izvor prava, ne navodeći konkretne predmete. U presudi iz 2017. godine⁶⁸, drugostepeni sud se poziva i citira delove presuda ESLJP, i to odluke **Thorgeirson vs. Island**, predstavka br.13770/88, presuda od 25. juna 1993.godine; **Thoma vs. Luksemburg**, predstavka br. 38432/97 od 29. marta 2001. godine; **Handyside vs. Ujedinjeno Kraljevstvo**, predstavka br.5493/72, presuda od 7. decembra 1976. godine; **Wirtschafts-trend Zeitschriften-Vergals Gumbh vs. Austrija**, predstavka br. 66298/01 i 15653/02, presuda od 13. decembra 2005.godine. U drugostepenoj presudi u kojoj se žalbeni sud pozvao na tri međunarodna

⁶⁷ Deklaraciju je usvojio Savet ministara Saveta Evrope 12. februara 2004. godine

⁶⁸ Apelacioni sud u Beogradu Gž3-57/17

instrumenta poziva se i na 12 presuda ESLJP. Pored presuda koje su već navedene u prethodnoj, u ovoj presudi⁶⁹ citiraju se i delovi presuda: **Bodrožić i Vujin vs. Srbija**, predstavka br. 38435/05, presuda od 23. juna 2009. godine; **Lepojić vs. Srbija**, predstavka br.139097o5, presuda od 6. novembra 2007. godine; **Lingens vs. Austrija**, predstavka 103/86 od 8. juna 1986. godine; **Castells vs. Spain**, predstavka br.11798/85, presud od 25. juna 1992.godine; **Tusalp vs. Turkey**, predstavka br. 32131/08 i 41617/08 od 21. februara 2012. i 21. maja 2012. godine; **Oberschlick vs. Austrija**, presuda od 1.jula 1997.godine; **Jerusalem vs. Austrija**, predstavka br. 26958/95 od 27. februara 2001.godine; **Dalban vs. Rumunija**, predstavka br. 28114/95 od 28.septembra 1999. godine; **Filipović vs. Srbija**, predstavka br. 27935/05 od 20. novembra 2007.godine; **De Hals and Gijsells vs. Belgija**, presuda od 24. februara 1997.godina; **Axsel Springer vs. Germany**. Za razliku od situacije kada je u naš zakon u potpunosti implementirana neka odredba Konvencije i izgrađeni standardi i kada je pozivanje na njih formalne prirode, mora se uočiti da sudovi kada primenjuju presude ESLJP najčešće označavaju stav presude uz citiranje njene bitne sadržine, što svakako omogućava bolju zaštitu prava.

U dve presude Vrhovnog kasacionog suda donete u predmetima u kojima je tuženi bio stranka čiji smo položaj posmatrali ovim istraživanjem, sud se u jednoj pozivao na Povelju o ljudskim i manjinskim pravima, Međunarodni pakt o građanskim i ljudskim pravima i EKLJP i na presude ESLJP **Caspells vs. Španija**; **Vogt vs. Nemačka** i **Lingens v. Austrija**. U drugoj presudi, sud se poziva na presude **Lingens vs. Austrija**; **Thoma vs. Luksemburg** i **Dyulind i Kislov vs. Rusija**. Iz svake navedene presude sud je citirao ključne argumente.

Mora se uočiti da sud najčešće koristi i citira presude ESKLJP u predmetima koji su inače poznati u javnosti ili zbog specifičnosti predmeta ili zbog tužioca koji je poznat, pa se očekuje da će presuda biti praćena od mnogih zainteresovanih lica.

Bilo bi veoma dobro nastaviti kontinuirano usavršavanje sudija koje postupaju u ovoj osetljivoj i bitnoj materiji da bi se kvalitet suđenja održavao i poboljšavao.

Vanredni pravni lekovi

ZJIM kao posebni zakon u odnosu na ZPP kao opšti zakon na drugačiji način reguliše pitanje dozvoljenosti revizije kao vanrednog pravnog leka, rokove za podnošenje revizije i u kojim se vrstama spora revizija ne može izjaviti.⁷⁰

⁶⁹ Apelacioni sud u Beogradu Gž3-225/19

⁷⁰ Čl. 126 ZJIM

U medijskim sporovima analizirane su odluke koje je Vrhovni kasacioni sud (VKS) doneo po revizijama podnetim od ovlašćenih lica protiv pravnosnažnih sudskih odluka u drugom stepenu tokom 2020. godine. Sve donete odluke u periodu od 2017. do 2019, pa i u predmetima u kojima su tuženi bili mediji koji su sad analizirani mogu se videti u prvom delu izveštaja⁷¹.

U ovoj godini, VKS je doneo meritornu odluku kojom je revizija tuženih odbijena kao neosnovana pozivajući se na pravilnu primenu materijalnog prava i na čl. 10 EKLJP. Sud smatra da je „autor teksta postupao u svemu sa dužnom novinarskom pažnjom jer objavljene informacije proističu iz dopisa...,pa informacije predstavljaju verno i potpuno prenošenje informacija iz dopisa...“. Navodi se i da se „od novinara ne može zahtevati utvrđivanje istinitosti činjenica kao u sudskom postupku... niti apsolutne istinitosti, već je dovoljno da se informacija objavi pošto se prethodno proverila istinitost u skladu sa okolnostima slučaja“. Navodi se i da tužiocu u tekstu tuženog nisu upućivane uvredljive reči, već su prenete informacije koje se odnose na treće lice koje nije stranka u tom postupku i o kome je i bio sporni tekst u mediju.⁷²

U drugoj presudi, VKS⁷³ je kao neosnovanu odbio reviziju tužioca izjavljenu protiv preinačujućeg dela presude Apelacionog suda u Beogradu kojim je odbijen kao neosnovan tužbeni zahtev tužioca da se obavežu tuženi novinar i izdavač medija da mu naknade nematerijalnu štetu zbog povrede časti i ugleda. Sud navodi da „novinari imaju važnu društvenu ulogu zaštitnika javnosti... I kad novinar postupa sa zakonitim ciljem, postoji i interes javnosti, a učinjen je razuman napor da se utvrde činjenice, novinar nije odgovoran čak i ako se naknadno ispostavi da je netačno ono u šta je imao razloga da veruje da je tačno... Bitno je da postoji dovoljno činjenica za izražen vrednosni sud“. Revizijski sud u obrazloženju presude citira i opšteprihvaćene standarde izgrađene u sudskoj praksi ESLJP, koja je pobrojana uz citate ovih odluka. Sud zaključuje i da je tužilac kao nosilac javne funkcije, a u vezi s njenim obavljanjem, dužan da trpi kritiku.

Tri predmeta vođena pred VKS okončana su rešenjima. Sa dva rešenja revizije su odbačene kao neblagovremene⁷⁴. U druga dva se revizija odbacuje kao nedozvoljena⁷⁵ u smislu čl. 126. ZJIM i čl. 410 st.2. t. 5. ZPP. Mora se imati u vidu da vanredni pravni lek o kojem odlučuje VKS može sačiniti isključivo advokat, upravo zbog poznavanja prava.

⁷¹ <https://www.slavkocuruvijafondacija.rs/istrazivanje-scf-i-cepris-a-retke-presude-za-pretnje-i-napade-na-novinare-predugi-medijski-sporovi/>

⁷² Presuda VKS, Rev 3274/2020 od 3. 9. 2020. godine

⁷³ Presuda VKS Rev 5477/2020 od 25. 11. 2020. godine

⁷⁴ Rešenje VKS Rev 3274/2020 od 3. 9. 2020. godine i Rev od 24. 6. 2020. godine

⁷⁵ Rešenje VKS Rev 2234/2020 od 4. 6. 2020. godine i Rev 258//2020 od 8. 10. 2020. godine

Rešenjem⁷⁶ je okončan i predmet u kojem je VKS u petočlanom veću odlučivao o posebnoj reviziji tužioca koju je izjavio preko svog punomoćnika advokata. Odlukom se ne dozvoljava odlučivanje o posebnoj reviziji tužioca izjavljenoj protiv presude Apelacionog suda u Beogradu, pa se odbacuje kao nedozvoljena revizija tužioca i odbija zahtev tuženog za naknadu troškova postupka po reviziji. Sud je obrazložio svoju odluku da druga priložena presuda žalbenog suda kao dokaz o neujednačenoj sudskoj praksi ne opravdava odlučivanje o tužiočevoj reviziji. Iako je doneta u istoj vrsti spora, ne postoji identitet činjeničnog stanja u predmetu spora o kojem se odlučivalo po posebnoj reviziji te nema potrebe za ujednačavanjem sudske prakse, a nema potrebe ni za novim tumačenjem prava, s obzirom na vrstu spora. Stiče se utisak da advokati, jedini ovlašćeni za pokretanje postupka po vanrednim pravnim lekovima, u većem broju slučajeva pokreću postupke pred najvišim sudom bez potrebne analize uslova i razloga za korišćenje ovog pravnog leka.

STUDIJA SLUČAJA

Nebojša Stefanović protiv Sandre Petrušić, Milana Ćulibrka i NIN

Detaljnije ćemo analizirati sudski predmet u kojem je postupak trajao više od četiri godine, u najvećem delu u posmatranom periodu, u kojem je sud doneo svoje odluke, presude ili rešenja kojima se presude ukidaju sedam puta, pred tri instance. Ovo je zasigurno strateški važan slučaj koji iziskuje posebnu analizu i može biti slika funkcionisanja sudskog sistema.

Tuženi su odgovorni urednik, izdavač nedeljnika NIN i novinarka čiji je autorski tekst 16. 6. 2016. godine objavljen pod naslovom „Nebojša Stefanović glavni fantom iz Savamale“. Na naslovnoj strani nedeljnika objavljena je fotografija Nebojše Stefanovića uz naslov teksta. Nebojša Stefanović, tada ministar policije, podneo je nadležnom sudu tužbu za naknadu nematerijalne štete zbog povrede prava na čast i ugled. Naveo je da je u nedeljniku „na nespretna i krajnje subjektivna način od strane novinara objašnjeno ko bi mogao biti krivac za rušenje objekata u Hercegovačkoj ulici u izbornoj noći“. Tužilac je smatrao da je objavljivanjem fotografije sa datim naslovom objavljenim na naslovnoj strani izneta konstatacija i tvrdnja da je ministar policije glavni organizator i počinitelj događaja u Hercegovačkoj ulici. Tužilac je naveo da „pored senzacionalističkog naslova, u obrazloženju teksta nema tvrdnji za takve navode“.

⁷⁶ Rešenje VKS Rev 2365/2020 od 29. 10. 2020. godine

Autor u tekstu piše o saznanjima do kojih je došao ombudsman - zaštitnik građana "i koje je prezentovao javnosti u svom izveštaju". Tužilac je predložio je da se tuženi solidarno obavežu da mu isplate nematerijalnu štetu u iznosu od 300.000 dinara zbog povrede časti i ugleda i da objave presudu u prvom sledećem broju nedeljnika.

Tuženi su osporili tužbeni zahtev. Novinarka je istakla da nije pasivno legitimisana jer naslov teksta određuje uredništvo, a sam tužilac navodi da u tekstu nema ničega novog, već da se javnost obaveštava o sadržini izveštaja ombudsmana. Tuženi urednik je tvrdio da sporni naslov ne predstavlja povredu prava tužioca, već se radi o iskazanom mišljenju zasnovanom na izveštaju ombudsmana. Trećetuženi je osporio tužbeni zahtev.

Sud je postupajući u skladu sa proceduralnim odredbama ZJIM bez održavanja pripremnog ročišta 29. 11. 2016. godine doneo prvostepenu presudu⁷⁷. Konstatovano je da je u izveštaju zaštitnika građana od 9. 5. 2016. godine utvrđeno da je u noći 24. 4. 2016. i u rano jutro sledećeg dana motorizovana grupa uniformisanih lica sa fantomkama opremljena teleskopskim palicama i snažnim lampama preuzela vlast nad delom grada poznatim kao Savamala. Uz primenu sile, oni su izvlačili građane iz objekata i automobila, oduzimali im sredstva telekomunikacije, sputavali kretanje, odneli su pištolje i pušku nađene u jednoj kancelariji, video-zapise sa kamera za obezbeđenje. Pretili su građanima i omogućili rušenje više objekata pomoću nekoliko radnih mašina. Pre objavljivanja teksta još nije bilo poznato ko su lica sa fantomkama, ko im je bio nalogodavac, organizator i pomagač i šta je bio cilj delovanja. Policija uprkos brojnim pozivima nije izašla na lice mesta. Šira javnost imala je veći stepen zainteresovanosti za utvrđivanje spornih činjenica jer su na opisani način porušeni pravno i bespravno podignuti objekti od strane nepoznatih lica. Ovo je bila tema pisanja mnogih novinara. Tužena novinarka u svom tekstu navodi „i mada u njegovom (zaštitnika građana) izveštaju nije imenovano ko bi mogao da stoji iza postupanja policije, može se pretpostaviti da bi to mogao da bude neko veoma moćan iz izvršne vlasti, a da je teško takav posao obaviti bez znanja i pomoći ministra policije Nebojše Stefanovića...” Po oceni suda, u tekstu je objavljena neistinita i nedopuštena informacija, da je na naslovnoj strani „tužilac označen kao organizator i pomagač događaja za koje postoji sumnja da predstavljaju radnju izvršenja krivičnog dela.” Sud smatra da su autor teksta i odgovorni urednik morali da provere istinitost i poreklo ove informacije s pažnjom primerenom okolnostima. Tokom postupka oni nisu pružili nijedan dokaz koji bi ukazao na odgovornost tužioca ili na njegovo učešće u događaju. Sud obrazlaže i da MUP nije bio ovlašćen da izdaje naređenja policijskoj upravi i policijskim stanicama. Utvrđeno je da nije bitno šta je bila namera novinara pri pisanju teksta, već šta je iz njega shvatio čitalac. „Informacije se ne mogu shvatiti mišljenjem

⁷⁷ Presuda Višeg suda u Beogradu P3-299/16 od 29. 11. 2016. godine

novinara". Sud je pravnog shvatanja da se novinarka saglasila sa naslovom, a da je odgovorni urednik odgovoran za sadržinu teksta i izradu opreme. Usvojio je tužbeni zahtev i solidarno obavezao tužene na isplatu naknade nematerijalne štete, a odgovornog urednika, drugotuženog, i da objavi presudu. Odbio je zahtev u odnosu na prvotuženu novinarku i trećetuženog izdavača da objave presudu. Svi tuženi su obavezani da tužiocu naknade troškove postupka.

Odlučujući po žalbi tuženih, drugostepeni sud je doneo presudu⁷⁸ kojom je preinačio prvostepenu presudu i odbio tužbeni zahtev tužioca u celosti. Preinačena je i odluka o troškovima i tužilac je obavezan da nadoknadi troškove postupka tuženima. Sud navodi da je na pravilno i potpuno utvrđeno činjenično stanje pogrešno primenjeno materijalno pravo, i to odredbe ZJIM i Ustava. Pozivajući se na EKLJP i stavove iz četiri presude ESKLJP koje su postale evropski standardi, žalbeni sud je bio stanovišta da se u tekstu novinara radi o iznošenju kritičkog mišljenja u vezi s rezultatima rada tužioca kao ministra unutrašnjih poslova RS. Sud navodi „kako se radi o jednoj od najviših funkcija u izvršnoj vlasti, kada je dozvoljeno i da takva kritika sadrži određeni stepen preterivanja, odnosno provokacije, na kom stanovištu je i ESLJP“. Dalje se navodi „da je prvostepeni sud pogrešno utvrdio da tuženi nisu ispoštovali dužnost novinarske pažnje“. Pravilno tumačenje je isključivo u posmatranju naslova i sadržine teksta kao jedinstvene celine i tada se po mišljenju suda dolazi do zaključka da naslov predstavlja sarkastično imputiranje političke odgovornosti tužioca za događaj poznat kao „Savamala“. Novinar je na bazi službenog dokumenta - izveštaja zaštitnika građana od 9. 5. 2016. godine došao do svojih zaključaka. Sud zaključuje da novinar nije bio dužan da traži izjašnjenje tužioca o kritici koju mu je uputio, a tužilac je imao pravo da se objavi njegov odgovor na iznetu kritiku, što nije učinio. Irelevantna su ovlašćenja tužioca za izdavanje direktnih naredbi jer je on u tekstu pozivan na odgovornost kao nosilac javne i političke funkcije. Stav suda je da tužilac nema pravo da potražuje naknadu štete jer je izjavio da je svrha njegovog zahteva da „dokaže javnosti koliki su tuženi lažovi“, pa nema osnova za dosuđenja štete u smislu čl. 200 Zakona o obligacionim odnosima.

Tužilac je protiv drugostepene odluke podneo vanredni pravni lek-reviziju⁷⁹, koju je VKS usvojio i ukinuo drugostepenu presudu i predmet vratio na ponovno odlučivanje, pozivajući sa na tri međunarodna instrumenta i tri presude ESLJP u kojima su iskazani standardi koje drugostepeni sud nije cenio. U ponovljenom postupku navedeno je da je potrebno „odmeriti ugroženost prava tužioca na dostojanstvo ličnosti i ugled u odnosu na pravo medija na slobodu izražavanja i tek nakon toga utvrditi čije je pravo više ugroženo spornim tekstom, što drugostepeni sud nije učinio.

⁷⁸ Presuda Apelacionog suda u Beogradu Gž3-57/17 od 21. 3. 2017. godine

⁷⁹ Rešenje VKS Rev 1855/2017 od 30. 5. 2018. godine

Pružio je zaštitu samo pravu medija na slobodu izražavanja". Sud navodi, pozivajući se na presudu ESLJP, da i vrednosni sudovi koji ne zahtevaju dokazivanje, moraju imati neki vid činjeničnog osnova, jer u suprotnom mogu biti preterani.

Drugostepeni sud je odlučujući ponovo o žalbi tuženih, rešenjem⁸⁰ ukinuo prvostepenu presudu u ožalbenom delu i predmet vratio prvostepenom sudu na ponovno suđenje. Naveo je da presuda ima takve nedostatke zbog kojih se ne može ispitati jer su dati razlozi nepotpuni i nejasni što predstavlja bitnu povredu odredaba parničnog postupka. Zaključuje da je propušteno da se oceni ugroženost prava tuženog kao nosioca javne funkcije i pravo medija na slobodno izražavanje i odluči u kojoj meri je došlo do povrede prava tužioca.

U ponovljenom postupku pred prvostepenim sudom cenjeni su navodi iz spornog teksta, iskazi stranaka i izveštaj zaštitnika građana. Sud je zaključio da u skladu sa odredbama ZOJIM i Zakona o obligacionim odnosima i EKLJP pravo na čast i ugled obuhvata i političare i javne funkcionere, čak i kada ne postupaju u privatnom svojstvu. S druge strane stoji pravo medija na slobodu izražavanja, ali sud zaključuje da treba pružiti zaštitu tužiočevom pravu kao pretežnijem interesu. Zaključeno je da je novinar morao znati da postoji veliki stepen sumnje u istinitost informacija koje je nameravao da objavi i koje nije proverio na adekvatan način. Naveo je da ne postoji interes javnosti da sazna neistinitu informaciju. Sud se poziva i na Etički kodeks novinarske profesije, u skladu sa kojim je morala biti izrečena kritika rada tužioca kao ministra unutrašnjih poslova. Prvostepeni sud je ponovo usvojio tužbeni zahtev i obavezao tuženu novinarku i izdavača da tužiocu isplati naknadu nematerijalne štete zbog povrede časti i ugleda. Isti zahtev je odbio u odnosu na drugotuženog, odgovornog urednika, koga je obavezao da po pravnosnažnosti ovu presudu objavi. Odlukom o troškovima tuženi su obavezani da tužiocu isplate troškove postupka, a tužilac je obavezan da isplati troškove drugotuženom uredniku.

Odlučujući o žalbama prvotužene novinarke i trećetuženog izdavača, donoseći odluku u predmetu treći put, žalbeni sud je presudom⁸¹ preinačio prvostepenu odluku i odbio tužbeni zahtev tužioca u odnosu na prvotuženog i trećetuženog za isplatu naknade nematerijalne štete. Odbacio je kao nedozvoljenu žalbu prvotuženog i trećetuženog protiv odluke kojom je drugotuženi obavezan da objavi ovu presudu (oni nisu bili obveznici izvršenja te obaveze). Preinačena je odluka o troškovima i obavezan je tužilac na isplatu troškova postupka prvotuženom i trećetuženom. U obrazloženju sud navodi da se izloženo pravno stanovište prvostepenog suda ne može prihvatiti zbog pogrešne primene materijalnog prava te je iz činjenica koje je pravilno utvrdio

⁸⁰ Rešenje Apelacionog suda u Beogradu Gž3-224718 od 9. 11. 2018. godine

⁸¹ Presuda Apelacionog suda u Beogradu Gž3 225/19 od 14. 5. 2020. godine

izveo nepravilan zaključak. Sud se pozvao na relevantne odredbe ZJIM, Ustava, četiri međunarodna instrumenta i citirao zauzete stavove ESLJP iz 13 presuda, od kojih su tri donete protiv Srbije. Sud je cenio i da je članak objavljen više od mesec dana nakon sačinjavanja izveštaja zaštitnika građana koji ukazuje na propuste u radu policije i više od mesec i po od događaja u Savamali, pasivnosti nadležnih organa, naročito policije, u istrazi o okolnostima pod kojima je došlo do događaja i mogućim počiniocima. Javnost ima opravdan interes da o svemu ovome bude informisana. U presudi se zaključuje "da analizom naslova, podnaslova i samog teksta nema izričite tvrdnje novinara da je tužilac organizovao, naredio ili pomagao izvršenje nekog određenog krivičnog dela... pa nema povrede pretpostavke nevinosti". Odmeravanjem ugroženosti sukobljenih Ustavom zagwarantovanih prava stranaka, usvajanje zahteva tužioca bilo bi prekomerno, samim tim i nedozvoljeno. U konkretnom slučaju, interes društva na otvorenu diskusiju o političkim stvarima pretežnija je od prava tužioca jer bi se pravo medija na slobodu izražavanja nesrazmerno ograničilo.

Tužilac je po drugi put u ovom postupku koristio pravo na vanredni pravni lek, pa je VKS presudom⁸² odbio njegovu reviziju i potvrdio presudu Apelacionog suda. Po oceni VKS, odluka drugostepenog suda je pravilna. Navedeno je da je u spornom tekstu postojalo dovoljno činjenica za izraženi vrednosni sud. Novinar iznosi kritike na rad ministra policije, što je on dužan da trpi. U konkretnom slučaju ne bi bilo opravdanja za ograničenje slobode izražavanja. Sud navodi da je politička odgovornost tužioca u smislu Ustava i zakona dovedena u pitanje izveštajem zaštitnika građana, što čini legitimni razlog za izraženo mišljenje autorke teksta. Obrazloženje presude i odluka suda potkrepljeni su odredbama Ustava, ZJIM i navedenim stavovima iz tri presude ESLJP u vezi s vrednosnim sudovima, oštrim jezikom kojim se iznosi kritika, mogućnošću korišćenja hiperbole, satire ili šarolikog figurativnog izražavanja kod prenošenja određene poruke, pa u tom smislu označavanje tužioca kao „glavnog fantoma iz Savamale“ predstavlja metaforičko ukazivanje na njegovu političku odgovornost za ponašanje policije...

Posle više od četiri godine, donošenja dve prvostepene, tri drugostepene i dve revizijske odluke, po zakonu hitan sudski postupak je okončan.

Analiza sveukupnog postupka može dati različite odgovore na pitanja u vezi s kojima se procenjuje postupanje suda u skladu sa zakonom.

Prvi prvostepeni postupak trajao je oko tri meseca. Sud u skladu sa zakonom nije zakazivao pripremno ročište. To je dovelo do netačnih komentara da je takva hitnost, da je suđeno bez pripremnog ročišta, sprovedena zbog ličnosti tužioca, a ne zbog zakonske obaveze. Održana su dva ročišta, u razmaku nešto većem od mesec dana.

⁸² Presuda VKS Rev 5477/2020 od 25. 11. 2020. godine

Presuda je doneta na drugom ročištu. Drugostepeni postupak je trajao nešto više od dva meseca. Postupak po vanrednom pravnom leku u kojem nije propisan orijentacioni rok za okončanje trajao je oko jedne godine, ukupno trajanje redovnog postupka i po vanrednom leku trajao je oko dve godine.

Nakon što je VKS prvi put po reviziji ukinuo drugostepenu presudu, Apelacioni sud je odlučio da u ponovnom odlučivanju usvoji žalbu i ukine prvostepenu presudu. Mogla bi se razviti pravna diskusija da li je drugostepeni sud mogao odmah da postupa po primedbama VKS ili je bilo celishodnije da ukine prvostepenu presudu, sa nalogom za postupanje u ponovljenom postupku istom kao u rešenju VKS drugostepenom sudu. Postupak je trajao oko četiri meseca. Drugi put vođen prvostepeni postupak okončan je nakon održana dva ročišta u razmaku od oko tri meseca. Žalbeni sud je treći put doneo presudu u roku od oko osam meseci, a nakon šest meseci VKS je po drugi put odlučio o reviziji tužioca. U periodu od oko 50 meseci, koliko je ukupno trajao postupak, sudovi su doneli ukupno sedam sudskih odluka, u proseku po jednu na sedam meseci. Statistički gledano, sudovi su bili dosta efikasni, posebno kada se ima u vidu da je dve odluke doneo VKS, gde je procedura postupka nešto komplikovanija i duža u odnosu na redovne postupke. Ovakvim odlučivanjem nije obezbeđena delotvornost jer se konačna odluka o zaštiti suprotstavljenih veoma bitnih prava u medijskom sporu donosi posle više od četiri godine.

Imajući u vidu vreme izrade prvostepene presude, naročito ceneći broj predmeta kojima je svaki sudija zadužen, može se proceniti kao zadovoljavajući, čak bolji od proseka ostalih analiziranih predmeta. Svakako zakonski rok od tri dana nije moguće realizovati u postojećoj organizaciji poslova u Višem sudu u Beogradu, koji jedini postupa u medijskim sporovima. Ista ocena se može izreći i za vreme izrade drugostepene odluke i odluke po vanrednom pravnom leku. Međutim, mora se zaključiti da zaštita veoma osetljivih prava građana nije adekvatna u ukupnoj dužini postupka.

Ni prvostepeni ni žalbeni sudovi nisu menjali svoje pravno stanovište, bez obzira na zavidan broj upotrebljenih pravnih izvora.

Ako analiziramo vrste odluka, uočavamo da su punomoćnici stranaka u svojim postupanjima imali evidentne propuste. Tako je punomoćnik tužioca opredelio tužbeni zahtev da se sva tri tužena obavežu da objave presudu po njenoj pravnosnažnosti. Zakonom je uređeno da taj zahtev može da izvrši isključivo odgovorni urednik. Punomoćnik prvotuženog i trećetuženog izjavio je žalbu i protiv dela presude u kojoj je utvrđena obaveza samo drugotuženog. Ovakvo delovanje svakako doprinosi da sudske odluke budu duže, komplikovanije za praćenje, uz stvaranje nepotrebnih troškova i postojanje pravnosnažnih delova presude koji neće moći da se izvrše.

Visina tražene naknade štete od 300.000 dinara kretala se u proseku dosuđenih iznosa po sudskoj praksi. Očigledno je to i bio razlog da ga sud koji je smatrao da je zahtev osnovan u celosti presudama i usvoji. Pitanje je pravne ocene da li je prihvatljiv i moguć navedeni razlog za zahtev tužioca - ministra policije, funkcionera i javne ličnosti, da mu je motiv za naknadu nematerjalne štete ne da ostvari naknadu nematerjalne štete zbog duševnih bolova usled povrede časti i ugleda već samo težnja da se javnosti dokaže koliki su „tuženi lažovi“. Ovako obrazloženi zahtevi tužioca obesmišljavaju ulogu suda u stvarnoj zaštiti prava u ovoj vrsti postupka i stvaraju percepciju građana da sud omogućava zloupotrebu propisane sudske zaštite pojedinih kategorija tužilaca.

Kada se u izrečenim presudama posmatra primena međunarodnih instrumenata i presuda ESLJP, uočavaju se odlično poznavanje prakse Evropskog suda i njihova primena uz citiranje odgovarajućih stavova koji su postali standardi. To doprinosi kvalitetnijem rešavanju činjeničnih situacija koje su u ovakvoj vrsti sporova mogu različito tumačiti. Međutim, poredeći sa drugim analiziranim predmetima i presudama, mora se uočiti da sudije ne postupaju uvek na isti način, odnosno sa potrebnom pažnjom za kvalitetnije pravno tumačenje spornih pitanja i dobro izabranim i obrazloženim stavovima iz presuda ESLJP. Uobičajeno je da se sudije češće pozivaju na EKJP nego na standarde utvrđene presudama, koji su za konkretne predmete bolji izbor izvora za zaštitu prava. Ovakvo postupanje ukazuje na to da je u predmetima za koje postoji veliko interesovanje i pritisak javnosti suđenje i donošenja sudskih odluka efikasnije, a one su donete sa kvalitetnim obrazloženjima, uz primenu nacionalnih i međunarodnih pravnih izvora i prihvaćenih standarda. Sa druge strane, mora se uočiti poseban oprez u donošenju konačne odluke, što uvećava celokupnu dužinu postupka, koji onda ne može da obezbedi adekvatnu zaštitu, bez obzira na krajnji ishod i sadržinu same odluke. Kada sudovi rade pod određenim pritiskom, to može dovesti do nepotrebne dužine postupka, iako se sudske odluke donose svaka za sebe u razumnim rokovima. Treba napomenuti da se u ovoj analizi ne ulazi u pitanje ocene nekih pravnih stavova.

Mora se zaključiti da se u ovom predmetu ocrtavaju sve mane i svi kvaliteti rada sudova u ovoj vrsti parnica.

PREPORUKE

Rezultati ove analize ukazuju na to da se preporuke date za prethodnu analizu u celosti mogu ponoviti uz određenu dopunu. Predloženim merama umnogome bi se mogla unaprediti zaštita građana, novinara i medija:

- Zadržati nadležnost jednog suda u Srbiji za postupanje u medijskim sporovima, ali oformiti posebno odeljenje u kojem će suditi specijalizovane sudije, sa dobijenom licencom, što je potrebno regulisati ZJIM. Po istom principu potrebno je formirati specijalizovana veća u drugostepenom sudu. To će obezbediti i bolji kvalitet zaštite prava građana i efikasnost postupanja u ovoj vrsti parnica. Ovo je bitno i za ujednačeni način odlučivanja u SLAPP tužbama, koje će, sudeći po iskustvu drugih država, biti sve češće.
- Obezbediti kontinuiranu obuku u medijskim sporovima za sudije, advokate i novinare preko nadležnih institucija.
- Obezbediti kontinuiranu obuku o medijskim pravima, proceduralnim pravima i standardima novinarima i drugim medijskim radnicima preko nadležnih institucija.
- Obezbediti kontinuiranu saradnju novinara i određenih odgovornih lica za saradnju sa medijima u sudovima, kao i njihove redovne sastanke.
- Obezbediti potreban broj sudija i zaposlenih u pratećim službama suda kako bi se obezbedilo poštovanje zakonskih rokova.
- Obezbediti implementaciju zakonskih odredbi koje regulišu upotrebu elektronske pošte, što će u medijskim predmetima doprineti da se obezbedi poštovanje propisanih rokova.
- Visina dosuđene naknade štete mora da zavisi i od učestalosti i ponavljanja kršenja prava istih tuženih po tužbama istog tužioca. Ovaj kriterijum treba uneti u zakon (ZJIM) da bi se suzbile kampanje zastrašivanja, diskreditovanja ličnosti i govor mržnje. Na taj način umanjila bi se mogućnost postojanja SLAPP tužbi.
- Praksa utvrđivanja kršenja prava treba da bude ujednačena, a visina naknade štete mora da prati svaki konkretan činjenični osnov da bi ispunila svoju svrhu.
- Da bi se obezbedila stvarna sloboda izražavanja, medijima koji kontinuirano krše novinarsku pažnju i etički kodeks novinara je potrebno onemogućiti dodelu budžetskih sredstava namenjenih sufinansiranju medijskih projekata, koja doprinose da ovi mediji budžetskim novcem nesmetano finansiraju dosuđene naknade štete, čime dovode u pitanje smisao sudske zaštite u celini.
- Protiv odluke o dodeli sredstava iz budžeta za projektno finansiranje mediju omogućiti pokretanje upravnog spora, koji se mora u završiti u roku koji obezbeđuje delotvornost ovog pravnog leka, što sada nije slučaj.
- Izvršiti dopunu čl. 104 ZJIM tako da se odredba koja reguliše mogućnost donošenja privremene mere može primenjivati i po službenoj dužnosti u predmetima u kojima je evidentno ponavljanje kršenja prava među istim strankama (repetitorni postupci).

SLAPP tužbe – Strateške tužbe protiv učešća javnosti

Izuzimajući pištolj uperen u glavu, teško je zamisliti veću pretnju (slobodi govora od SLAPP tužbi), sudija Nicholas Colabella, 1992

Relativno novu pretnju slobodi govora u našem regionu predstavljaju takozvane SLAPP tužbe. SLAPP je akronim engleskog naziva *Strategic Lawsuit Against Public Participation*,⁸³ što bi u prevodu značilo strateške tužbe protiv učešća javnosti. Termin je danas univerzalno prihvaćen, a svoje mesto je pronašao čak i rečnicima, u kojima je definisan kao *tužbe koje sadrže tužbene zahteve bazirane na kleveti, koje su zapravo podnete sa ciljem zastrašivanja, opterećivanja, kažnjavanja ili uznemiravanja tuženog zbog javnog govora protiv tužioca, čiji su predmet pitanja od opšteg interesa*.⁸⁴ Očigledno je da ovaj pojam sublimira niz različitih situacija i okolnosti, koje je jednom formulacijom teško zajedno obuhvatiti i objasniti, ali definicija ipak predstavlja dobru polaznu osnovu za razumevanje fenomena sa kojim se suočavamo.

Najpre je važno razjasniti da SLAPP tužba može biti podneta protiv bilo koga, fizičkog ili pravnog lica. Mediji i novinari su očekivano najugroženiji, s obzirom na to da obavljaju poslove od javnog značaja u oblasti informisanja, ali praksa u SAD je pokazala da su često tuženi i građani, na primer zbog prijavljivanja kršenja propisa o zaštiti životne sredine, svedočenja pred državnim organima, pritužbi podnetih školama ili učešća na protestima.⁸⁵

Kao što se moglo pretpostaviti, tužioci koji koriste ovaj mehanizam najčešće su imućne kompanije ili pojedinci, koji zarad zaštite sopstvenih političkih, ekonomskih, reputacionih ili drugih interesa tuže one koji na bilo koji način javno istupaju protiv

⁸³ Termin je nastao u Sjedinjenim Američkim Državama, a koncipirali su ga George Pring i Penelope Canan, profesori univerziteta u Denveru, u radovima objavljenim osamdesetih godina prošlog veka, a detaljnije razradili u knjizi *SLAPPS: Getting Sued for Speaking Out*, Temple University Press, 1996.

⁸⁴ "SLAPP suit.", *Merriam-Webster Dictionary*, <https://www.merriam-webster.com/dictionary/SLAPP%20suit>, pristupljeno 18.10.2021. godine

⁸⁵ Potter, L., "Slapp Lawsuits: Measuring the Threat against a Right to Petition", *Freedom Forum Institute*, 2015, <https://www.freedomforuminstitute.org/first-amendment-center/topics/freedom-of-petition/slapp-lawsuits-measuring-the-threat-against-a-right-to-petition/>, pristupljeno 17. 10. 2021. Videti i <https://www.acluohio.org/en/what-slapp-suit>, pristupljeno 17. 10. 2021.

njih.⁸⁶ Posebno zabrinjava podatak iz uporedne prakse u Republici Hrvatskoj o tome da postoje indicije da čak i sudije pribegavaju ovakvim tužbama protiv medija.⁸⁷

Predmet tužbenog zahteva kod SLAPP tužbi najčešće se odnosi na povredu časti i ugleda, odnosno klevetu, ali to nije uvek slučaj, što dodatno otežava konceptualizaciju i prepoznavanje ove pojave.⁸⁸ Razjašnjenja radi, iako se ove tužbe najčešće podnose u parničnom postupku, nije isključeno ni da se, u državama u kojima kleveta nije dekriminalizovana, i krivični postupak koristi za postizanje ciljeva SLAPP-a.⁸⁹

SLAPP tužbe se podnose sa idejom zastrašivanja i vršenje pritiska na tužene. Napadnutom će biti otežan rad, oduzeto vreme i uzdrmano samopouzdanje.⁹⁰ Sudski postupak, koji obično traje nekoliko godina i podrazumeva troškove sudskih taksi i punomoćnika, vrlo verovatno će potpuno materijalno iscrpeti tuženog. U kontekstu našeg regiona, u kojem su mediji često mala pravna lica sa neodrživim izvorima prihoda, nije isključeno da bi ovakav finansijski teret u jednom trenutku doveo do njihovog potpunog gašenja. Dakle, cilj ovih tužbi nije otkrivanje istine, odnosno usvajanje tužbenog zahteva, već ograničavanje i ućutkivanje kritike javnosti koja iz bilo kog razloga ne odgovara tužiocima. U krajnjem ishodu, ne samo da će konkretan tuženi, najčešće medij, biti opterećen strahom i autocenzurom, ako uopšte nastavi da postoji nakon sudskog postupka, već će i svi ostali, poučeni ovakvim primerom, voditi računa o tome šta govore, pišu i istražuju.⁹¹ Drugim rečima, domašaj SLAPP prevazilazi uticaj na konkretnog tuženog u postupku – ove tužbe pogubno deluju na mnogo širu publiku, koja će ubuduće unapred odustajati od kritičkih priloga o onima koji su skloni upotrebi ovog mehanizma.

Okolnost da glavni cilj SLAPP nije uspeh u sudskom postupku može poslužiti kao jedan od kriterijuma za prepoznavanje ove vrste tužbe. Naime, osnov tužbenog zahteva često je neprecizan ili protivrečno postavljen, a moguće je i da se zasniva na lažnim i/ili neutemeljenim navodima. Dodatna karakteristika koja se može pripisati SLAPP je i nesrazmerno visoko postavljena visina tužbenog zahteva, koja je primarno

⁸⁶ Snow, B. M., "Slapp Suits", *The First Amendment Encyclopaedia*, <https://www.mtsu.edu/first-amendment/article/1019/slapp-suits>, pristupljeno 18. 10. 2021.

⁸⁷ Pavelić, B., „Šamaranje medija tužbama“, *Balkans Al Jazeera*, 10. 10. 2021, <https://balkans.aljazeera.net teme/2021/10/10/samaranje-medija-tuzbama>, pristupljeno 18. 10. 2021.

⁸⁸ Pring, G. W., "SLAPPs: Strategic Lawsuits against Public Participation", *Pace Environmental Law Review*, 1989.

⁸⁹ Borg-Barthet, J., Lobina, B., Zabrocka, M., *The Use of SLAPPs to Silence Journalists, NGOs and Civil Society*, *European Parliament*, PE 694.782, 2021, str. 46.

⁹⁰ Injac, Ž., „Gušenje slobode medija tužbama“, Kulturni centar Novog Sada, 9. 12. 2019, <https://www.kcns.org.rs/agora/gusenje-slobode-medija-tuzbama/>, pristupljeno 18. 10. 2021.

⁹¹ *Ibid.*

usmerena na uvećanje troškova postupka, što obično, usled materijalnih prilika koje su već objašnjene, ima značajniji uticaj na tuženog nego na tužioca. Kod SLAPP tužbi, podnosioci često namerno biraju da se obrate sudovima onih država u kojima su šanse za uspeh u sporu najveće, odnosno u kojima ovaj fenomen nije formalno uređen i prepoznat, te u kojima neće trpeti posledice upotrebe ove vrste tužbi (ova pojava izbora suda države čije pravo najviše odgovara tužiocu, kod elektivne nadležnosti, poznata je i kao *forum shopping*).⁹² Takođe, stvarna namera i cilj utuženja mogli bi se prepoznati i po velikom broju tužbi podnetih protiv tuženog od strane istog tužioca (ili povezanih lica) u relativno kratkom vremenskom periodu. Naravno, sve navedeno samo su primeri kriterijuma za prepoznavanje ovih tužbi, čije postojanje nije uvek nužno i zavisice od slučaja do slučaja.

Komitet ministara Saveta Evrope je još 2018. izričito pozvao države članice da razmotre usvajanje odgovarajućih zakonodavnih rešenja kako bi sprečile pojavu SLAPP, kao i drugih zloupotreba parničnog postupka u svrhu ograničenja slobode izražavanja.⁹³ S obzirom na to da se broj ovih tužbi iz dana u dan povećava širom Evrope, komesarka za ljudska prava Saveta Evrope je oktobra 2020. izdala saopštenje „Vreme je za akciju protiv SLAPP“, koje je posvećeno baš ovom fenomenu i u kojem poziva vlade, novinare, organizacije i pojedince koji se bave zaštitom ljudskih prava i civilno društvo da zajedničkim delovanjem stanu na put ovom problemu. Konkretno, predložila je da se ovom fenomenu pristupi u tri koraka. Prvi bi podrazumevao prevenciju SLAPP tužbi kroz omogućavanje inicijalnog odbijanja takvih tužbenih zahteva, uz povećanje svesti sudija i javnih tužilaca o ovoj pojavi, uvođenje mera za kažnjavanje onih koji koriste ovaj mehanizam, primarno kroz obavezu naknade troškova postupka i naposljetku ublažavanje posledica SLAPP tužbi pružanjem podrške tuženima.⁹⁴

Na tlu Evropske unije nijedna država do sada nije usvojila anti-SLAPP (poznato i kao SLAPP-back) zakonodavstvo.⁹⁵ Zato je Evropski parlament, na zahtev Komiteta za

⁹² Unutar EU ovo je moguće prema odredbama uredbe Brisel Ia o nadležnosti i priznanju i izvršenju sudskih odluka u građanskim i trgovačkim stvarima, kao i usled činjenice da odredbe Rim II uredbe o merodavnom pravu za vanugovorne obaveze ne primenjuju na klevetu, za više videti Heuting, L., Mileska, P., Seipp, T., „Strategic Lawsuits Against Public Participation threaten human rights and democracy. The EU must act“, *Rule of Law*, 24.02.2021, <https://ruleoflaw.pl/strategic-lawsuits-against-public-participation/>, pristupljeno 18. 10. 2021.

⁹³ Committee of Ministers (Council of Europe), Recommendation CM/Rec(2018)2 of the Committee of Ministers to member States on the roles and responsibilities of internet intermediaries, 7. 3. 2018, para. 1.3.4, https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectID=0900001680790e14, pristupljeno 19. 10. 2021.

⁹⁴ Commissioner for Human Rights (Council of Europe), „Time to take action against SLAPPs“, Strasbourg, 27. 10. 2020, <https://www.coe.int/en/web/commissioner/-/time-to-take-action-against-slapps>, pristupljeno 19. 10. 2021.

⁹⁵ Borg-Barthet, J., Lobina, B., Zabrocka, M., str. 5.

pravna pitanja (JURI), naručio stručnu studiju o ovoj temi, koja je objavljena u junu 2021. godine. U studiji je utvrđeno da bi i EU i sve države članice trebalo da usvoje niz mera protiv SLAPP tužbi, kao i da je reforma uredbi Brisel Ia i Rim II nužna, kako bi se obezbedila pravna sigurnost i onemogućio *forum shopping*.⁹⁶ U studiji su, između ostalog, prikazana uporedna rešenja ovog problema, usvojena u SAD, Australiji i Kanadi, a naročito je ukazano na dobar primer reforme procesnih zakona u Kvebeku, čiji je pravni sistem najbliži onom u državama članicama EU, u odnosu na sve pomenute.⁹⁷ Ukratko, Zakonikom o parničnom postupku Kwebeka predviđena je mogućnost da sud inicijalno odbije tužbeni zahtev, ali samo ako je uveren da su tužbeni navodi očigledno neosnovani, neozbiljni, usmereni na odugovlačenje ili ako je utvrđeno da se postupak zloupotrebljava, pokreće kako bi se drugom pričinila šteta ili da se radi o pokušaju da se izigraju ciljevi pravde.⁹⁸ Studijom je objašnjeno i da bi teret dokazivanja trebalo bude podeljen, odnosno da nakon što tuženi pokaže da se predmet tužbenog zahteva odnosi na javno istupanje o pitanjima od javnog interesa teret pređe na tužioca da uveri sud da se ne radi o SLAPP, odnosno da postoji činjenični ili pravni osnov njegovog zahteva.⁹⁹ Dodatno, predloženo je i da budu propisane određene kaznene mere za tužioca, bilo u vidu naknade troškova postupka tuženom ili novčanih kazni, ne samo u cilju satisfakcije tuženog već i radi odvratanja drugih od upotrebe ovog mehanizma.¹⁰⁰

Studija u velikom delu analizira i odredbe modela direktive EU o pružanju zaštite od zlostavljanja tužbi protiv učešća javnosti (*Model EU Directive on Providing Protection from Abusive Lawsuits against Public Participation*), koji je sačinjen 2020. na inicijativu koalicije nevladinih organizacija kao polazna osnova za usvajanje odgovarajućeg instrumenta na nivou EU.¹⁰¹ Najpre, iz samog naziva je očigledno da je model zamenio „strateške tužbe“ terminom „zlostavljanje tužbe“ kako bi ukazao na to da potencijalna žrtva koja tvrdi da je napadnuta SLAPP tužbom ne mora da dokazuje da je to deo šire strategije za suzbijanje kritike.¹⁰² Model je prepoznao dva elementa zlostavljanja tužbi protiv učešća javnosti. Prvi element podrazumeva da ponašanje na koje se tužbeni zahtev odnosi mora predstavljati neki oblik javnog istupanja tuženog

⁹⁶ *Ibid.*

⁹⁷ *Ibid*, str. 18.

⁹⁸ Članovi 51-56 Zakonika o parničnom postupku Kwebeka, CQLR c C-25, videti i Borg-Barthet, J., Lobina, B., Zabrocka, M., str. 18.

⁹⁹ Borg-Barthet, J., Lobina, B., Zabrocka, M., str. 48.

¹⁰⁰ *Ibid*, 49-50.

¹⁰¹ Ravo L., Borg-Barthet, J., Kramer, X., "Protecting Public Watchdogs Across the EU: A Proposal for an EU Anti-SLAPP Law", *Liberties*, 2020, https://www.ecpmf.eu/wp-content/uploads/2020/11/anti-SLAPP-model-directive-paper_final.pdf, pristupljeno 20. 10. 2021.

¹⁰² Borg-Barthet, J., Lobina, B., Zabrocka, M., str. 18-19.

o pitanjima od javnog interesa, dok je drugi povezan sa zlostavljanjućom prirodom tužbe i ogleda se u nepostojanju pravnog osnova, očiglednoj neutemeljenosti tužbenog zahteva ili tužiočevoj zloupotrebi prava ili procesnih pravila.¹⁰³ Model je ponudio i konciznu definiciju, po kojoj se radi o tužbama koje proizlaze iz javnog istupanja tuženog povodom pitanja od javnog interesa, čiji su tužbeni zahtevi pravno neosnovani, očigledno neutemeljeni ili sadrže elemente koji ukazuju na zloupotrebu prava ili procesnih pravila, te stoga koriste sudski postupak za druge ciljeve, a ne za stvarnu procenu, dokazivanje ili ostvarivanje prava.¹⁰⁴ Države članice EU bi trebalo da implementiraju neophodne mere kako bi sudovima omogućile da prilikom prethodnog ispitivanja tužbe, u celini ili delimično, odbiju tužbene zahteve ako tuženi pruži dovoljno dokaza o tome da se radi o njegovom javnom istupanju povodom pitanja od javnog interesa i da postoji makar jedna od sledećih okolnosti – da je tužbeni zahtev pravno neosnovan, očigledno neutemeljen ili sadrži elemente koji ukazuju na zloupotrebu.¹⁰⁵ Prilikom odlučivanja, sud bi trebalo, između ostalog, da uzme u obzir: šanse za uspeh tužioca u sporu, uz ocenu poštovanja etičkih pravila i standarda u pogledu ponašanja na koje se odnosi tužbeni zahtev; nesrazmernu, prekomernu ili nerazumnu prirodu zahteva, uključujući i iznos koji tužilac zahteva na ime naknade štete; prirodu i ozbiljnost povrede koju je tužilac potencijalno pretrpeo ili i dalje trpi; tužiočev izbor nadležnosti; pretpostavljene troškove postupka; postojanje više tužbi podnetih od strane tužioca protiv istog tuženog, a u vezi sa sličnim predmetom tužbenog zahteva; da li je tuženi pretrpeo bilo kakvo zastrašivanje, uznemiravanje ili pretnje od strane tužioca pre ili tokom postupka, kao i potencijalni ili stvarni zastrašujući efekat koji tužba može imati na druge u pogledu učešća javnosti o pitanjima od javnog interesa.¹⁰⁶

Ohrabrujuće je i to što je pri Evropskoj komisiji osnovana ekspertska grupa koja se bavi pitanjem SLAPP, što dodatno pokazuje zainteresovanost EU da počne sa rešavanjem ovog problema.¹⁰⁷

Kao što je već istaknuto, ovaj fenomen je prisutan širom sveta i vrlo je verovatno da ni Srbija nije izuzetak. Analiza je pokazala da postoje tužbe podnete Višem sudu u Beogradu koje imaju pojedine elemente SLAPP, ali usled nepostojanja jasnih kriterijuma i usvojene definicije to se u ovom momentu ne može sa izvesnošću utvrditi.

¹⁰³ *Ibid.*

¹⁰⁴ Član 3, stav 1, tačka 1) modela, videti Ravo L., Borg-Barthet, J., Kramer, X., str. 30.

¹⁰⁵ Član 5 modela, videti Ravo L., Borg-Barthet, J., Kramer, X., str. 33. Detaljnije u Borg-Barthet, J., Lobina, B., Zabrocka, M., str. 20.

¹⁰⁶ Član 6, stav 2 modela, videti Ravo L., Borg-Barthet, J., Kramer, X., str. 34.

¹⁰⁷ <https://ec.europa.eu/transparency/expert-groups-register/screen/expert-groups/consult?do=-groupDetail.groupDetail&groupID=3746>, pristupljeno 20. 10. 2021.

Naime, iz različitih medija se saznalo da je privredno društvo „Millennium team“ d.o.o., koje je angažovano na nekim od najvećih građevinskih projekata u zemlji, tužilo više dnevnih listova, portala, lokalnih medija i kablovskih televizija koji su izveštavali sa konferencija za štampu opozicionih političara održanih u februaru 2021. u Vranjskoj banji i Leskovcu, na kojima se govorilo o poslovanju ove kompanije i sumnjama na njeno koruptivno i nezakonito postupanje.¹⁰⁸ Indikativno je i to što tuženi mediji nisu iznosili vrednosne stavove ili sopstvene komentare o ovoj kompaniji, već su samo preneli i citirali saopštenja i izjave političara sa pomenute konferencije.¹⁰⁹ Takođe, prema navodima tuženih medija, visine tužbenih zahteva su neobično visoke i kreću se od 11740770 dinara (100000 evra u dinarskoj protivvrednosti) do 23481541 dinar (200000 evra u dinarskoj protivvrednosti).¹¹⁰ Iz izveštaja Višeg suda u Beogradu koji su istraživači pri prikupljanju podataka za ovu analizu pribavili utvrđeno je da je ova kompanija u periodu od marta do maja 2021. podnela ukupno 34 tužbe tom sudu, od čega su u 27 tužbi tuženi mediji, što je 79 odsto od ukupnog broja podnetih tužbi, dok se ostale tužbe odnose na političke stranke i političare koji su u javnim nastupima govorili o ovom privrednom društvu.¹¹¹ Još jednom je važno istaći da se ovaj podatak odnosi samo na tužbe podnete Višem sudu u Beogradu te je nepoznato da li je u istom periodu ova kompanija i u kojoj meri podnela tužbe i drugim sudovima u Srbiji. Imajući u vidu opisane karakteristike SLAPP tužbi, pre svega činjenicu da se u ovom konkretnom slučaju u velikoj većini tužbi radi o istom tužiocu i istoj vrsti tuženih (mediji), kao i visinu tužbenih zahteva i činjenicu da se sve tužbe imaju isti ili sličan činjenični osnov, ovaj događaj veoma podseća na strateške tužbe protiv učešća javnosti i čiji je cilj da javnost ne bude informisana o poslovanju i eventualnim nepravilnostima povezanim sa ovom kompanijom, odnosno da se spreči dalje izveštavanje o ovoj temi. Koalicija za slobodu medija je još u aprilu 2021. okarakterisala opisani događaj kao

¹⁰⁸ „'Millennium team' podneo više tužbi za „nanošenje štete ugledu kompanije“, *Danas*, 6. april 2021, <https://www.danas.rs/vesti/drustvo/millennium-tim-podneo-vise-tuzbi-za-nanosenje-stete-ugledu-kompanije/>, pristupljeno 21. 10. 2021; „'Millennium team' tužio i 'Info Vranjske' zbog izveštaja sa pres konferencije Narodne stranke“, *JUGpress*, 6. april 2021, <https://jugpress.com/millennium-team-tuzio-i-info-vranjske-zbog-izvestaja-sa-pess-konferencije-narodne-stranke/>, pristupljeno 21. 10. 2021; „Gosti N1: Što Milenijum tim nije tužio sve medije koji su preneli, već određene“, *N1 Srbija*, 12. april 2021, <https://rs.n1info.com/vesti/gosti-n1-sto-milenijum-tim-nije-tuzio-sve-medije-koji-su-preneli-vec-odredjene/>, pristupljeno 21. 10. 2021.

¹⁰⁹ *Ibid.*

¹¹⁰ *Ibid.*, videti i „'Millennium team' tužio i JUGpress, ali za 200.000 evra“, *Info Vranjske*, 6. april 2021, <https://infovranjske.rs/info-millennium-team-tuzio-i-jugpress-ali-za-200000-evra/>, pristupljeno 21. 10. 2021.

¹¹¹ Izveštaj Višeg suda u Beogradu Su II-17a br. 158/21 od 22. juna 2021, dostavljen po zahtevu za pristup informacijama od javnog značaja.

„pritisak na medije“.¹¹² Reakcija sudova u odnosu na slučaj „Millennium team“ biće od odlučujućeg značaja za dalje postupanje i odrediće budući tok borbe protiv ove pojave u Srbiji te je veoma važno aktivno pratiti i analizirati razvoj prakse u vezi s ovim pitanjem, pre svega jer je u odnosu na većinu pomenutih predmeta suđenje tek započeto.¹¹³

Naposletku, bez obzira na to što Srbija trenutno nije članica EU, trebalo bi iskoristiti talas kolektivne borbe protiv SLAPP fenomena i početi sa izmenama odgovarajućih zakona, kako bi se na vreme reagovalo i omogućilo sudovima da na adekvatan način rešavaju ovaj problem. Pri izmenama zakona, ključno je voditi računa i o tome da anti-SLAPP odredbe ne ograničavaju pravo na pristup sudu,¹¹⁴ kao i da se spreče zloupotrebe ovog instituta od strane tuženih. Još jednom, iako odluke i akti EU nisu pravnoobavezujući za našu državu, vredi podsetiti na stav Evropskog suda za ljudska prava o tome da član 10 Evropske konvencije o ljudskim pravima, koja je izvor prava i direktno se primenjuje kod nas, podrazumeva i *pozitivnu obavezu države da stvori povoljno okruženje i ambijent za učestvovanje svakoga u javnoj debati, kao i za izražavanje mišljenja i ideja bez straha, čak i ako su u suprotnosti sa zvaničnim stavovima vlasti ili značajnog dela javnog mnjenja ili su za njih provokativni ili šokantni*¹¹⁵. Ignorisanje SLAPP fenomena svakako nije u skladu sa navedenom obavezom države, pogotovo imajući u vidu da je podnošenje SLAPP tužbe samo jedan aspekt inovativnih načina da se ograniči sloboda izražavanja u današnjem društvu, jer je praksa pokazala da se i samom pretnjom tužbom postiže isti efekat zastrašivanja i ućutkivanja, kao i da oni koji koriste ovaj mehanizam često finansijski podržavaju treća lica koja su zainteresovana da tuže njihovu metu, najčešće novinare i medijske kuće,¹¹⁶ što su prikriivenije i podmuklije metode na koje će država mnogo teže uticati nego na zvanično podnošenje tužbi sudu. Zato se ne sme dopustiti da se ova pojava dalje razvija i širi, već je neophodno blagovremeno reagovati, pre svega u cilju zaštite slobode izražavanja i slobode medija, ali i radi rasterećenja sudova i sprečavanja zloupotrebe sudskog postupka.

¹¹² „Koalicija za slobodu medija: Pretnje visokim iznosima za naknadu štete predstavljaju pritisak na medije“, NUNS, 6. april 2021, <https://nuns.rs/koalicija-za-slobodu-medija-pretnje-visokim-iznosima-za-naknadu-stete-predstavljaju-pritisak-na-medije/>, pristupljeno 21. 10. 2021.

¹¹³ „Održano pripremno ročište u procesu ‘Millennium team’ vs ‘Vranjske News’“, *Vranjenews*, 7. oktobar 2021, <https://www.vranjenews.rs/news/održano-pripremno-ročište-u-procesu-millennium-team-vs-vranje-news>, pristupljeno 21. 10. 2021.

¹¹⁴ Borg-Barthet, J., Lobina, B., Zabrocka, M., str. 30.

¹¹⁵ *Uzeyir Jafarov v Azerbajjan*, Predstavka broj 54204/08, Presuda od 29. 1. 2015, para. 68.

¹¹⁶ Borg-Barthet, J., Lobina, B., Zabrocka, M., str. 8.

KRIVIČNOPRAVNA ZAŠTITA NOVINARA I MEDIJSKIH RADNIKA

Analiza **Zaštita slobode govora u pravosudnom sistemu Srbije** u oblasti krivičnopravne zaštite koju su sproveli "Slavko Ćuruvija fondacija" (SĆF) i Centar za pravosudna istraživanja (CEPRIS) tokom 2020. godine obuhvatala je analizu postupanja javnih tužilaštava, kao i pravnosnažnih sudskih presuda za krivična dela učinjena na štetu novinara i medijskih radnika u periodu od 2017. do 2020. godine. Zaključci analize su ukazali na to da postoje određeni trendovi u zaštiti bezbednosti novinara u krivičnom pravnom sistemu koji su bili polazna tačka za nastavak istraživanja.

Iz zaključka prethodne analize - da se najveći broj predmeta ne rešava odlukom suda, već odlukom tužilaštva (više od 70 odsto rešenih slučajeva) - proizašla je preporuka da je potrebno napraviti posebnu analizu predmeta koji se okončavaju odbačajem krivičnih prijava od strane tužilaštava i istražiti uzroke i posledice ovakvog postupanja kako bi se prevazilazile prepreke u zaštiti novinara. Stoga se prvi deo ove analize odnosi na slučajeve odbačenih krivičnih prijava za krivična dela kojima su oštećeni novinari sa ciljem izvođenja zaključaka za unapređenje zaštite bezbednosti novinara u pravosudnom sistemu Srbije.

Istom cilju teži i drugi deo analize u oblasti krivičnopravne zaštite, koji se odnosi na pravnosnažno okončane postupke zbog izvršenja krivičnog dela ugrožavanja sigurnosti lica koja obavljaju posao od javnog značaja iz člana 138, stav 3 Krivičnog zakonika. Osim lica koja obavljaju poslove od javnog značaja u oblasti informisanja, ovaj član Zakonika se odnosi i na predsednika Republike, narodne poslanike, predsednika i članove Vlade, sudije, javne tužioce i njihove zamenike, advokate i policijske službenike. Kako je prošlogodišnja analiza obuhvatila isključivo pravnosnažne presude za krivična dela na štetu novinara, istraživačkom timu se nametnulo pitanje jednake pravne zaštite i jednakog tretmana pred sudovima i drugim državnim organima svih lica na koje se ovaj član Zakonika odnosi, kako je to zajemčeno Ustavom Republike Srbije.¹¹⁷

¹¹⁷ Ustav Republike Srbije, "Sl. glasnik RS", br. 98/2006, Član 36 Pravo na jednaku zaštitu prava i na pravno sredstvo

Metodologija za izradu analize podrazumevala je prikupljanje, obradu i analizu dokumentacije o odbačenim krivičnim prijavama od strane tužilaštava kada su oštećeni novinari, kao i pravosnažnih presuda za krivično delo ugrožavanja sigurnosti iz člana 138 Krivičnog zakonika za sva lica koja obavljaju posao od javnog značaja u periodu od 2017. godine do kraja marta 2021. godine. Kao i u prethodnoj analizi, naročito su nas zanimali ishodi sudskih postupaka (kaznena politika) za krivično delo ugrožavanja sigurnosti kako bismo uporedili postupanje i ostvarenje prava na jednaku pravnu zaštitu i jednak tretman pred sudovima i drugim državnim organima.

U procesu prikupljanja podataka, krajem maja 2021. godine poslat je zahtev predstavnicima Republičkog javnog tužilaštva u stalnoj radnoj grupi za bezbednost novinara za dostavljanje dokumentacije o 73 prethodno identifikovana slučaja odbačenih krivičnih prijava za krivična dela učinjena na štetu novinara¹¹⁸. Krajem septembra 2021. godine dobijena je celokupna dokumentacija za 69 slučajeva odbačenih krivičnih prijava, uključujući i odluke po prigovorima oštećenih. Na ovaj način prikupljena dokumentacija predstavlja uzorak od više od 94 odsto slučajeva odbačenih krivičnih prijava za krivična dela učinjena na štetu novinara.

Tokom marta i aprila 2021. godine poslat je zahtev za pristup informacijama od javnog značaja svim višim sudovima u Srbiji (25) za podatke o krivičnim delima ugrožavanja sigurnosti po osnovu člana 138, stav 3, kao nadležnim sudovima za postupanje po žalbama za ova dela, kao i za postupanje u prvom stepenu po predmetima Višeg javnog tužilaštva, Posebnog odeljenja za visokotehnoški kriminal. Osim Višeg suda u Zaječaru, svi sudovi su efikasno i u zakonskom roku odgovorili na zahtev „Slavko Ćuruvija fondacije“. Većina ovih sudova nije imala predmete u vezi sa krivičnim delom iz člana 138, stav 3 Krivičnog zakonika¹¹⁹. Pravosnažne presude su dostavili samo viši sudovi u Beogradu (46 presuda), Kruševcu (dve presude) i Sremskoj Mitrovici (jedna presuda). Kako neke od dostavljenih presuda nisu bile relevantne jer se nisu odnosile na predmet zahteva i analize, konačan broj predmeta sa kojim je istraživački tim raspolagao za analizu su 42 pravosnažne presude za ugrožavanje bezbednosti osoba koje obavljaju poslove od javnog značaja, a koje nisu novinari.

Slučajevi rešeni odlukom tužilaštva

Predmet ovog dela analize je 69 slučajeva prijavljenih krivičnih dela učinjenih na štetu novinara i medijskih radnika koji su, prema evidenciji Republičkog javnog tužilaštva, rešeni

¹¹⁸ Videti analizu [Zaštita slobode govora u pravosudnom sistemu Srbije](#) str. 97

¹¹⁹ Uz rezervu da sudovi nisu na adekvatan način razumeli suštinu zahteva za pristup informacijama od javnog značaja (pojedini su odgovorili da viši sudovi ne postupaju u ovim predmetima, iako su nadležni za postupanje po žalbama u ovim predmetima)

odlukom tužilaštva, bilo da je u pitanju odbačaj krivične prijave, službena beleška da nema mesta pokretanju krivičnog postupka ili primena instituta odlaganja krivičnog gonjenja (oportunitet) u periodu od 2017. do kraja marta 2021. godine.

Struktura krivičnih dela u analiziranim predmetima

U 69 analiziranih predmeta koji su rešeni odlukom tužilaštva navedeno je **13 različitih krivičnih dela**. U 15 slučajeva nema kvalifikacije dela jer su u pitanju razne vrste prijavljenih i evidentiranih događaja za koje je doneta službena beleška da povodom opisanog događaja nema mesta pokretanju postupka. Pojedine krivične prijave sadrže veći broj prijavljenih dela, te je zbog toga ukupan broj prijavljenih krivičnih dela nešto veći (75) od broja prijave, to jest broja analiziranih slučajeva (69).

Član KZ	Krivično delo	UKUPNO prijavljenih krivičnih dela
138	Ugrožavanje sigurnosti, stav 1	12
	Ugrožavanje sigurnosti, stav 3 ¹²⁰	30
138a	Proganjanje	2
137	Zlostavljanje i mučenje, stav 3 ¹²¹	1
122	Lake telesne povrede	1
121	Teške telesne povrede	1
144	Neovlašćeno fotografisanje	1
145	Neovlašćeno objavljivanje i prikazivanje tuđeg spisa, portreta i snimka	1
148	Povreda slobode govora i javnog istupanja	1
149	Sprečavanje štampanja i rasturanja štampanih stvari i emitovanje programa, stav 1 i stav 3 ¹²²	2
329	Lažno predstavljanje ¹²³	1
334	Lažno prijavljivanje	1
344	Nasilničko ponašanje	4
387	Rasna i druga diskriminacija, stav 4	2

¹²⁰ Ovde posebno naglašavamo da se radi o stavu 3 krivičnog dela ugrožavanja sigurnosti jer se ovaj stav odnosi na zaštitu predsednika Republike, narodnog poslanika, predsednika Vlade, članove Vlade, sudije Ustavnog suda, sudije, javnog tužioca i zamenika javnog tužioca, advokata, policijskih službenika i lica koja obavljaju poslove od javnog značaja u oblasti informisanja u vezi sa poslovima koje obavljaju

¹²¹ Ovde posebno naglašavamo da se stav 3 ovog krivičnog dela odnosi na učinioca koji je službeno lice, a delo je izvršio u vršenju službe

¹²² Za stav 1 ovog krivičnog dela se gonjenje preduzima po predlogu, dok se stav 3 odnosi na učinioca koji je službeno lice, a delo je učinio u vršenju službe za koje se gonjenje preduzima po službenoj dužnosti. U navedena dva predmeta, jedan slučaj se odnosi na službeno lice

¹²³ U konkretnom predmetu je podneta krivična prijava protiv osoba koje su se predstavljale kao službena ili vojna lica

N/N	Razne vrste prijavljenih i evidentiranih događaja koji nisu kvalifikovani iz tužilačkih Ktr predmeta	15
UKUPNO	13 različitih krivičnih dela	75

Najveći broj odbačenih krivičnih prijava odnosi se na krivično delo **ugrožavanja sigurnosti iz člana 138 Krivičnog zakonika (42 slučaja ili više od 60 odsto)**. U dve trećine ovih slučajeva (30) navedeno je da se radi o kvalifikovanom obliku kada je delo učinjeno prema licu koje obavlja posao od javnog značaja u oblasti informisanja (stav 3), dok u jednoj trećini slučajeva (12) nema ove posebne kvalifikacije, već se radi o osnovnom obliku ovog krivičnog dela (stav 1). Kako se radnja izvršenja ovog krivičnog dela sastoji od pretnje da će se napasti na život i telo nekog lica ili njemu bliskog lica, čime će se ugroziti njegovo spokojstvo, može se zaključiti da se najveći broj prijavljenih slučajeva odnosi na upućene pretnje. Kada se ovaj podatak uporedi sa postupajućim tužilaštvima, gde se najviše predmeta vodi pred Posebnim tužilaštvom za visokotehnoški kriminal (VTK), moglo bi se zaključiti i da su pretnje najvećim delom (u 43 odsto slučajeva) upućene putem interneta i komunikacionih tehnologija.

Za postojanje ovog krivičnog dela je važno da se radi o **ozbiljnoj pretnji**, jer je ona krivičnopravno relevantna samo kada je ozbiljna i **mora se odnositi na napad na život ili telo oštećenog lica**. Osim toga, pretnja kojom se najavljuje napad na život ili telo oštećenog lica mora biti **jasna i nedvosmislena** u smislu da će izvršilac dela zaista i napasti na život ili telo oštećenog lica, bez obzira na to da li to i namerava učiniti. Osim toga, bitno da pretnja kod oštećenog izaziva nespokojstvo, uznemirenje ili strah za život i telesni integritet. Ovakav stav sudske i tužilačke prakse dovodi do toga da se krivične prijave za događaje koji sadrže uslovne pretnje najvećim delom odbacuju.

Pretnje kao "uništiću te kao novinara ako ne budeš pisala ono što ja želim"; "ajde marš, kurvo, pedala, ja sam luda, imam papir... Mogu sada da te ubijem ovde i da ne odgovaram za to" ili "šta ti hoćeš, videćeš ti ako se snimak bude pojavio negde... Raspitaj se ko sam ja, to ti neće proći, bude li se ovaj snimak negde pojavio, ugasio si, videćemo se mi još" u odbačenim prijavama su tumačene kao pretnje uslovljene nekim budućim događajima, koje nisu bile dovoljno ozbiljne, jasne, nedvosmislene i konkretne.

Kada je u pitanju ovo krivično delo, u analiziranoj dokumentaciji je uočeno da se krivične prijave odbacuju ili zato što pretnja nije ozbiljna, jasna i nedvosmislena, ili nije upravljena na život i telo, ili zbog toga što nedostaje osećaj ugroženosti i straha kod pasivnog subjekta, to jest oštećenog (novinari su izjavili da se nisu osećali ugroženo, nisu se pridružili krivičnom gonjenju i nisu istakli imovinskopравни zahtev). U velikom broju odbačenih krivičnih prijava nadležna tužilaštva su obrazložila da prijavljene radnje predstavljaju krivično delo uvrede iz člana 170 Krivičnog zakonika, za koje se goni po privatnoj tužbi.

Kroz analizu odbačenih krivičnih prijavi za krivično delo ugrožavanja sigurnosti uočljivo je da tužilaštva restriktivno tumače pojam pretnji u skladu sa sudskom praksom. Sa druge strane, novinari ne prijavljuju osećaj ugroženosti i straha te ne ističu imovinskopravni zahtev, što je znak tužilaštvu da nema elemenata ovog krivičnog dela, zbog čega se krivične prijave takođe odbacuju.

U krivičnoj prijavi koje je podnelo novinarsko udruženje za krivično delo ugrožavanja sigurnosti protiv N. N. lica koje administrira FB stranicu „Srbija naša zemlja“ zbog objave sa fotografijom novinara i tekstem „... urednik Bete, danima na svom Tviter nalogu objavljuje slike vešala, giljotine i pravda pozive na nasilje. Da li bi podržao giljotine i vešala ispred Bete, svojih kućnih vrata? To je ta bolja Srbija?“, nakon čega su usledili brojni komentari koji su sadržali pretnje i uvrede. Kako je evidentno da navedena objava ne predstavlja direktnu pretnju, tužilaštvo je procenilo da nema elemenata krivičnog dela ugrožavanja sigurnosti, već da se eventualno radi o krivičnom delu **rasne i druge diskriminacije**. S obzirom na šturu sadržinu službene beleške kojom je slučaj arhiviran, nije moguće zaključiti koja vrsta komentara na navedeni tekst je usmerila tužilaštvo na krivično delo rasne i druga diskriminacije¹²⁴.

U dva slučaja je novinarsko udruženje primenilo upravo ovaj model i za slične situacije podnelo krivične prijave za dela učinjena na štetu novinara za krivično delo rasne i druge diskriminacije. U oba slučaja su prijave odbačene, ali su predmeti okončani u drugačijoj formi.

Na istoj FB stranici „Srbija naša zemlja“ ponovio se isti model za drugog novinara. Uz fotografiju novinara postavljen je tekst „Vojvođanski separatista, islamski fanatik... prezire Srbiju i Srbe“. U krivičnoj prijavi je navedeno da je potrebno imati u vidu i komentare koji su usledili nakon objave jer predstavljaju dokaz da predmetna objava proizvodi posledice koje se ogledaju u podstrekivanju na mržnju, diskriminaciju i nasilje prema novinaru. Objava je bila **sponzorisana**, a prema iskazu novinara nije ga zabrinula sama objava koliko ogroman broj komentara koji su usledili, uglavnom uvredljivog, ali i pretećeg karaktera (pretilo mu se batinama, smrću i slično). U ovom slučaju je tužilaštvo rešenjem odbacilo krivičnu prijavu sa obrazloženjem da se „navedenom objavom, iako se ista može smatrati uvredljivom, očigledno ne zastupaju bilo kakve ideje ili teorije, te da se na taj način ne zagovara niti podstrekava nasilje ili mržnja prema oštećenom zbog nekog njegovog ličnog svojstva, već da je autor predmetne objave izrazio svoj lični stav o verskim i političkim opredeljenjima oštećenog...“

¹²⁴ Čl. 387 KZ, Stav (4) Ko širi ili na drugi način učini javno dostupnim tekstove, slike ili svako drugo predstavljanje ideja ili teorija koje zagovaraju ili podstrekavaju mržnju, diskriminaciju ili nasilje protiv bilo kojeg lica ili grupe lica zasnovanih na rasi, boji kože, verskoj pripadnosti, nacionalnosti, etničkom poreklu ili nekom drugom ličnom svojstvu, kazniće se zatvorom od tri meseca do tri godine

U drugom slučaju je tužilaštvo predmet arhiviralo službenom beleškom zbog objave na FB stranici „Javnost Srbije“. Tužilaštvo je utvrdilo da tekst ne sadrži ideje ili teorije koje zagovaraju ili podstrekavaju mržnju, diskriminaciju ili nasilje protiv novinarkе, već iste eventualno sadrže neistine ili uvredljive navode u vezi sa načinom na koji novinarka obavlja novinarski posao, te da zanimanje ne predstavlja lično svojstvo na osnovu kojeg bi neko lice moglo biti diskriminisano. Za razliku od prethodnog slučaja, u kojem je oštećenom data mogućnost da uloži prigovor (koji je usvojen), u drugom slučaju oštećena za sličan model ponašanja nije dobila mogućnost prigovora.

Kada su u pitanju **fizički napadi**, najveći broj odbačenih krivičnih prijava odnosi se na **nasilničko ponašanje** 344 KZ (četiri slučaja), kao i po jedan slučaj za **lake telesne povrede** (čl. 122 KZ, st. 2, kada se gonjenje preduzima po službenoj dužnosti) i **teške telesne povrede**. Međutim, u slučaju teških telesnih povredа gonjenje nije preduzimano za teži oblik ovog dela (stav 6, kada je učinjeno prema osobi koja obavlja posao od javnog značaja za koje je propisana kazna zatvora od jedne do osam godina), već za osnovni oblik ovog dela (za koji je propisana kazna od šest meseci do pet godina zatvora). Treba napomenuti da se slučaj odnosi na urednika lokalnog portala „Žig info“ koji je prethodio paljenju kuće novinara iste redakcije Milana Jovanovića, za koje je krajem 2021. godine ukinuta prvostepena osuđujuća presuda i postupak vraćen na ponovno suđenje. Krivična prijava za teške telesne povrede protiv identifikovanog lica je odbačena, a uložen je i prigovor na postupanje tužilaštva, koji je odbijen kao neosnovan. Iako je slučaj zvanično rešen odbačajem krivične prijave u odnosu na identifikovanog osumnjičenog, predmet je ponovo formiran i nalazi se u evidenciji aktivnih predmeta tužilaštva kao KTN predmet, odnosno predmet u kojem je učinilac nepoznato lice. Kako je od izvršenja ovog teškog krivičnog dela protiv života i tela proteklo više od tri godine, a učinilac je i dalje nepoznat, može se konstatovati da u ovom slučaju istraga nije efikasna.

Protok vremena smanjuje šanse da se slučajevi razreše, bar kada su u pitanju najteža dela protiv života i tela, te treba sprovoditi brzu i efikasnu istragu neposredno nakon događaja, za šta u praksi postoje pozitivni primeri.

U najmanje četiri slučaja odbačenih prijava prijavljena dela se odnose **na postupanje službenih lica u vršenju službene dužnosti** kao učinilaca - zlostavljanje i mučenje¹²⁵ od strane policije za vreme demonstracija 2008. godine; sprečavanje štampanja i rasturanja štampanih stvari i emitovanje programa¹²⁶ ili u vezi sa vršenjem službe - lažno predstavljanje kao službeno ili vojno lice ili ugrožavanje sigurnosti i sprečavanje novinara da snimaju događaje od interesa za javnost.

¹²⁵ Čl 137, st 3 KZ

¹²⁶ Čl.149, st 3 KZ

Najdrastičniji slučaj je prebijanje novinara od strane policije za vreme demonstracija u organizaciji Srpske radikalne stranke 2008. godine. Deset godina nakon događaja (2018. godine), Više javno tužilaštvo u Beogradu dostavilo je predmet nadležnom Prvom osnovnom javnom tužilaštvu za krivično delo zlostavljanja i mučenja od strane službenog lica u vršenju službe. Prvo osnovno javno tužilaštvo obavilo je više istražnih radnji tokom šest meseci, uključujući ponovno ispitivanje policijskih službenika koji su prema ranijem izveštaju policije navedenog dana bili na dužnosti. Kako nakon 10 godina od događaja ispitani policijski službenici nisu mogli da identifikuju kolege koje su u konkretnom slučaju nanele povrede novinaru, tužilaštvo je odbacilo izveštaj policije iz 2008. godine, koji je smatran krivičnom prijavom.

U analiziranoj dokumentaciji nije bilo slučajeva odbačenih krivičnih prijava za povređivanja novinara od strane policijskih službenika za vreme demonstracija iz jula 2020. godine¹²⁷, kojih je nesumnjivo bilo i za koje su podnete prijave. Neki od ovih slučajeva su aktivni, a krajem 2021. godine još se čekao zvanični izveštaj unutrašnje kontrole policije povodom ovih događaja. Ipak, u dokumentaciji se našao slučaj odbačene prijave **protiv građana** povodom navedenih događaja. Prilikom izveštavanja i uključenja u program sa demonstracija, novinaru i snimatelju televizije je prišao mladić sa maskom preteći novinaru i izbio mu je mikrofon iz ruke, za šta postoje snimci. Novinar je u svom iskazu rekao da se nije osetio ugroženim, dok je snimatelj izjavio da se uplašio za svoju i bezbednost kolege. Osumnjičeni je izjavio da nije imao nameru nikoga da ugrozi, već je samo izražavao svoje nezadovoljstvo, a oštećeni su izjavili da nisu zainteresovani za krivični progon osumnjičenog, niti su istakli imovinskoopravni zahtev. Kako je bitan element ovog krivičnog dela osećaj nesigurnosti, ugroženosti i nespokojstva što, kako je ocenjeno, radnje osumnjičenog nisu prouzrokovale, zaključeno je da prijavljeno delo nije krivično delo te je krivična prijava odbačena.

U drugom slučaju, tužilaštvo je pronašlo da nisu izvršena krivična dela ugrožavanja sigurnosti i nasilničkog ponašanja za vreme skupa povodom inauguracije predsednika Republike 2017. godine, kada su učesnici skupa grubo fizički udaljavali građane i medijske radnike. Rešenjem je odbačeno pet krivičnih prijava za sedam oštećenih lica. Osumnjičeni su tvrdili da su bili prisutni u svojstvu građana i simpatizera SNS-a, negirali da su bilo kome pretili, te da su udaljavali građane i novinare sa lica mesta da ne bi došlo do "linča" i eventualnih nereda. U obrazloženju je tužilaštvo

¹²⁷ Novinarska udruženja su povodom ovih događaja saopštila da je između 7. i 11. jula 2020. godine tokom protesta registrovan 21 napad na medijske radnike koji su izveštavali sa tih događaja (NUNS), odnosno da je napadnuto i ometano u radu 28 novinara, snimatelja i foto-reportera koji su izveštavali sa demonstracija u Beogradu, Nišu i Novom Sadu. Njih 14 je zadobilo povrede od kojih je šest zahtevalo hitnu lekarsku pomoć (UNS). <https://rs.n1info.com/vesti/a619872-uns-za-pet-dana-napadnuto-i-ometano-28-novinara-i-medijskih-radnika/>

navelo da "ne postoje osnovi sumnje da su izvršena ova krivična dela, već da bi se u konkretnom slučaju radilo o prekršaju iz oblasti javnog reda i mira... Ovakvim radnjama prijavljenih nije došlo do značajnijeg ugrožavanja spokojstva građana niti do težeg remećenja javnog reda i mira, na šta između ostalog ukazuje činjenica da je skup održan do kraja, nakon čega je došlo do mirnog razilaženja građana". U ponovljenom postupku nakon prigovora jedne od oštećenih Višem javnom tužilaštvu, koji je usvojen, krivična prijava je ponovo odbačena. Tužilaštvo je zaključilo da "nesporno proizlazi da joj niko od osumnjičenih ni u jednom trenutku nije pretio da će napasti na njen život i telo, zbog čega njen osećaj da joj je sigurnost bila ugrožena nije realno bio izazvan radnjama koje su u odnosu na nju preduzeli osumnjičeni, već je taj strah očigledno bio iracionalan". U analiziranom dokumentu nije uočljivo da li je tužilaštvo podnelo zahtev za pokretanje prekršajnog postupka za prekršaj iz oblasti javnog reda i mira, kako je navedeno u obrazloženju rešenja.

Osim ovih najdrastičnijih slučajeva kada je reč o javnim skupovima, odbačene prijave odnose se na prijavljene događaje povodom protesta protiv gej parade, kada je novinaru naneta laka telesna povreda od učesnika protesta, sprečavanje snimanja i pretnje upućene na izbornom mestu, na porodičnu šetnju, ali i razne manifestacije i priredbe kada su novinari bili udaljavani sa bine na kojoj je u toku koncert ili im obezbeđenja skupa nije dozvolilo pristup događaju.

Broj slučajeva odbačenih prijava koje se odnose na javna okupljanja i proteste, kada novinari i medijski radnici izveštavaju sa ovih događaja u javnom interesu, nije zanemarljiv. Demonstracije postaju mesta na kojima su novinari ugroženi i od demonsternata i od službenih lica, bilo da je u pitanju policija ili obezbeđenje skupova, te je potrebno raditi na tome da se na nivou redakcija procenjuju rizici i novinari obučavaju za izveštavanje sa protesta. Sa druge strane, posebnu pažnju treba posvetiti i pratiti slučajeve u kojima se kao osumnjičeni pojavljuju službena lica u vršenju službene dužnosti, s obzirom na primećenu praksu da istrage povodom ovih slučajeva traju dugo i da nisu efikasne.

U manjem broju slučajeva (tri), krivične prijave su odbačene jer su prijavljena dela za koja se gonjenje preduzima po privatnoj tužbi (čl. 144, st. 1 - neovlašćeno fotografisanje, i čl. 145, st. 1 -neovlašćeno objavljivanje i prikazivanje tuđeg spisa, portreta i snimka) ili po predlogu (čl. 149, st. 1 - sprečavanje štampanja i rasturanja štampanih stvari i emitovanje programa).

Treba napomenuti da je u najmanje jednom slučaju u analiziranoj dokumentaciji primećeno da je tužilaštvo službenom beleškom rešilo predmet jer ne postoje elementi krivičnog dela koje je prijavljeno, ali su prepoznati elementi drugog krivičnog dela za koje se gonjenje preduzima po službenoj dužnosti. Međutim, tužilaštvo nije nastavilo gonjenje za drugo delo za koje se goni po službenoj dužnosti niti je prosledilo drugom

nadležnom tužilaštvu na postupanje, već je predmet arhiviran: „Predmet arhivirati s obzirom na to da iz krivične prijave... protiv N. N. lica zbog krivičnog dela ugrožavanja sigurnosti iz čl. 138, st. 3 učinjenog na štetu ... proizlazi da nema osnova za pokretanje krivičnog postupka protiv bilo kog lica za bilo koje delo iz nadležnosti Posebnog odeljenja za visokotehnoški kriminal za koje se gonjenje preduzima po službenoj dužnosti, već da se eventualno radi o krivičnom delu rasne i druge diskriminacije iz čl. 387, st. 4.“

Ipak, u najvećem broju slučajeva prepoznaju se elementi krivičnih dela za koja se gonjenje preduzima po privatnoj tužbi (uvreda) ili elementi prekršaja iz Zakona o javnom redu i miru, te je u nekoliko slučajeva podnet zahtev za pokretanje prekršajnog postupka, a krivična prijava odbačena.

Postupajuća tužilaštva i način okončanja postupka pred tužilaštvom

U analiziranih 69 predmeta koji su konačno rešeni odlukom tužilaštva postupalo je ukupno 20 osnovnih javnih tužilaštava (OJT) i Posebno tužilaštvo za visokotehnoški kriminal (VTK). Najveći broj predmeta okončan je pred tužilaštvima u Beogradu (ukupno 38 slučajeva ili 55 odsto) i to pred VTK (26 odsto) i pred Prvim OJT (21,7 odsto), dok je pet prijava (7,2 odsto) odbačeno pred Drugim i Trećim OJT u Beogradu. Pred VTK i Prvim OJT tužilaštva je i najveći broj aktivnih odnosno nerešenih predmeta (više od 70 odsto), što je pokazala analiza rađena 2020. godine. Sa druge strane, najveći broj slučajeva VTK rešen je pravnosnažnim sudskim odlukama, najčešće sporazumom o priznanju krivičnih dela. VTK najčešće koristi i institut odlaganja krivičnog gonjenja (oportunitet) za sankcionisanje učinilaca krivičnih dela učinjenih na štetu novinara.

Pred tužilaštvima na lokalnom nivou odbačena je ukupno 31 prijava ili 45 odsto, uz napomenu da Posebno tužilaštvo za VTK postupa na teritoriji cele Srbije.

Postupajuća tužilaštva

Nadležno tužilaštvo	Ukupno predmeta	Rešenje o odbačaju krivične prijave	Sl. beleška da nema mesta pokretanju postupka
Posebno tužilaštvo za VTK	18	11	7 ¹²⁸
I OJT	15	9	6
II OJT	2	2	0

¹²⁸ U jednom slučaju je doneta službena beleška da se predmet arhivira jer je OJT u Nišu povodom događaja istog činjeničnog i pravnog stanja odbacilo krivičnu prijavu jer je osumnjičeni ispunio obavezu određenu naredbom o odlaganju krivičnog gonjenja iz 2016. godine

III OJT	3	3	0
OJT Leskovac	4	3	1
OJT Jagodina	3	3	0
OJT Zaječar	2	2	0
OJT Zrenjanin	3	3	0
OJT Mladenovac	2	2	0
OJT Valjevo	2	2	0
OJT Stara Pazova	2	2	0
OJT Novi Sad	1	1	0
OJT Sombor	1	1	0
OJT Prokuplje	1	1	0
OJT Novi Pazar	2	1	1
OJT Brus	1	1	0
OJT Vranje	3	2	1
OJT Niš	2	0	2
OJT Gornji Milanovac	1	0	1
OJT Vršac	1	1	0
Ukupno	69	50	19

Način okončanja postupka

U analiziranim predmetima koji su okončani odlukom tužilaštva - 50 predmeta (72,5 odsto) okončano je rešenjem o odbačaju krivične prijave, dok je 19 predmeta (27,5 odsto) okončano službenom beleškom koja upućuje da nema mesta pokretanju krivičnog postupka.

Suštinska razlika između ova dva načina okončanja postupka pred tužilaštvom je u (ne)mogućnosti oštećenog da uloži prigovor i da traži ostvarenje svojih prava pred višom tužilačkom instancom.

Odbačaj krivične prijave regulisan je članom 284 Zakonika o krivičnom postupku¹²⁹, koji predviđa da će javni tužilac rešenjem odbaciti krivičnu prijavu ako iz same prijave proističe da:

- 1) Prijavljeno delo nije krivično delo za koje se goni po službenoj dužnosti
- 2) Nastupila je zastarelost ili je delo obuhvaćeno amnestijom ili pomilovanjem ili postoje druge okolnosti koje trajno isključuju gonjenje
- 3) Ne postoje osnovi sumnje da je učinjeno krivično delo za koje se goni po službenoj dužnosti

¹²⁹ Zakonik o krivičnom postupku ("Sl. glasnik RS", br. 72/2011, 101/2011, 121/2012, 32/2013, 45/2013, 55/2014, 35/2019, 27/2021 - odluka US i 62/2021 - odluka US)

Službena beleška je tužilački akt čija forma nije uređena zakonom, već Pravilnikom o upravi u javnim tužilaštvima.¹³⁰ U krivičnopravnim predmetima javni tužilac ili zamenik javnog tužioca dužan je da sastavi službenu belešku u slučaju da u toku ili na kraju istrage ili u toku glavnog pretresa donese odluku o odustanku od daljeg krivičnog gonjenja, kao i kada u predmetima evidentiranim u KTR¹³¹ upisniku odluči da nema mesta pokretanju krivičnog postupka povodom opisanog krivičnopravnog događaja.

Službene beleške moraju da sadrže:

- Opis postupanja u predmetu i preduzetih radnji
- Sažet opis činjeničnog stanja koje se hronološki izlaže, ukoliko ne postoje razlozi zbog kojih bi trebalo izlagati na drugi način
- Pravnu ocenu krivičnopravnog događaja¹³²

Pravilnik takođe predviđa i detaljnu sadržinu pojedinih službenih beleški.¹³³

Više od jedne četvrtine predmeta (27,5 odsto) pred tužilaštvom je okončano službenom beleškom da nema mesta pokretanju krivičnog postupka, što znači da u jednoj četvrtini okončanih slučajeva oštećeni nije dobio mogućnost da uloži prigovor.

Većinom analiziranih službenih beleški se konstatuje da se predmet arhivira jer nema mesta pokretanju krivičnog postupka povodom opisanog krivičnopravnog događaja. Međutim, opisi pojedinih događaja su takvog karaktera i sadrže detaljna obrazloženja, uključujući i analizu krivičnih dela na koje se odnose, da nije jasno zbog čega nije doneto rešenje o odbačaju prijave na koje oštećeni imaju mogućnost podnošenja prigovora.

Povodom upućenih reči putem društvene mreže „J...o sam ti mater, gde te budem video, ici ćeš go do Inđije. P...o izdajnička, Jesy James“, novinar je izjavio da je ova poruka kod njega izazvala osećaj uznemirenosti i da je zabrinut za svoju bezbednost. Osumnjičeni je u svom iskazu naveo da je bio revoltiran izveštavanjem novinara, te da nije imao nameru da pretili, već je želeo da izrazi svoje nezadovoljstvo načinom izveštavanja. Ovako upućene reči pretnje bi se svakako mogle tumačiti kao uslovne,

¹³⁰ Pravilnik o upravi u javnim tužilaštvima ("Sl. glasnik RS", br. 110/2009, 87/2010, 5/2012, 54/2017, 14/2018 i 57/2019)

¹³¹ Evidencija KTR upisnika sadrži razne molbe, pritužbe, predloge, izveštaje i druge podneske državnih organa, pravnih lica i građana, kao i za vođenje napisa u javnim glasilima i upisivanje saznanja o događajima od značaja za rad javnog tužilaštva, za krivične prijave koje su nerazumljive, koje se ne mogu smatrati bilo kakvim izvorom saznanja o krivičnom delu ili učiniocu i koje su iz drugih razloga nepodesne za KT upisnik - Pravilnik o upravi u javnim tužilaštvima, član 136, vrste upisnika

¹³² Pravilnik o upravi u javnim tužilaštvima, član 97, službene beleške u krivičnopravnim predmetima

¹³³ Pravilnik o upravi u javnim tužilaštvima, član 98, pojedine službene beleške

zbog čega je u drugim slučajevima prijava odbacivana rešenjem ili je u drastičnijim slučajevima krivično gonjenje odlagano i učiniozu nametnute određene obaveze.

Ista je odluka doneta povodom prijavljene pretnje upućene putem telefona: "Unišću tebe i tvoj portal", s tim što je u ovom slučaju novinar izjavio da ne želi preduzimanje bilo kakvih radnji nadležnih organa jer su u ponovljenom telefonskom razgovoru razrešene sve nesuglasice, te da je slučaj prijavio preventivno.

U jednom slučaju je prijavljeno delo pretnji i vredanja na ulici uz navode oštećenih da je jedan od prijavljenih posedovao pištolj. Osumnjičeni su izjavili da jesu prišli oštećenima i lepo ih pitali zašto su u medijima postavljali njihove fotografije, da nije bilo pretnji i psovki, kao i da niko nije imao bilo kakvo oružje. Za ovakav opis događaja, kada postoje oprečni iskazi, tužilaštvo je u službenoj belešci kratko zaključilo da nema elemenata nekog krivičnog dela za koje se gonjenje preduzima po službenoj dužnosti. Ovako kratko opisano činjenično stanje, bez izvođenja drugih dokaza i bez detaljnog obrazloženja odluke, budi sumnju u ispravnost odluke tužilaštva. Ukoliko je tužilac zaključio da ne postoje osnovi sumnje da je učinjeno krivično delo, krivična prijava bi morala biti odbačena rešenjem, sa pravom oštećenog na prigovor višoj instanci.

Beleškama su okončani i slučajevi u kojima se prepoznaju elementi drugih krivičnih dela za koja se gonjenje preduzima po privatnoj tužbi, na primer krivično delo uvrede (povodom prijavljenog dela rasne i druge diskriminacije) ili krivično delo objavljivanja tuđeg spisa, portreta ili snimka (povodom prijavljenog krivičnog dela proganjanja).

Kada je reč o sadržini, jedan deo službenih beleški, naročito pred VTK, ne sadrži obrazloženje kako je to propisano Pravilnikom, već se samo konstatuje da se predmet arhivira uz kratku ocenu koja je proizašla iz neposrednog uvida u prijavu. Takođe, u službenim beleškama uglavnom nema obaveštenja o tome da li se i kome ovakva odluka tužilaštva dostavlja. Od 19 dostupnih predmeta, u samo dva slučaja je u samim službenim beleškama navedeno da se ista dostavlja i oštećenima, dok je u dva slučaja navedeno da se obaveštenje ne dostavlja, a u jednom slučaju je vidljiv i razlog - podnosilac nije oštećeni (podnosilac je novinarsko udruženje).

U skladu sa svim rečenim, može se zaključiti da postoji neujednačena praksa tužilaštava u načinu okončanja postupka. To se sa jedne strane ogleda u sličnim radnjama i događajima koji se okončavaju službenom beleškom sa jedne strane i odbačajem krivične prijave sa druge strane. Tužilaštva bi trebalo da se trude da ujednače praksu i kada je god to moguće završavaju postupak tako da se oštećenom omogućiti da ostvari svoje pravo na pravno sredstvo. Sa druge strane, tužilaštva bi trebalo dosledno da informišu oštećene i podnosiocima prijava o ishodu postupka koji se završavaju odlukom tužilaštva.

Odlaganje krivičnog gonjenja

Na ovom mestu treba se osvrnuti na još jedan način okončanja postupka pred tužilaštvom, a na koji oštećeni nemaju pravo da podnesu prigovor. Primena načela oportuniteta ili odlaganje krivičnog gonjenja ipak dovodi do sankcionisanja osumnjičenih za izvršenje krivičnog dela, a nakon ispunjenja nametnute obaveze u predviđenom roku od strane osumnjičenog, krivična prijava se rešenjem odbacuje.

Odlaganje krivičnog gonjenja omogućeno je članom 283 Zakonika o krivičnom postupku (ZKP), koji predviđa da javni tužilac može odložiti krivično gonjenje za krivična dela za koja je predviđena novčana kazna ili kazna zatvora do pet godina ako osumnjičeni prihvati jednu ili više od obaveza predviđenih zakonom¹³⁴ i izvrši je u predviđenom roku. U naredbi o odlaganju krivičnog gonjenja javni tužilac određuje rok do godinu dana u kojem osumnjičeni mora izvršiti preuzete obaveze.

Kada osumnjičeni u roku izvrši obavezu koja mu je naredbom nametnuta, javni tužilac rešenjem odbacuje krivičnu prijavu i o tome obaveštava oštećenog. U ovom slučaju, prema ZKP-u, oštećeni nema pravo na prigovor na odluku tužilaštva.

U analiziranim predmetima u kojima je rešenjem tužilaštva krivična prijava protiv osumnjičenog odbačena, a kojih je bilo ukupno 50, **devet slučajeva** (18 odsto) odnosi se na odbačaj prijave nakon ispunjenja obaveze po osnovu odlaganja krivičnog gonjenja.

Najveći broj predmeta je na ovaj način okončan pred Posebnim tužilaštvom za visokotehnološki kriminal - šest od 11 slučajeva odbačenih krivičnih prijava ili 54,5 odsto svih predmeta ovog tužilaštva. Po jedan slučaj je na ovaj način rešen pred Trećim OJT u Beogradu (što je jedna trećina od ukupnog broja slučajeva rešenih odbačajem krivične prijave pred ovim tužilaštvom); pred OJT Valjevo i pred OJT Novi Pazar.

Oportunitet prema tužilaštvima

Nadležno tužilaštvo	Broj predmeta, odbačaji prijava	Prijave odbačene zbog oportuniteta
I OJT	9	0
II OJT	2	0
III OJT	3	1
Posebno za VTK	11	6
OJT Leskovac	3	0

¹³⁴ 1) Da otkloni štetnu posledicu nastalu izvršenjem krivičnog dela ili da naknadi pričinjenu štetu 2) Da na račun propisan za uplatu javnih prihoda uplati određeni novčani iznos, koji se koristi za humanitarne ili druge javne svrhe 3) Da obavi određeni društvenokorisni ili humanitarni rad 4) Da ispuni dospele obaveze održavanja 5) Da se podvrgne odvikavanju od alkohola ili opojnih droga 6) Da se podvrgne psihosocijalnom tretmanu radi otklanjanja uzroka nasilničkog ponašanja 7) Da izvrši obavezu ustanovljenu pravnosnažnom odlukom suda, odnosno poštuje ograničenje utvrđeno pravnosnažnom sudskom odlukom

OJT Jagodina	3	0
OJT Zaječar	2	0
OJT Zrenjanin	3	0
OJT Mladenovac	2	0
OJT Valjevo	2	1
OJT Vranje	2	0
OJT Vršac	1	0
OJT Stara Pazova	2	0
OJT Novi Sad	1	0
OJT Sombor	1	0
OJT Prokuplje	1	0
OJT Novi Pazar	1	1
OJT Brus	1	0
Ukupno	50	9

Kada je u pitanju struktura krivičnih dela u slučajevima koji su okončani primenom oportuniteta, u osam slučajeva osumnjičeni su prijavljeni za krivično delo ugrožavanja sigurnosti iz člana 138 KZ, a u jednom slučaju za krivično delo sprečavanja štampanja i rasturanja štampanih stvari i emitovanje programa. Međutim, iz rešenja o odbačaju krivičnih prijavi na osnovu oportuniteta u samo jednom slučaju je opisana radnja izvršenja dela koje se osumnjičenom stavlja na teret.

Za upućenu pretnju: „Na vašu redakciju treba baciti bombu ili vas sve kolektivno obesiti na Trgu republike!“, učiniocu je naređeno da uplati 250.000 dinara u humanitarne svrhe i obavi 80 časova društveno korisnog rada. Prema sudskoj, ali i tužilačkoj praksi odbačenih krivičnih prijavi, ovakva pretnja predstavlja uslovnu, odnosno pretnju u kondicionalu, koja dovodi do oslobađajućih presuda ili do odbačaja krivičnih prijavi bez nametanja ikakvih obaveza. Ovaj primer pokazuje da se slučajevi uslovne pretnje na izvestan način ipak mogu sankcionisati uprkos ustanovljenoj praksi sudova i tužilaštava koja odbacuju krivične prijave za ovakva dela.

U slučaju koji se vodio pred sudom za ugrožavanje bezbednosti lica koje obavlja posao od značaja iz oblasti javnog informisanja, Vrhovni kasacioni sud je uslovne pretnje tumačio sasvim suprotno od tužilaštva u prethodno opisanom slučaju i oslobodio prethodno pravnosnažno osuđene. Po nalazu ovog suda, konkretni komentari upućeni oštećenom: „Ljudi se potuku! Treba mu j.... sortu balavu i smrdljivu!“, ili: „Kakav šljam. Dobijem poriv da mu se šipkama objasne neke stvari po rošavom licu. Strašno. Sadista.“, kao i: „Takođe, voleo bih da ovom otvaraču očiju neko zatvori jedno ili oba oka na cirka nekoliko dana“, sadrže **samo želje okrivljenih** da se oštećenom desi neko zlo u smislu ugrožavanja njegovog telesnog integriteta, ali ne i izjavu da će okrivljeni oštećenom takvo zlo i naneti. Ove reči se odnose na ono **što okrivljeni misle da bi oštećenom trebalo učiniti, kakav poriv imaju** u odnosu na oštećenog i **šta bi voleli da neko učini oštećenom** u smislu ugrožavanja njegovog telesnog integriteta,

no **ne sadrže jasnu i nedvosmislenu pretnju da će upravo ova lica (okrivljeni) napasti na život i telo oštećenog, a što je bitno obeležje ovog krivičnog dela.**"¹³⁵

Ovakvo tumačenje VKS ne sprečava pravosudne organe da procesuiraju slučajeve kada su u pitanju uslovne pretnje, želje, mišljenja ili porivi okrivljenih, a kada su oštećeni visoki državni funkcioneri zaštićeni istim članom zakona (ugrožavanje sigurnosti iz člana 138, stav 3 KZ). Pravnosnažne osuđujuće presude (najčešće na osnovu zaključenog sporazuma o priznanju krivičnog dela pred tužilaštvom, koje sud samo potvrđuje) donete su za reči upućene visokim državnim funkcionerima poput:

(1) "Još nikad nismo ubili predsednika države"; (2) "xxx¹³⁶, sve ti j...m po spisku. Celo seme i pleme. Dabogda kad-tad došao po tebe da ti polomim sve kosti. Amin."; (3) "Pu..i k...c, majmune glupi, j...m ti sve u p...i... skinuće te metak kad-tad"; (4) "Koji politički predstavnici Srba u Haradinajevoj šiptarskoj vladi - to su sve veleizdajnici kao i xxx!!! Svima samo po metak u čelo!!!"; (5) "Gradi se, radi se našim parama. Za xxx treba jedan dobar nišandžija da ga izuje iz cipela" ili (6) "Šta bi ste vi sa njim, verovatno bi ga ubili? A ne, odveo bih ga u planinu, pa komad po komad".

Sa druge strane, zabeleženi su i slučajevi oslobađajućih presuda za uslovne pretnje, želje i mišljenja okrivljenih upućene protiv državnih funkcionera kada isti dođu pred sud na meritorno odlučivanje u vezi s tim šta se dogodilo za upućene reči: (1) "Smrt izajniku xxx i petokolonašima"; (2) "J...m li ti seme koje si posejo, dabogda ti se seme koje si posejo zatrlo u zemlju, neka ti Bog uzme sve najmilije što imaš, paliću ti sveću svaki dan u crkvi naopako tebi i svim tvojima, đubre jedno, držiš prijave za kolege koje su prekršile zakon u fioci, to si mi i sam potvrdio, isteraću ti mačku na videlo, j...ću te, pa nećeš znati šta te je snašlo, pederu" ili (3) "dokle, bre, više, žvalonja, dokleeeeeee? J...m ti xxx mrtvog i nabijem ti na k...c kljakavu xxx, šmokljo".

U slučajevima oslobađajućih presuda, tužilaštva su pokazala spremnost i pokretala postupke pred sudom bez obzira na to što upućene pretnje nisu jasne i nedvosmislene da će upravo ova lica (okrivljeni) napasti na život i telo oštećenog. Pre nego što je doneta oslobađajuća presuda, u jednom slučaju okrivljena je šest meseci provela u pritvoru. Treba takođe ukazati i na to da se neretko kada su oštećeni najviši državni funkcioneri za na ovaj način upućene uvredljive reči ne istražuje subjektivni osećaj ugroženosti i straha, što se kod oštećenih medijskih radnika po pravilu traži, a ukoliko taj element ovog krivičnog dela nedostaje, tužilaštva i ne ulaze u sudski postupak, a krivične prijave se po pravilu odbacuju.

¹³⁵ Presuda Vrhovnog kasacionog suda KZZ 1203/2015 od 20. 1. 2016. godine, dostupna na <https://vk.sud.rs/sr-lat/kzz-12032015>

¹³⁶ Oznaka XXX je u analizi korišćena za anonimizaciju ličnih imena državnih funkcionera i osoba na koje su se odnosile upućene uvredljive reči

Važno nam je da naglasimo da napade pretećim porukama i rećima uvredljivog sadržaja nikako ne treba relativizovati bilo da se odnose na medijske radnike ili visoke državne funkcionere i javne službenike jer su podjednako gnusne i uznemiravajuće. Ipak, treba preispitivati postupanje i praksu pravosudnih organa kada su u pitanju različita lica zaštićena istim članom zakona s ciljem ujednačavanja prakse i jednake pravne zaštite svih zaštićenih lica pod jednakim uslovima.

U ostalim analiziranim slučajevima odbačaja prijava na osnovu odlaganja krivičnog gonjenja ne navode se konkretne pretnje, ponašanje ili radnje za koje je osumnjičeni prijavljen, tako da nije moguće obaviti analizu i međusobno poređenje u odnosu na nametnute obaveze kako bi se zaključilo da li postoji jednak tretman i zaštita prava pred državnim organima. Nisu uspeali ni pokušaji istraživačkog tima da dođe do saznanja o kakvim se pretnjama i nedozvoljenom ponašanju radilo u ovim prijavama kroz direktan kontakt sa jednim od oštećenih novinara na koga se odnose tri slućaja rešena oportunitetom. Naime, oštećeni novinar je u više navrata podnosio krivićne prijave za razne događaje, a o ishodu slućajeva okonćanih oportunitetom nije bio zvanićno obavешten od tužilaštva.

Kada su u pitanju obaveze koje su primenom instituta odlaganja krivićnog gonjenja nametnute učinićima, najćešće korišćena mera je uplata novćanog iznosa u humanitarne ili druge javne svrhe, koji se kreću u rasponu od 15.000 dinara do 250.000 dinara. U dva slućaja nametnuta je obaveza društvenokorisnog rada (u jednom slućaju kumulativno sa novćanom obavezom, a u drugom slućaju bez novćane obaveze).

Oportunitet - nametnute obaveze

	Nadležno tužilaštvo	Krivićno delo	Nametnuta/ispunjena obaveza	Rok za ispunjenje obaveze
1.	III OJT Beograd	Ć. 138, st. 1	50.000 dinara	Odmah, obaveza izvršena istog dana
2.	Posebno tužilaštvo za VTK	Ć. 138, st. 3	40.000 dinara	Osam meseci
3.	Posebno tužilaštvo za VTK	Ć. 138, st. 3	30.000 dinara	10 meseci
4.	Posebno tužilaštvo za VTK	Ć. 138, st. 3	40.000 dinara	Nema podatka. Naredba je izdata pet meseci od događaja, a obaveza je izvršena u roku od pet meseci od izdate naredbe
5.	Posebno tužilaštvo za VTK	Ć. 138, st. 3	250.000 dinara i 80 ćasova društvenokorisnog rada u JKP Zelenilo	15 dana za novćani iznos i dva meseca za DKR
6.	Posebno tužilaštvo za VTK	Ć. 138, st. 3	80 sati društvenokorisnog rada u JKP Lazarevac, sektor pogrebne usluge	Tri meseca Obaveza ispunjena za 13 dana od 10. 1. do 23. 1. 2018.
7.	Posebno tužilaštvo za VTK	Ć. 138, st. 3	50.000 dinara	10 meseci

8.	OJT Valjevo	Čl. 138, st. 3,	50.000 dinara za obnovu poplavljenih područja	Dva meseca
9.	OJT Novi Pazar	Čl. 149, st 1	15.000 dinara	Jedan mesec

Najveći iznos od 250.000 dinara odnosi na oštećenog urednika Srpskog telegrafa, sa rokom za ispunjenje od 15 dana. Uz ovaj novčani iznos, okrivljenom je kumulativno nametnuta i obaveza od 80 časova obavljanja društvenokorisnog rada u JKP „Zelenilo-Beograd.“ Jedino u ovom slučaju je u rešenju o odbačaju krivične prijave opisana radnja izvršenja dela koje se osumnjičenom stavlja na teret iz koje je vidljivo da se radi o uslovno izrečenoj pretnji.

U ostalim slučajevima odbačenih krivičnih prijava po osnovu oportuniteta, nametnuti novčani iznosi su znatno manji i prilično ujednačeni - od 30.000 do 50.000 dinara. U ovim slučajevima su uglavnom oštećeni novinari nezavisnih medija (jedan novinar u tri slučaja) i novinari na lokalnom nivou. Najmanji novčani iznos od 15.000 dinara nametnut je okrivljenom na lokalnom nivou, sa rokom za izvršenje od mesec dana. U jednom slučaju, obaveza okrivljenog odnosi se na obavljanje 80 sati društvenokorisnog rada, bez ikakvog novčanog iznosa.

Ovako velika razlika između najvećeg novčanog iznosa i svih ostalih nameće pitanje razlike u postupanju u konkretnim slučajevima i da li je pet puta veći iznos dosuđen okrivljenom s obzirom na radnju izvršenja ili na ličnost oštećenog. Kako je ranije napomenuto, radnja izvršenja kod najvećeg dosuđenog iznosa odnosi se na uslovnu pretnju i na oštećenog urednika tabloida, dok u ostalim slučajevima radnja izvršenja nije poznata, te nije moguće zaključiti zbog čega je u jednom slučaju nametnut pet puta veći iznos u odnosu na sve ostale slučajeve.

Ovaj slučaj je uporediv sa slučajem u kojem je oštećena visoka državna funkcionerka, i to kako u pogledu radnje izvršenja dela, tako i u pogledu visine novčane obaveze koja je okrivljenom nametnuta primenom instituta oportuniteta. Informacije o ovom slučaju preuzete su iz medija jer su predmet analize na osnovu dokumentacije bili isključivo slučajevi oštećenih novinara.

Nakon što je došao do informacije da je dvoje ministara iz Vlade Republike Srbije u restoranu potrošilo znatnu sumu na vino, osumnjičeni je došao do broja telefona ministarke za **rad, zapošljavanje, boračka i socijalna pitanja i poslao joj SMS sledeće sadržine:** „Je l' lepo vino za 16.000 evra“, „lažete narod“, „obavestiću medije“. Ministarka je prijavila slučaj, a osumnjičeni je **identifikovan kao naš državljanin koji živi u inostranstvu. Pripadnici Bezbednosno-informativne agencije (BIA) sačekali su ga na aerodromu prvom prilikom kada je je došao u Srbiju i priveli ga na 48 sati zbog sumnje da je proganjao ministarku.** Osumnjičeni je u iskazu tužilaštvu priznao da je poslao poruku, negirao je da joj je pretio i nije hteo da otkrije izvor informacije o tome kuda se kreću i gde su bili državni funkcioneri. Iz medija takođe

saznajemo da je u njegovom slučaju primenjen institut odlaganja krivičnog gonjenja te da mu je nametnuta obaveza da uplati 200.000 dinara u humanitarne svrhe.¹³⁷

Ostaje otvoreno pitanje da li se u ovakvoj radnji osumnjičenog stiču obeležja krivičnog dela koje mu je stavljeno na teret (proganjanje) ili je u pitanju kritika ponašanja, odgovornosti i rada oštećene državne funkcionerke, koja po prirodi posla mora da trpi kritiku. Poruka sadržine: „Je l' lepo vino za 16.000 evra“, „lažete narod“, „obavestiću medije“, svakako ne predstavlja pretnju po život i telo iz člana 138, stav 3, kako pretnje tumači sud, ali i tužilaštvo u znatnom broju slučajeva odbačenih krivičnih prijavi kada su oštećeni novinari. Ovakva radnja izvršenja ne odgovara ni biću krivičnog dela proganjanja iz člana 138a KZ-a, za koje se zahteva da neko u toku određenog vremenskog perioda uporno drugo lice neovlašćeno prati ili preduzima druge radnje u cilju fizičkog približavanja protivno njegovoj volji ili nastoji da sa njim uspostavi kontakt ili zloupotrebljava podatke o ličnosti radi naručivanja robe ili usluga. Analizirajući praksu sudova, ovakva radnja izvršenja krivičnog dela bi najverovatnije dovela do oslobađajuće presude.

Nesumnjivo je da se primenom oportuniteta nameću određene obaveze okrivljenima za krivična dela učinjena na štetu novinara, čak i ako se radi o uslovnim pretnjama, za koje se inače krivične prijave odbacuju bez nametanja ikakvih obaveza. Ovakvo sankcionisanje okrivljenih može imati preventivni karakter, ali je potrebno ujednačavanje tužilačke prakse jer se primećuje velika razlika u nametnutim novčanim obavezama kada su u pitanju medijski radnici tabloidnih novina bliskih vlastima i visoki državni funkcioneri sa jedne strane, i nezavisni novinari i novinari sa lokalnog nivoa sa druge strane.

Na ovom mestu ponovo ukazujemo i na ranije uočene probleme kada je reč o primeni instituta odlaganja krivičnog gonjenja, a koji se odnose na veliku slobodu tužioca u primeni ovog instituta, kao i na izostanak kontrole više instance ili eventualno suda,¹³⁸ što otvara mogućnosti za različito postupanje u sličnim ili istim situacijama. Time se građani dovode u neravnopravan položaj, naročito zbog toga što oštećeni nemaju pravo na prigovor protiv odluke tužilaštva.

Zastarelost

Među analiziranim predmetima nije bilo odbačenih krivičnih prijavi po osnovu zastarelosti krivičnog gonjenja. Međutim, posebno ukazujemo na slučaj u kojem je proteklo više od 10 godina od događaja do odbačaja krivične prijave, iako prijava nije odbačena zbog zastarelosti. Radi se o događaju prebijanja novinara od strane policije za vreme demonstracija u organizaciji Srpske radikalne stranke iz 2008. godine.

¹³⁷ „Da li vam je lepo vino od 16.000 evra“: Slao poruke Dariji Kisić Tepavčević, pa platio 200.000 dinara u humanitarne svrhe | Nedeljnik ; Dariju Kisić kritikovao zbog ceha u kafiću, BIA ga uhapsila - NOVA portal

¹³⁸ Kritične tačke u sistemu zaštite novinara, Slavko Ćuruvija fondacija, str. 26–27

Nadležno tužilaštvo je preko Višeg javnog tužilaštva zaprimilo predmet nakon 10 godina od samog događaja (2018. godine). Krivična prijava je odbačena zbog nedostatka dokaza, a u obrazloženju je posebno naglašeno da je bez predmeta pitanje da li je u konkretnom slučaju nastupila zastarelost krivičnog gonjenja, te isto nije ni razmatrano. Kako iz dostavljenih dokumenata nije u potpunosti jasno da li je predmet u VJT-u oformljen 2008. ili 2018. godine¹³⁹, nije bilo moguće utvrditi da li je predmet 10 godina bio zadržan u policiji ili u VJT-u. Kako je izveštaj policije iz 2008. godine, velika je verovatnoća da je predmet 10 godina stajao u nenadležnom tužilaštvu.

U drugom slučaju je došlo do zastarelosti vođenja prekršajnog postupka te je prekršajni postupak obustavljen. Osnovno javno tužilaštvo je nakon 10 meseci od događaja od 31. 1. 2019. godine, kada se desio napad na novinara od strane obezbeđenja na javnom skupu, podnelo zahtev za pokretanje prekršajnog postupka protiv osumnjičenog za prekršaj iz člana 9 Zakona o javnom redu i miru (vređanje, vršenje nasilja, pretnja ili tuča) i službenom beleškom arhiviralo predmet. Februara 2021. godine, postupak je pred Prekršajnim sudom obustavljen usled zastarelosti, koja u svakom slučaju nastupa protekom dve godine od dana počinjenog prekršaja.¹⁴⁰

Kako je u nekoliko analiziranih slučajeva odbačenih krivičnih prijavi tužilaštvo podnelo zahtev za pokretanje prekršajnog postupka, posebno je važno voditi računa o znatno kraćim rokovima zastarevanja vođenja prekršajnog postupka.

Pravo na pravno sredstvo

Ustavom Republike Srbije¹⁴¹ zajemčeno je da svako ima pravo na žalbu ili drugo pravno sredstvo protiv odluke kojom se odlučuje o njegovom pravu, obavezi ili na zakonu zasnovanom interesu.¹⁴²

ZKP između ostalih prava oštećenog predviđa da ima pravo da bude obavešten o odbacivanju krivične prijave ili o odustanku javnog tužioca od krivičnog gonjenja i da podnese prigovor protiv odluke javnog tužioca da ne preduzme ili da odustane od krivičnog gonjenja.¹⁴³

¹³⁹ Na dva mesta u odbačenoj krivičnoj prijavi se navode različiti brojevi predmeta VJT-a

¹⁴⁰ Zakon o prekršajima ("Sl. glasnik RS", br. 65/2013, 13/2016, 98/2016 - odluka US, 91/2019 i 91/2019 - dr. zakon), član 84, Zastarelost pokretanja i vođenja prekršajnog postupka

¹⁴¹ Ustav Republike Srbije, "Sl. glasnik RS", br. 98/2006

¹⁴² Ustav Republike Srbije, Pravo na jednaku zaštitu prava i na pravno sredstvo, član 36

¹⁴³ ZKP član 50, Prava oštećenog

Javni tužilac je dužan da **oštećenog obavesti o svojoj odluci da odbaci krivičnu prijavu**, obustavi istragu ili odustane od krivičnog gonjenja do potvrđivanja optužnice **i da ga pouči da može da podnese prigovor neposredno višem javnom tužiocu.**¹⁴⁴

Zakonikom o krivičnom postupku predviđena je obaveza javnog tužilaštva da o odbacivanju prijave, kao i o razlozima za odbacivanje, obavesti oštećenog u roku od osam dana i pouči ga o njegovim pravima, a ako je krivičnu prijavu podneo organ policije, da obavesti i taj organ.¹⁴⁵ Poseban stav ovog člana omogućava da javni tužilac odbaci krivičnu prijavu za krivična dela za koja je propisana kazna zatvora do tri godine ako je osumnjičeni usled stvarnog kajanja sprečio nastupanje štete ili je štetu u potpunosti već nadoknadio, a javni tužilac, prema okolnostima slučaja, oceni da izricanje krivične sankcije ne bi bilo pravično. U ovom slučaju, odredba člana 51, stav 2 ovog zakonika neće se primenjivati, što praktično znači da u ovakvim slučajevima oštećeni nema mogućnost podnošenja prigovora.

Kao što je ranije rečeno, pravo oštećenog da podnese prigovor odnosi se isključivo na one slučajeve u kojima je postupak okončan rešenjem o odbačaju, a ne i službenom beleškom. Sa druge strane, ukoliko je rešenjem odbačena krivična prijava na osnovu primene instituta odlaganja krivičnog gonjenja, oštećeni takođe nema pravo na prigovor, ali ima pravo da bude obavešten o odbačenoj krivičnoj prijavi.

Predmet naše analize bilo je i pitanje da li odbačene krivične prijave sadrže pouku o pravnom leku. Od 50 slučajeva u kojima je doneto rešenje o odbačaju krivične prijave, u 32 slučaja (ili 64 odsto) rešenja o odbačaju krivične prijave ne sadrže pouku o pravnom sredstvu, dok pouku ima 18 predmeta (36 odsto).

U šest javnih tužilaštava, od 18 koja su na ovaj način okončavala predmete, dosledno je korišćena pouka o pravnom leku, mada se pred ovim tužilaštvima nije vodio veliki broj postupaka (od jednog do tri predmeta). Sa druge strane, primeri loše prakse su ona tužilaštva pred kojima se vodi najviše predmeta. U predmetima Posebnog tužilaštva za VTK ni u jednom slučaju od ukupno 11 (jedna petina svih predmeta okončanih odbačajem) oštećeni nije poučen o pravnom sredstvu, dok je u predmetima Prvog osnovnog javnog tužilaštva od devet analiziranih samo jedan predmet imao pouku o pravnom leku.

U devet predmeta koji su rešeni primenom načela oportuniteta, u samo dva slučaja postoji pravna pouka da žalba ili prigovor nisu dozvoljeni, i to u predmetima tužilaštava na lokalnom nivou. Ostalih sedam predmeta ne sadrži ovu pravnu pouku. U samo jednom slučaju rešenje o odbačaju krivične prijave po ovom osnovu sadrži informaciju o tome kome treba dostaviti rešenje. U direktnoj komunikaciji sa oštećenim

¹⁴⁴ ZKP član 51, Prigovor oštećenog

¹⁴⁵ ZKP, član 284, Odbacivanje krivične prijave

novinarima, istraživačkom timu je potvrđeno da kao oštećeni nisu dobili zvaničnu informaciju o tome da je krivična prijava odbačena po osnovu oportuniteta.

	Nedležno tužilaštvo	Ukupno rešenja o odbačaju krivične prijave	Sa poukom o pravnom leku	Bez pouke o pravnom leku
1.	I OJT	9	1	8
2.	II OJT	2	2	0
3.	III OJT	3	0	3
4.	Posebno tužilaštvo za VTK	11	0	11
5.	OJT Leskovac	3	0	3
6.	OJT Jagodina	3	2	1
7.	OJT Zaječar	2	1	1
8.	OJT Zrenjanin	3	3	0
9.	OJT Mladenovac	2	0	2
10.	OJT Valjevo	2	1	1
11.	OJT Vranje	2	2	0
12.	OJT Vršac	1	1	0
13.	OJT Stara Pazova	2	2	0
14.	OJT Novi Sad	1	0	1
15.	OJT Sombor	1	0	1
16.	OJT Prokuplje	1	1	0
17.	OJT Novi Pazar	1	1	0
18.	OJT Brus	1	1	0
	Ukupno	50	18	32

Pouka o pravnom leku je prvi korak u ostvarivanju prava oštećenog u krivičnom postupku da podnesu prigovor neposredno višem javnom tužiocu. Ovako veliki broj odbačenih prijava bez pouke o pravnom leku onemogućava oštećene da ostvare ovo pravo te bi tužilaštvo trebalo da dosledno primenjuje pouku o pravnom leku, kao i informaciju o tome kome se sve pravni akt dostavlja.

Na drugoj strani, pitanje u vezi sa pravnim lekom je koliko je prigovor efikasno i delotvorno sredstvo, odnosno koliko često ga oštećeni koriste i kakve su odluke viših tužilaštava po prigovorima.

Oštećeni ima pravo da podnese prigovor u roku od osam dana od dana kada je primio obaveštenje i pouku o pravnom sredstvu. Ako oštećeni nije obavešten, može da podnese prigovor u roku od tri meseca od dana kada je javni tužilac odbacio prijavu, obustavio istragu ili odustao od krivičnog gonjenja. Viši javni tužilac će neposredno u roku od 15 dana od dana prijema prigovora iz stava 2 ovog člana odbiti ili usvojiti prigovor rešenjem protiv kojeg nije dozvoljena žalba ni prigovor. Javni tužilac će

rešenjem kojim usvaja prigovor izdati obavezno uputstvo nadležnom javnom tužiocu da preduzme, odnosno nastavi krivično gonjenje.¹⁴⁶

Od 41 analiziranog predmeta¹⁴⁷, prigovor na odluku prvostepenog tužilaštva uložen je u 13 slučajeva, što je gotovo jedna trećina predmeta (31,7 odsto). Šest od ovih 13 slučajeva imalo je pouku o pravnom leku, dok sedam nije imalo.

Odluke viših tužilaštava po prigovorima

	Nadležno tužilaštvo	BR predmeta bez oportuniteta	Broj uložениh prigovora	Odbijen kao neosnovan	Usvojen
1.	I OJT	9	3	2	1 ponovo odbačena prijava
2.	II OJT	2	1	1	
3.	III OJT	2	0	0	
4.	Posebno za VTK	5	1	1	
5.	OJT Leskovac	3	1	1	
6.	OJT Jagodina	3	1	0	1 ponovo odbačena prijava
7.	OJT Zaječar	2	1	1	
8.	OJT Zrenjanin	3	1	1	
9.	OJT Mladenovac	2	0	0	
10.	OJT Valjevo	1	0	0	
11.	OJT Vranje	2	0	0	
12.	OJT Vršac	1	0	0	
13.	OJT Stara Pazova	2	2	2	
14.	OJT Novi Sad	1	1	0	1 nema podatka o odluci u ponovljenom postupku
15.	OJT Sombor	1	0	0	
16.	OJT Prokuplje	1	1	0	1 ponovo odbačena prijava
17.	OJT Novi Pazar	0	0	0	
18.	OJT Brus	1	0	0	
	Ukupno	41	13	9	4

U devet slučajeva od 13 uložениh, prigovori su odbijeni kao neosnovani (69,2 odsto), dok je u četiri slučaja (30,8 odsto) drugostepeno tužilaštvo prigovor usvojilo i izdalo obavezno uputstvo nadležnom javnom tužiocu da preduzme, odnosno nastavi krivično gonjenje. Nakon sprovedenih dodatnih radnji po nalogu višeg javnog tužilaštva, u tri

¹⁴⁶ ZKP član 51, Prigovor oštećenog

¹⁴⁷ Kada se od ukupnog broja od 50 rešenja o odbačaju krivične prijave oduzme devet koja se odnose na oportunitet u kojem slučaju oštećeni nema pravo na prigovor

slučaja je krivična prijava ponovo odbačena, dok za jedan slučaj u analiziranoj dokumentaciji nema informacije o odluci u ponovljenom postupku.

Sve ovo vodi ka zaključku da prigovor nije efikasno i delotvorno pravno sredstvo u ostvarivanju prava novinara na krivičnopravnu zaštitu. Ipak, oštećeni imaju pravo da budu informisani i poučeni o pravnom leku te bi javna tužilaštva trebalo da u svojim aktima dosledno primenjuju ovu pouku.

Zaključak

Analiza odbačenih krivičnih prijava za krivična dela koja su učinjena na štetu novinara u periodu od 2017. do marta 2021. godine vodi ka zaključku da postojeća krivičnopravna zaštita novinara nije dovoljna, s obzirom na to da tužilaštva, u skladu sa postojećom sudskom praksom, pretnje tumače restriktivno, bar kada su u pitanju oštećeni novinari. Najveći broj krivičnih prijava za krivično delo ugrožavanja sigurnosti lica koja obavljaju posao od javnog značaja u oblasti informisanja odbacuje se ili zato što pretnja nije ozbiljna, jasna i nedvosmislena, ili nije direktno upravljena na život i telo, ili zbog toga što nedostaje osećaj ugroženosti i straha kod pasivnog subjekta to jest oštećenog novinara, što je znak tužilaštvu da nema elemenata za ovo krivično delo. Sa druge strane, uočeno je da ovakvo tumačenje nije ograničenje za postupanje kada je u pitanju ugrožavanje sigurnosti visokih državnih funkcionera. Tada se procesuiraju slučajevi i kada pretnja nije jasna i nedvosmislena i kada nije upućena na život i telo, kao i kada nedostaje subjektivni osećaj ugroženosti. Nedostatnost zaštite prava novinara kroz krivično delo ugrožavanja sigurnosti, ugroženi novinari, njihovi zastupnici i novinarska udruženja pokušavaju da prevaziđu i ukažu tužilaštvima na celokupni kontekst napada na novinare kroz kvalifikaciju drugih krivičnih dela za koja se gonjenje preduzima po službenoj dužnosti (rasna i druga diskriminacija ili proganjanje), međutim, i ovi pokušaji ostaju bez uspeha.

Nesumnjivo je da se primenom instituta odlaganja krivičnog gonjenja nameću određene obaveze okrivljenima za krivična dela učinjena na štetu novinara koje mogu imati preventivni karakter, čak i kada se radi o uslovnim pretnjama, za koje se inače krivične prijave odbacuju bez nametanja ikakvih obaveza. Međutim, primećuje se razlika u nametnutim obavezama kada su u pitanju oštećeni medijski radnici tabloidnih novina bliskih vlastima i visoki državni funkcioneri sa jedne strane, i nezavisni novinari i novinari sa lokalnog nivoa sa druge strane, pa je potrebno ujednačavanje tužilačke prakse u primeni ovog instituta.

Neujednačena praksa tužilaštava je uočljiva i u načinu okončanja postupka u formalnopravnom smislu. To se ogleda u sličnim radnjama i događajima koji se okončavaju službenom beleškom da nema mesta pokretanju postupka sa jedne strane i odbačajem krivične prijave rešenjem sa druge strane, a na osnovu čega oštećeni imaju ili nemaju

mogućnost podnošenja prigovora. Analiza odgovora više instance po prigovoru oštećenih novinara na odluke prvostepenih tužilaštava vodi ka zaključku da prigovor nije efikasno i delotvorno pravno sredstvo u ostvarivanju prava novinara na krivičnopravnu zaštitu.

Ovakva praksa u zaštiti medijskih radnika može se prevazići ili širim tumačenjem pretnji od strane tužilaštava (kao u slučajevima kada su u pitanju drugi državni funkcioneri zaštićeni istim članom zakona ili kada je u pitanju primena načela oportuniteta) ili izmenama i dopunama krivičnog zakonika kojim će se obuhvatiti ponašanje koje izaziva osećaj nesigurnosti, uznemirenosti i straha kod medijskih radnika, a koje ne predstavlja biće krivičnog dela ugrožavanja sigurnosti i koje nesumnjivo izaziva (negativne) posledice po slobodu izražavanja.

Treba takođe naglasiti da protok vremena umanjuje šanse da se otkriju učinioci i razreše slučajevi napada na novinare, što se posebno odnosi na fizičke napade i slučajeve napada tokom javnih okupljanja i protesta, kada su novinari meta napada i od demonstranata i od službenih lica u vršenju službene dužnosti, bilo da je u pitanju policija ili obezbeđenje skupova, s obzirom na primećenu praksu da istrage povodom ovih slučajeva nisu dovoljno efikasne.

Analiza pravnosnažno okončanih sudskih postupaka vođenih zbog izvršenja krivičnog dela ugrožavanja sigurnosti na štetu predsednika RS, narodnih poslanika, predsednika Vlade RS, članova Vlade, sudija, tužilaca, zamenika tužilaca, advokata i policijskih službenika

U ovom delu izveštaja analizirana su 42 pravnosnažno okončana sudska postupka vođena u cilju zaštite sigurnosti lica zaštićenih najtežim oblikom krivičnog dela ugrožavanja sigurnosti (član 138 st. 3 KZ).¹⁴⁸ U ovom izveštaju neće biti obuhvaćeni postupci koji su vođeni radi zaštite sigurnosti medijskih radnika, budući da se takva analiza nalazi u prošlogodišnjem izveštaju Centra za pravosudna istraživanja (CEPRIS) i „Slavko Ćuruvija fondacije“ (SĆF)¹⁴⁹, ali će u nastavku biti predloženi zbirni podaci koji se odnose na vrstu krivičnih sankcija izrečenih u postupcima vođenim radi zaštite sigurnosti medijskih radnika. Kako bi se stekao utisak o tome da li su medijski radnici u pravosudnom sistemu RS u istom vremenskom razdoblju bili jednako tretirani u odnosu na ostala lica čija je sigurnost zaštićena kvalifikovanim oblikom krivičnog dela ugrožavanja sigurnosti, ovaj deo izveštaja obuhvatiće komparaciju nalaza do kojih se došlo u okviru ovog i prošlogodišnjeg izveštaja.

Kao što se može videti u tabelarnom prikazu, u najvećem broju slučajeva radi se o (pretećim) porukama koje su upućene putem interneta. U samo dva slučaja radilo se o verbalnim pretnjama — pretnjama upućenim advokatu i sudiji. Kako je u određenom

¹⁴⁸ (1) Ko ugrozi sigurnost nekog lica pretnjom da će napasti na život ili telo tog lica ili njemu bliskog lica kazniće se novčanom kaznom ili zatvorom do jedne godine.

(2) Ko delo iz stava 1 ovog člana učini prema više lica ili ako je delo izazvalo uznemirenost građana ili druge teške posledice kazniće se zatvorom od tri meseca do tri godine.

(3) Ko delo iz stava 1 ovog člana učini prema predsedniku RS, narodnom poslaniku, predsedniku Vlade, članovima Vlade, sudiji Ustavnog suda, sudiji, javnom tužiocu i zameniku javnog tužioca, advokatu, policijskom službeniku i licu koje obavlja poslove od javnog značaja u oblasti informisanja u vezi sa poslovima koje obavlja kazniće se zatvorom od šest meseci do pet godina.

¹⁴⁹ Vida Petrović Škero, Relja Radović, Nataša Jovanović, Kruna Savović, istraživačice: Ana Zdravković i Nataša Stojadinović, *Zaštita slobode govora u pravosudnom sistemu Srbije*, Slavko Ćuruvija fondacija, Beograd, 2021.

broju postupaka obuhvaćeno više lica (krivična dela izvršena u sticaju¹⁵⁰ ili je ista poruka usmerena prema većem broju lica — na primer, pretnje su upućene predsedniku RS i narodnom poslaniku), zbog preglednosti ovog izveštaja postupci u tabelama su razvrstani prema funkcijama/poslovima koje konkretno lice obavlja uz napomenu koje je još lice obuhvaćeno određenim postupkom.

Najveći broj pretnji upućen je predsedniku RS. Napominjemo da je određeni broj poruka aktuelni predsednik RS dobio dok je obavljao funkciju predsednika Vlade (vođeno je ukupno šest postupaka zbog ugrožavanja sigurnosti predsednika Vlade RS) te su zbog toga postupci radi zaštite sigurnosti premijera i predsednika RS u ovom izveštaju objedinjeni.

Podaci o načinu izvršenja krivičnog dela, broju predmeta, trajanju postupaka i načinu njihovog okončanja, kao i podaci o krivičnim sankcijama razvrstanim prema broju slučajeva, prikazani su u tabelama ispod.

Krivično delo: Ugrožavanje sigurnosti Ukupno: 42		
Način izvršenja krivičnog dela	Broj predmeta	Način okončanja postupka
Pretnje upućene putem interneta	40	25 presuda kojima je prihvaćen sporazum o priznanju krivičnog dela Devet osuđujućih presuda ¹⁵¹ Jedno rešenje kojim se izriče mera bezbednosti psihijatrijskog lečenja i čuvanja u ustanovi Dva rešenja kojima se izriče mera bezbednosti obaveznog psihijatrijskog lečenja na slobodi Tri oslobađajuće presude
Verbalne pretnje	2	Dve osuđujuće presude

Od ukupno 42 analizirana sudska predmeta, najveći broj rešen je tako što je sud prihvatio sporazum o priznanju krivičnog dela. Više od polovine predmeta rešeno je na pomenuti način — doneto je ukupno 25 takvih presuda. Dvadeset tri postupka od pomenutih 25 odnosila su se na zaštitu sigurnosti predsednika RS. Jedan postupak (od navedena 23) osim predsednika RS obuhvatio je i člana Vlade RS.

U analiziranim slučajevima sud je doneo ukupno 11 osuđujućih presuda, dok su u tri slučaja presude bile oslobađajuće. Tri slučaja okončana su donošenjem rešenja o izricanju mere bezbednosti obaveznog psihijatrijskog lečenja na slobodi ili u

¹⁵⁰ Izvršeno je više različitih radnji koje se odnose na više lica.

¹⁵¹ Presuda kojom sud prihvata sporazum o priznanju krivičnog dela jeste osuđujuća presuda, ali će zbog preglednosti biti izdvojena kao specifičan oblik osuđujuće presude.

odgovarajućoj zdravstvenoj ustanovi (navedene mere bezbednosti izrečene su samostalno).¹⁵²

Krivično delo: Ugrožavanje sigurnosti Ukupan broj pravnosnažno okončanih postupaka: 42 Ukupan broj oštećenih lica: 20			
Lice prema kome je delo izvršeno	Broj lica	Broj postupaka razvrstanih prema poslovima koji oštećeni obavlja(ju)	Način okončanja postupka
Predsednik Republike/ predsednik Vlade RS ¹⁵³ (uključujući i članove porodice)	6	32	23 presude kojima je prihvaćen sporazum o priznanju krivičnog dela Pet osuđujućih presuda ¹⁵⁴ Dve oslobađajuće presude Jedno rešenje kojim se izriče mera bezbednosti psihijatrijskog lečenja i čuvanja u ustanovi ¹⁵⁵ Jedno rešenje kojim se izriče mera bezbednosti obaveznog psihijatrijskog lečenja na slobodi ¹⁵⁶
Narodni poslanik ¹⁵⁷	5	6	Dve presude kojima je prihvaćen sporazum o priznanju krivičnog dela Tri osuđujuće presude Jedno rešenje kojim se izriče mera bezbednosti obaveznog psihijatrijskog lečenja na slobodi

¹⁵² Član 80 stav 2 KZ predviđa da se *neuračunljivom* učiniocu obavezno psihijatrijsko lečenje i čuvanje u zdravstvenoj ustanovi i obavezno psihijatrijsko lečenje na slobodi izriču samostalno. Uz te mere mogu se izreći i zabrana vršenja poziva, delatnosti i dužnosti, zabrana upravljanja motornim vozilom i oduzimanje predmeta.

¹⁵³ U šest obrađenih slučajeva pretnje su bile upućene predsedniku Vlade RS. S obzirom na činjenicu da isto lice trenutno obavlja funkciju predsednika RS, postupci vođeni radi zaštite ove dve funkcije biće objedinjeni.

¹⁵⁴ Jedna od pet osuđujućih presuda, prema **pisanju medija**, preinačena je tako da je Apelacioni sud u Beogradu okrivljenu oslobodio od optužbe da je ugrozila sigurnost predsednika RS. Budući da je Viši sud u Beogradu navedenu presudu dostavio kao pravnosnažnu, ista će se u ovom izveštaju voditi kao osuđujuća.

¹⁵⁵ Izrečena kao samostalna mera.

¹⁵⁶ Izrečena kao samostalna mera.

¹⁵⁷ Povodom različitih pretnji upućenih jednom narodnom poslaniku vođena su tri odvojena postupka, zbog pretnji usmerenih prema dva narodna poslanika vođen je jedan postupak. Dva narodna poslanika obuhvaćena su postupcima u kojima se kao oštećeni pojavljuju i predsednik RS i član Pokrajinske vlade.

Član Vlade ^{158, 159}	2	2	Jedna presuda kojom je prihvaćen sporazum o priznanju krivičnog dela Jedna osuđujuća presuda
Sudija ¹⁶⁰	2	2	Jedno rešenje kojim se izriče mera bezbednosti obaveznog psihijatrijskog lečenja na slobodi Jedna osuđujuća presuda
Policijski službenik ¹⁶¹	2	2	Jedna osuđujuća presuda Jedna oslobađajuća presuda
Javni tužilac	1	1	Jedna osuđujuća presuda
Zamenik javnog tužioca	1	1	Jedna osuđujuća presuda
Advokat	1	1	Jedna osuđujuća presuda

Najveći broj pretećih poruka upućen je predsedniku RS. Za razliku od narodnih poslanika, predsednika Vlade RS, članova Vlade, sudija, tužilaca, zamenika tužilaca, advokata i policijskih službenika, kojima su upućene lične pretnje, među pretnjama upućenim predsedniku RS, izuzev ličnih, bilo je i onih upućenih članovima njegove porodice. Takvih pretnji bilo je ukupno pet.

Rezultati prošlogodišnjeg izveštaja pokazali su da je u slučaju ugrožavanja sigurnosti medijskih radnika sudski epilog dobilo ukupno 13 slučajeva (od kojih su tri okončana oslobađajućom presudom, odbacivanjem ili odbijanjem optužnog akta). U istom vremenskom periodu, u slučaju ugrožavanja sigurnosti predsednika RS, sudski epilog dobila su 32 slučaja (dva slučaja okončana su donošenjem oslobađajućih presuda).

Krivične sankcije i trajanje sudskog postupka

U slučajevima ugrožavanja sigurnosti predsednika RS (ili članova njegove porodice) izrečeno je ukupno 20 uslovnih osuda. U najvećem broju slučajeva kod uslovne osude (bilo je ukupno 11 takvih slučajeva) utvrđena je kazna zatvora u trajanju od godinu dana. U ostalim slučajevima trajanje zatvorske kazne kreće se u rasponu od tri do deset meseci. Vreme proveravanja varira od jedne do tri godine.

¹⁵⁸ Član Vlade RS i član Vlade AP Vojvodine

¹⁵⁹ U jednom postupku kao oštećeno lice pojavljuje se i predsednik RS, a u drugom postupku član Pokrajinske vlade i poslanica u Skupštini AP Vojvodine imaju status oštećenih lica.

¹⁶⁰ Prekršajnog i osnovnog suda.

¹⁶¹ Povodom pretnji upućenih javnom tužiocu, zameniku javnog tužioca i policijskim službenicima vođen je jedan postupak. Iako je pretnja upućena neodređenom broju policijskih službenika, radi preglednosti ovog izveštaja taj slučaj će biti notiran kao pretnja jednom policijskom službeniku.

Kada je reč o izrečenim zatvorskim kaznama (predmeti kojima je obuhvaćen predsednik RS), tih kazni ima ukupno osam. Naglašavamo da se jedan od navedenih slučajeva odnosio i na člana Vlade RS. U najvećem broju slučajeva izrečena je kazna zatvora u trajanju od osam meseci (četiri slučaja). U ostalim slučajevima, kazna zatvora kreće se u rasponu od tri do 12 meseci. U četiri slučaja, sud je doneo odluku da će osuđeni kaznu izdržavati u zatvorskim uslovima, dok je u ostala četiri predviđeno da osuđeni kaznu zatvora izdržava u prostorijama u kojima stanuje (u tri slučaja uz primenu elektronskog nadzora, a u jednom bez primene elektronskog nadzora). Mera bezbednosti lečenja i čuvanja u ustanovi, kao i mera bezbednosti lečenja na slobodi, izrečena je ukupno dva puta. Postupkom koji je okončan donošenjem rešenja kojim se izriče mera bezbednosti lečenja na slobodi bio je obuhvaćen i narodni poslanik.

U postupcima koji su vođeni radi zaštite sigurnosti narodnih poslanika, uslovna osuda izrečena je tri puta (sva tri postupka vođena su sa ciljem zaštite sigurnosti istog narodnog poslanika). Trajanje utvrđene zatvorske kazne kreće se u rasponu od šest meseci do godinu dana. Kazna zatvora (u zatvorskim uslovima) izrečena je dva puta — u jednom slučaju u trajanju od šest meseci (postupkom su obuhvaćena dva narodna poslanika i još pet lica, od kojih se dva lica bave poslovima od značaja za javno informisanje), u drugom u trajanju od godinu dana (postupkom je obuhvaćen i predsednik Vlade AP Vojvodine). Mera bezbednosti lečenja na slobodi samostalno je izrečena u samo jednom slučaju. Tim postupkom bili su obuhvaćeni predsednik RS i narodni poslanik.

U dva slučaja koja su vođena radi zaštite sigurnosti člana Vlade okrivljenima je izrečena kazna zatvora. U oba slučaja dužina trajanja kazne je ista — kazna zatvora u trajanju od godinu dana. Postupcima o kojima je reč obuhvaćeni su i predsednik RS i narodni poslanik. Kazne se razlikuju po mestu na kojem će ih okrivljeni izdržavati. U jednom slučaju to su zatvorski uslovi (postupak kojim je obuhvaćen i narodni poslanik), u drugom radi se o prostorijama u kojima okrivljeni stanuje (uz primenu elektronskog nadzora).

Povodom zaštite sigurnosti javnog tužioca, zamenika javnog tužioca i policijskog službenika vođen je jedan postupak, nakon kojeg je izrečena kazna zatvora u zatvorskim uslovima u trajanju od dve godine i dva meseca.

Zbog ugrožavanja sigurnosti sudije u jednom slučaju izrečena je uslovna osuda u trajanju od godinu dana i šest meseci, u drugom slučaju izrečena je mera bezbednosti obaveznog psihijatrijskog lečenja na slobodi. U slučaju ugrožavanja sigurnosti advokata izrečena je (jedna) uslovna osuda kojom je utvrđena kazna zatvora u trajanju od šest meseci (vreme proveravanja u trajanju od dve godine).

U analiziranim predmetnima prosečno trajanje *svih* postupaka (od dana kada je delo izvršeno do dana kada je doneta odgovarajuća prvostepena odluka) iznosi devet

meseći i 20 dana.¹⁶² Najbrže okončan postupak (18 dana) odnosi se na zaštitu sigurnosti predsednika RS, a postupak koji je najduže trajao odnosi se na zaštitu sigurnosti advokata (postupak je trajao tri godine, šest meseci i 22 dana).

Krivične sankcije¹⁶³

Medijski radnici		
Uslovna osuda Ukupan broj: 6		
Kazna zatvora (izraženo u mesecima)	Vreme proveravanja (izraženo u mesecima)	Broj slučajeva
6	24	1
8	24	1
8 ¹⁶⁴	33	1
12	36	3
Kazna zatvora Ukupno: 2		
Trajanje (izraženo u mesecima)	Mesto na kojem osuđeni izdržava kaznu	Broj slučajeva
8	U zdravstvenoj ustanovi ¹⁶⁵	1
12	U prostorijama u kojima stanuje, bez primene elektronskog nadzora ¹⁶⁶	1
Lečenje i čuvanje u ustanovi /lečenje na slobodi Ukupno: 2		
Trajanje	Mesto na kojem će se izvršiti lečenje	Broj slučajeva
Dok traje potreba za lečenjem, ali ne duže od tri godine	Na slobodi ¹⁶⁷	1
Dok traje potreba za lečenjem, ali ne duže od tri godine	Na slobodi	1

Nalazi prošlogodišnjeg izveštaja o postupcima koji su vođeni radi zaštite sigurnosti medijskih radnika¹⁶⁸ ukazali su na određene tendencije koje navode na

¹⁶² U statistiku nisu uračunati postupci kod kojih istraživači (zbog anonimizacije odluka) nisu imali uvid u datum izvršenja dela.

¹⁶³ U tabeli su prikazane krivične sankcije izrečene u postupcima vođenim radi zaštite sigurnosti medijskih radnika, kao i drugih lica koja čija je sigurnost zaštićena članom 138 stav 3.

¹⁶⁴ Krivično delo izvršeno u sticaju

¹⁶⁵ Krivično delo izvršeno u sticaju

¹⁶⁶ Krivično delo izvršeno u sticaju

¹⁶⁷ Delo izvršeno prema novinaru i članu porodice

¹⁶⁸ Analizirani su slučajevi vođeni povodom izvršenja krivičnih dela ugrožavanja sigurnosti, izazivanja opšte opasnosti, proganjanja, nasilničkog ponašanja i izazivanja nacionalne, rasne i verske mržnje i netrpeljivosti.

zaključak da domaća sudska praksa inklinira blažoj kaznenoj politici.¹⁶⁹ Od deset analiziranih slučajeva, sud je šest puta izrekao uslovnu osudu. Kazna zatvora izrečena je dva puta, oba puta za dela izvršena u sticaju (u jednom slučaju osuđeni je kaznu izdržavao u zdravstvenoj ustanovi, dok je u drugom slučaju osuđeni izdržavao kaznu u prostorijama u kojima stanuje). U dva slučaja izrečena je mera bezbednosti obaveznog lečenja na slobodi.

Predsednik RS		
Uslovna osuda		
Ukupan broj: 20		
Kazna zatvora (izraženo u mesecima)	Vreme proveravanja (izraženo u mesecima)	Broj slučajeva
12	36	10
12	24	1
10	24	1
8	36	1
8	24	2
6	36	2
6	24	1
6	12	1
3	12	1
Kazna zatvora		
Ukupno: 8		
Trajanje (izraženo u mesecima)	Mesto na kojem osuđeni izdržava kaznu	Broj slučajeva
12	U prostorijama u kojima osuđeni stanuje, uz primenu elektronskog nadzora ¹⁷⁰	1
8	Zatvor	3
8	U prostorijama u kojima osuđeni stanuje, bez primene elektronskog nadzora	1
6	U prostorijama u kojima osuđeni stanuje, uz primenu elektronskog nadzora	1
4	Zatvor	1

¹⁶⁹ Vida Petrović Škero, Relja Radović, Nataša Jovanović, Kruna Savović, istraživačice: Ana Zdravković i Nataša Stojadinović, *Zaštita slobode govora u pravosudnom sistemu Srbije*, Slavko Ćuruvija fondacija, Beograd, 2021, str. 125.

¹⁷⁰ Postupkom je obuhvaćen i član Vlade RS

3	U prostorijama u kojima osuđeni stanuje, uz primenu elektronskog nadzora	1
Lečenje i čuvanje u ustanovi /lečenje na slobodi Ukupno: 2		
Trajanje	Mesto na kojem će se izvršiti lečenje	Broj slučajeva
Dok se ne utvrdi da je prestala potreba	U ustanovi	1
Dok postoji potreba za lečenjem, ali ne duže od tri godine	Na slobodi ¹⁷¹	1

Kada je reč o zaštiti sigurnosti predsednika RS, najveći broj postupaka okončan je tako što je sud prihvatio sporazum o priznanju krivičnog dela. U većini slučajeva, kazna zatvora izrečena je i kada delo nije bilo izvršeno u sticaju (s istim ili nekim drugim krivičnim delom), što nije bio slučaj kada je reč o postupcima vođenim zbog izvršenja krivičnog dela ugrožavanja sigurnosti medijskih radnika. Kazna zatvora u zatvorskim uslovima izrečena je u četiri slučaja — u svim slučajevima preteće poruke odnosile su se isključivo na sigurnost predsednika RS.

Narodni poslanik		
Uslovna osuda Ukupan broj: 3		
Kazna zatvora (izraženo u mesecima)	Vreme proveravanja (izraženo u mesecima)	Broj slučajeva
12	36	1
8	48	1
6	24	1
Kazna zatvora Ukupno: 2		
Trajanje (izraženo u mesecima)	Mesto na kojem osuđeni izdržava kaznu	Broj slučajeva
12	Zatvor ¹⁷²	1
6	Zatvor ¹⁷³	1
Lečenje na slobodi Ukupno: 1		
Trajanje	Mesto na kojem će se izvršiti lečenje	Broj slučajeva

¹⁷¹ Ovim slučajem je obuhvaćen i narodni poslanik

¹⁷² Delo izvršeno prema narodnoj poslanici i članu Vlade AP Vojvodine

¹⁷³ Delo izvršeno prema više lica — prema dva narodna poslanika i prema još pet lica, od kojih se dva bave poslovima od značaja za javno informisanje

Dok postoji potreba za lečenjem, ali ne duže od tri godine	Na slobodi ¹⁷⁴	1
--	---------------------------	---

Član Vlade

Kazna zatvora Ukupno: 2

Trajanje (izraženo u mesecima)	Mesto na kojem osuđeni izdržava kaznu	Broj slučajeva
12	Zatvor ¹⁷⁵	1
12	U prostorijama u kojima osuđeni stanuje, uz primenu elektronskog nadzora ¹⁷⁶	1

Kada je reč o ostalim političkim funkcionerima, kazna zatvora zbog ugrožavanja sigurnosti narodnih poslanika izrečena je dva puta i oba puta određeno je da će je osuđeni izdržavati u zatvorskim uslovima. U oba slučaja postupcima je bilo obuhvaćeno više lica — u jednom slučaju, osim narodne poslanice Skupštine AP Vojvodine, kao oštećeno lice pojavio se predsednik Vlade AP Vojvodine, u drugom slučaju postupkom su obuhvaćena dva narodna poslanika i još pet lica (od kojih se dva lica bave poslovima od značaja za javno informisanje).

Kod ugrožavanja sigurnosti člana Vlade, osim gorenavedenog slučaja, postoji i još jedan postupak u kojem je izrečena zatvorska kazna (za koju je određeno da će je osuđeni izdržavati u prostorijama u kojima stanuje, uz primenu elektronskog nadzora). Napominjemo da je tim postupkom bio obuhvaćen i predsednik RS. Drugih slučajeva nije bilo.

Javni tužilac, zamenik javnog tužioca, policijski službenik¹⁷⁷

Kazna zatvora Ukupno: 1

Trajanje (izraženo u mesecima)	Mesto na kojem osuđeni izdržava kaznu	Broj slučajeva
26	Zatvor	1

Sudija

Lečenje i čuvanje na slobodi

¹⁷⁴ Ovim slučajem je obuhvaćen i predsednik RS

¹⁷⁵ Ovim postupkom je obuhvaćena i narodna poslanica

¹⁷⁶ Osuđeni je izvršio više krivičnih dela u sticaju. Osim člana Vlade RS, u ovom postupku se kao oštećeno lice pojavljuje i predsednik RS

¹⁷⁷ Istim postupkom obuhvaćena su sva navedena lica

Ukupno: 1		
Trajanje	Broj slučajeva	
Dok postoji potreba za lečenjem, ali ne duže od tri godine ¹⁷⁸	1	
Uslovna osuda Ukupan broj: 1		
Kazna zatvora (izraženo u mesecima)	Vreme proveravanja (izraženo u godinama)	Broj slučajeva
18	36	1

Advokat		
Uslovna osuda Ukupan broj: 1		
Kazna zatvora (izraženo u mesecima)	Vreme proveravanja (izraženo u godinama)	Broj slučajeva
6	24	1

Među analiziranim slučajevima ugrožavanja sigurnosti sudija i advokata uočeno je da su pretnje ovim licima, pored onih koje su upućene putem interneta (u slučaju sudije), bile upućene i verbalnim putem. Oba slučaja dogodila su se na mestu kome su navedene lica prisustvovala radi obavljanja svog posla. Advokatu su pretnje upućene neposrednim putem, dok je drugi osuđeni pretnje sudiji izgovorio ispred zgrade suda. Neposredan kontakt između sudije i osuđenog sprečilo je obezbeđenje suda. U oba slučaja izrečene su uslovne osude, i to jedna u trajanju od šest meseci (pretnje upućene advokatu), a druga u trajanju od godinu dana i šest meseci (pretnje upućene sudiji).

Trajanje postupaka

Predsednik RS	
Presude kojima se prihvata sporazum o priznanju krivičnog dela	
Izrečene krivične sankcije	Vremenski okvir u kojem je postupak okončan
Uslovna osuda – utvrđena kazna zatvora u trajanju od godinu dana (istovremeno je određeno da se utvrđena kazna neće izvršiti ukoliko osuđeni u roku provere od tri godine od dana pravnosnažnosti sudske presude ne učini novo krivično delo.)	Od dana kada je delo izvršeno do dana kada je doneta presuda proteklo je sedam meseci i sedam dana
Uslovna osuda — utvrđena kazna zatvora u trajanju od godinu dana (istovremeno je određeno da se utvrđena kazna neće izvršiti ukoliko osuđeni u roku	Od dana kada je delo izvršeno do dana kada je doneta presuda proteklo je šest meseci i 13 dana

¹⁷⁸ Krivično delo izvršeno u sticaju sa krivičnim delom ugrožavanja sigurnosti i proganjanjem. Krivičnim postupkom o kojem je reč bila su obuhvaćena i dva lica koja se bave poslovima od značaja za javno informisanje, dva lica čija sigurnost nije zaštićena kvalifikovanim oblikom krivičnog dela ugrožavanja sigurnosti (ne radi se o krugu lica koje obuhvata ova analiza), već osnovnim oblikom i lica prema kome je isto osuđeno lice izvršilo krivično delo proganjanja

<p>provere od tri godine od dana pravnosnažnosti sudske presude ne učini novo krivično delo) Mera bezbednosti — oduzimanje predmeta (mobilni telefon sa SIM i memorijskom karticom)</p>	
<p>Kazna zatvora u trajanju od 8 meseci Mera bezbednosti — oduzimanje predmeta (dva mobilna telefona i broj)</p>	<p>Od dana kada je delo izvršeno do dana kada je doneta presuda proteklo je šest meseci i 28 dana</p>
<p>Uslovna osuda — utvrđena kazna zatvora u trajanju od godinu dana (Istovremeno je određeno da se utvrđena kazna neće izvršiti ukoliko osuđeni u roku provere od tri godine od dana pravnosnažnosti sudske presude ne učini novo krivično delo)</p>	<p>Od dana kada je delo izvršeno do dana kada je doneta presuda proteklo je četiri meseca i 28 dana</p>
<p>Uslovna osuda — utvrđena kazna zatvora u trajanju od godinu dana (istovremeno je određeno da se utvrđena kazna neće izvršiti ukoliko osuđeni u roku provere od tri godine od dana pravnosnažnosti sudske presude ne učini novo krivično delo)¹⁷⁹</p>	<p>Od dana kada je delo započeto do dana kada je doneta presuda proteklo je dva meseca i 16 dana</p>
<p>Uslovna osuda — utvrđena kazna zatvora u trajanju od osam meseci (istovremeno je određeno da se utvrđena kazna neće izvršiti ukoliko osuđeni u roku provere od tri godine od dana pravnosnažnosti sudske presude ne učini novo krivično delo)</p>	<p>Od dana kada je delo izvršeno do dana kada je doneta presuda proteklo je četiri meseca i sedam dana</p>
<p>Uslovna osuda — utvrđena kazna zatvora u trajanju od godinu dana (istovremeno je određeno da se utvrđena kazna neće izvršiti ukoliko osuđeni u roku provere od tri godine od dana pravnosnažnosti sudske presude ne učini novo krivično delo)¹⁸⁰</p>	<p>Od dana kada je delo izvršeno do dana kada je doneta presuda protekao je 21 dan</p>
<p>Kazna zatvora u trajanju od šest meseci (određeno je da će osuđeni kaznu izdržavati u prostorijama u kojima stanuje, uz primenu elektronskog nadzora, s tim da će mu sud, ukoliko jednom u trajanju dužem od šest časova ili dva puta u trajanju do šest časova samovoljno napusti prostorije u kojima stanuje, naložiti da ostatak kazne zatvora izdrži u zavodu za izvršenje kazne zatvora) Mera bezbednosti — oduzimanje predmeta (jedan mobilni telefon i SIM kartica)</p>	<p>Od dana kada je delo izvršeno do dana kada je doneta presuda proteklo je četiri meseca i 27 dana</p>
<p>Jedinstvena kazna zatvora¹⁸¹ u trajanju od godinu dana (određeno je da će osuđeni kaznu izdržavati u prostorijama u kojima stanuje, uz primenu elektronskog nadzora, s tim da će mu sud, ukoliko jednom u trajanju od 12 časova ili dva puta u trajanju</p>	<p>Od dana kada je delo započeto do dana kada je doneta presuda proteklo je dva meseca i 16 dana</p>

¹⁷⁹ Pretnje usmerene prema članovima porodice predsednika RS

¹⁸⁰ Pretnje upućene bliskom članu porodice predsednika RS

¹⁸¹ Osim predsednika RS, kao oštećeni u ovom postupku pojavljuje se i član Vlade RS. Krivično delo je izvršeno u sticaju (izvršeno je više različitih radnji koje se odnose na više lica) i to: jedno krivično delo ugrožavanja sigurnosti iz člana 138 stav 1, za koje je utvrđena kazna zatvora u trajanju od tri meseca, i dva krivična dela ugrožavanja sigurnosti iz člana 138 stav 3 u vezi sa stavom 1 KZ, za koje su utvrđene kazne zatvora u trajanju od po šest meseci

<p>do šest časova samovoljno napusti prostorije u kojima stanuje, naložiti da ostatak kazne zatvora izdrži u zavodu za izvršenje kazne zatvora)</p> <p>Mera bezbednosti — oduzimanje predmeta (dva mobilna telefona i SIM kartice)</p> <p>Mera bezbednosti zabrane približavanja i komunikacije sa oštećenima u trajanju od tri godine od dana pravnosnažnosti presude</p>	
<p>Kazna zatvora u trajanju od osam meseci (određeno je da će osuđeni kaznu izdržavati u prostorijama u kojima stanuje, bez primene elektronskog nadzora, s tim da će mu sud, ukoliko jednom u trajanju dužem od šest časova ili dva puta u trajanju do šest časova samovoljno napusti prostorije u kojima stanuje, naložiti da ostatak kazne zatvora izdrži u zavodu za izvršenje kazne zatvora)</p> <p>Mera bezbednosti — oduzimanje predmeta (jedan mobilni telefon i pretplatnička kartica)¹⁸²</p>	<p>Od dana kada je delo izvršeno do dana kada je doneta presuda protekao je jedan mesec i 24 dana</p>
<p>Uslovna osuda — utvrđena kazna zatvora u trajanju od godinu dana (istovremeno je određeno da se utvrđena kazna neće izvršiti ukoliko osuđeni u roku provere od tri godine od dana pravnosnažnosti sudske presude ne učini novo krivično delo)</p> <p>Mera bezbednosti — oduzimanje predmeta (jedan mobilni telefon, SIM kartica i jedan laptop)</p>	<p>d dana kada je delo izvršeno do dana kada je doneta presuda proteklo je 18 dana</p>
<p>Uslovna osuda — utvrđena kazna zatvora u trajanju od godinu dana (istovremeno je određeno da se utvrđena kazna neće izvršiti ukoliko osuđeni u roku provere od tri godine od dana pravnosnažnosti sudske presude ne učini novo krivično delo)</p> <p>Mera bezbednosti — oduzimanje predmeta (jedan mobilni telefon i SIM kartica)</p>	<p>Od dana kada je delo izvršeno do dana kada je doneta presuda protekla su dva meseca i jedan dan</p>
<p>Kazna zatvora u trajanju od tri meseca (određeno je da će osuđeni kaznu izdržavati u prostorijama u kojima stanuje, uz primenu elektronskog nadzora, s tim da će mu sud, ukoliko jednom u trajanju dužem od šest časova ili dva puta u trajanju do šest časova samovoljno napusti prostorije u kojima stanuje, naložiti da ostatak kazne zatvora izdrži u zavodu za izvršenje kazne zatvora)</p> <p>Mera bezbednosti — oduzimanje predmeta (jedan mobilni telefon i SIM kartica)</p>	<p>Od dana kada je delo izvršeno do dana kada je doneta presuda protekla su dva meseca i 24 dana</p>
<p>Uslovna osuda — utvrđena kazna zatvora u trajanju od šest meseci (istovremeno je određeno da se utvrđena kazna neće izvršiti ukoliko osuđeni u roku provere od tri godine od dana pravnosnažnosti sudske presude ne učini novo krivično delo)</p> <p>Mera bezbednosti — oduzimanje predmeta (jedan mobilni telefon i SIM kartica)</p>	<p>Od dana kada je delo izvršeno do dana kada je doneta presuda proteklo je pet meseci i dva dana</p>

<p>Uslovna osuda — utvrđena kazna zatvora u trajanju od šest meseci (istovremeno je određeno da se utvrđena kazna neće izvršiti ukoliko osuđeni u roku provere od tri godine od dana pravnosnažnosti sudske presude ne učini novo krivično delo)</p> <p>Mera bezbednosti — oduzimanje predmeta (jedan mobilni telefon i SIM kartica)</p> <p>Mera bezbednosti obaveznog psihijatrijskog lečenja na slobodi, koja će trajati dok postoji potreba za lečenjem, ali ne duže od tri godine¹⁸³</p>	<p>Od dana kada je delo izvršeno do dana kada je doneta presuda protekla su tri meseca i tri dana</p>
<p>Uslovna osuda — utvrđena kazna zatvora u trajanju od deset meseci (istovremeno je određeno da se utvrđena kazna neće izvršiti ukoliko osuđeni u roku provere od dve godine od dana pravnosnažnosti sudske presude ne učini novo krivično delo)</p> <p>Mera bezbednosti — oduzimanje predmeta (jedan tablet)</p> <p>Mera bezbednosti obaveznog lečenja alkoholičara, koja će biti izvršena u specijalizovanoj ustanovi, trajaće dok postoji potreba za lečenjem, ali ne duže od dve godine</p>	<p>Od dana kada je delo izvršeno do dana kada je doneta presuda proteklo je pet meseci i 27 dana</p>
<p>Uslovna osuda — utvrđena kazna zatvora u trajanju od osam meseci (istovremeno je određeno da se utvrđena kazna neće izvršiti ukoliko osuđeni u roku provere od dve godine od dana pravnosnažnosti sudske presude ne učini novo krivično delo)¹⁸⁴</p>	<p>Zbog anonimizacije podataka u presudi je zatamnjen datum izvršenja dela. Iz tog razloga nije bilo moguće utvrditi dužinu trajanja postupka.</p> <p>Od dana kada je potpisan sporazum do dana donošenja presude prošlo je šest dana</p>
<p>Uslovna osuda — utvrđena kazna zatvora u trajanju od godinu dana (istovremeno je određeno da se utvrđena kazna neće izvršiti ukoliko osuđeni u roku provere od tri godine od dana pravnosnažnosti sudske presude ne učini novo krivično delo)</p>	<p>Zbog anonimizacije podataka u presudi je zatamnjen datum izvršenja dela. Iz tog razloga nije bilo moguće utvrditi dužinu trajanja postupka.</p> <p>Od dana kada je potpisan sporazum do dana donošenja presude prošlo je 14 dana</p>
<p>Uslovna osuda — utvrđena kazna zatvora u trajanju od šest meseci (istovremeno je određeno da se utvrđena kazna neće izvršiti ukoliko osuđeni u roku provere od godinu dana od dana pravnosnažnosti sudske presude ne učini novo krivično delo)¹⁸⁵</p>	<p>Zbog anonimizacije podataka u presudi je zatamnjen datum izvršenja dela. Iz tog razloga nije bilo moguće utvrditi dužinu trajanja postupka.</p> <p>Od dana kada je potpisan sporazum do dana donošenja presude prošla su dva meseca i 28 dana</p>
<p>Uslovna osuda — utvrđena kazna zatvora u trajanju od osam meseci (istovremeno je određeno da se utvrđena kazna neće izvršiti ukoliko osuđeni u roku provere od dve godine od dana pravnosnažnosti sudske presude ne učini novo krivično delo)</p> <p>Mera bezbednosti — oduzimanje predmeta (hard-disk)</p>	<p>Zbog anonimizacije podataka u presudi je zatamnjen datum izvršenja dela. Iz tog razloga nije bilo moguće utvrditi dužinu trajanja postupka.</p> <p>Od dana kada je potpisan sporazum do dana donošenja presude prošlo je 20 dana</p>

¹⁸³ Delo je izvršeno dok je osuđeni bio u stanju kada su njegove sposobnosti shvatanja dela i mogućnosti upravljanja postupcima bile bitno smanjene

¹⁸⁴ Pretnje upućene bliskom članu porodice predsednika RS

¹⁸⁵ Pretnje su upućene predsedniku Vlade RS. S obzirom na činjenicu da isto lice trenutno obavlja funkciju predsednika RS, postupci vođeni radi zaštite ove dve funkcije biće objedinjeni

<p>Uslovna osuda — utvrđena kazna zatvora u trajanju od godinu dana (istovremeno je određeno da se utvrđena kazna neće izvršiti ukoliko osuđeni u roku provere od tri godine od dana pravnosnažnosti sudske presude ne učini novo krivično delo)</p> <p>Mera bezbednosti — oduzimanje predmeta (jedan mobilni telefon)</p>	<p>Zbog anonimizacije podataka u presudi je zatamnjen datum izvršenja dela. Iz tog razloga nije bilo moguće utvrditi dužinu trajanja postupka.</p> <p>Od dana kada je potpisan sporazum do dana donošenja presude prošao je jedan mesec i četiri dana</p>
<p>Uslovna osuda — utvrđena kazna zatvora u trajanju od godinu dana (istovremeno je određeno da se utvrđena kazna neće izvršiti ukoliko osuđeni u roku provere od tri godine od dana pravnosnažnosti sudske presude ne učini novo krivično delo)</p> <p>Mera bezbednosti — oduzimanje predmeta (jedan mobilni telefon)</p>	<p>Zbog anonimizacije podataka u presudi je zatamnjen datum izvršenja dela. Iz tog razloga nije bilo moguće utvrditi dužinu trajanja postupka.</p> <p>Od dana kada je potpisan sporazum do dana donošenja presude prošlo je 15 dana</p>
<p>Uslovna osuda — utvrđena kazna zatvora u trajanju od tri meseca (istovremeno je određeno da se utvrđena kazna neće izvršiti ukoliko osuđeni u roku provere od godinu dana od dana pravnosnažnosti sudske presude ne učini novo krivično delo)</p>	<p>Zbog anonimizacije podataka u presudi je zatamnjen datum izvršenja dela. Iz tog razloga nije bilo moguće utvrditi dužinu trajanja postupka.</p> <p>Sporazum je potpisan istog dana kada je doneta presuda</p>

Predsednik RS	
Osudjujuće presude	
Izrečene krivične sankcije	Vremenski okvir u kojem je postupak okončan
<p><i>Uslovna osuda</i> — utvrđena kazna zatvora u trajanju od šest meseci (istovremeno je određeno da se utvrđena kazna neće izvršiti ukoliko osuđena u roku provere od dve godine od dana pravnosnažnosti sudske presude ne učini novo krivično delo)</p> <p><i>Mera bezbednosti obaveznog psihijatrijskog lečenja na slobodi</i> koja će trajati dok postoji potreba za lečenjem, ali ne duže od tri godine¹⁸⁶</p> <p><i>Mera bezbednosti</i> — oduzimanje predmeta (jedan mobilni telefon i SIM kartica)¹⁸⁷</p>	<p>Od dana kada je delo izvršeno do dana kada je doneta presuda protekla je jedna godina, četiri meseca i 21 dan</p>
<p>Kazna zatvora u trajanju od osam meseci¹⁸⁸</p>	<p>Od dana kada je delo izvršeno do dana kada je doneta presuda protekla su dva meseca i 16 dana</p>
<p>Kazna zatvora u trajanju od četiri meseca</p> <p><i>Mera bezbednosti</i> — oduzimanje predmeta (jedan mobilni telefon i SIM kartica)¹⁸⁹</p>	<p>Od dana kada je delo izvršeno do dana kada je doneta presuda protekla su dva meseca i 21 dan</p>
<p><i>Uslovna osuda</i> — utvrđena kazna zatvora u trajanju od godinu dana (istovremeno je određeno da se utvrđena kazna neće izvršiti ukoliko osuđeni u roku</p>	<p>Od dana kada je delo izvršeno do dana kada je doneta presuda proteklo je deset meseci i jedan dan</p>

¹⁸⁶ Delo je izvršeno u stanju bitno smanjene računljivosti

¹⁸⁷ Pretnje upućene bliskom članu porodice predsednika RS

¹⁸⁸ Pretnje su upućene predsedniku Vlade RS. S obzirom na činjenicu da isto lice trenutno obavlja funkciju predsednika RS, postupci vođeni radi zaštite ove dve funkcije biće objedinjeni

¹⁸⁹ Pretnje su upućene predsedniku Vlade RS. S obzirom na činjenicu da isto lice trenutno obavlja funkciju predsednika RS, postupci vođeni radi zaštite ove dve funkcije biće objedinjeni

provere od dve godine od dana pravosnažnosti sudske presude ne učini novo krivično delo) ¹⁹⁰	
Kazna zatvora u trajanju od osam meseci <i>Mera bezbednosti</i> — oduzimanje predmeta (hard-disk) ¹⁹¹	Od dana kada je delo izvršeno do dana kada je doneta presuda proteklo je godinu dana, dva meseca i 16 dana
Rešenje kojim se izriče mera bezbednosti psihijatrijskog lečenja i čuvanja u ustanovi	
Izrečene krivične sankcije	Vremenski okvir u kojem je postupak okončan
<i>Mera bezbednosti obaveznog psihijatrijskog lečenja i čuvanja u zdravstvenoj ustanovi, koju će sud obustaviti kada utvrdi da je prestala potreba za lečenjem i čuvanjem u zdravstvenoj ustanovi</i>	Od dana kada je delo izvršeno do dana kada je doneta presuda protekla su četiri meseca i četiri dana

Predsednik RS/narodni poslanik¹⁹²

Rešenje kojim se izriče mera bezbednosti obaveznog psihijatrijskog lečenja na slobodi	
Izrečene krivične sankcije	Vremenski okvir u kojem je postupak okončan
<i>Mera bezbednosti obaveznog psihijatrijskog lečenja na slobodi, koja će trajati dok postoji potreba za lečenjem, ali ne duže od tri godine</i>	Od dana kada je prvo delo izvršeno do dana kada je doneta presuda proteklo je osam meseci i 18 dana

Kada je reč o vrsti krivičnih sankcija u postupcima vođenim s ciljem zaštite bezbednosti predsednika RS, primećeno je da je u najvećem broju slučajeva uz kaznu ili uslovnu osudu izrečena i odgovarajuća mere bezbednosti.¹⁹³ S obzirom na činjenicu da su dela učinjena putem interneta, sud je posezao za izricanjem mere bezbednosti oduzimanje predmeta (mobilnog telefona, tableta, SIM kartica i slično). Osim pomenute mere bezbednosti, izrečene su i mere zabrane približavanja i komunikacije sa oštećenim, obavezno lečenje alkoholičara i obavezno psihijatrijsko lečenje na slobodi.

Narodni poslanik

Presude kojima se prihvata sporazum o priznanju krivičnog dela	
Izrečene krivične sankcije	Vremenski okvir u kojem je postupak okončan
<i>Uсловna osuda</i> — utvrđena kazna zatvora u trajanju od jedne godine (istovremeno je određeno da se	Od dana kada je prvo delo izvršeno do dana kada je doneta presuda proteklo je 11 meseci i 29 dana

¹⁹⁰ Pretnje su upućene predsedniku Vlade RS. S obzirom na činjenicu da isto lice trenutno obavlja funkciju predsednika RS, postupci vođeni radi zaštite ove dve funkcije biće objedinjeni

¹⁹¹ Pretnje su upućene predsedniku Vlade RS. S obzirom na činjenicu da isto lice trenutno obavlja funkciju predsednika RS, postupci vođeni radi zaštite ove dve funkcije biće objedinjeni

¹⁹² Osuđeni je izvršio više krivičnih dela u sticaju. Dela su učinjena u stanju neuračunljivosti (u pitanju su dva krivična dela ugrožavanja sigurnosti iz člana 138 st. 3 u vezi sa stavom 1, jedno krivično delo ugrožavanja sigurnosti iz člana 138 st. 1 i jedno krivično delo izazivanja nacionalne, rasne i verske mržnje i netrpeljivosti). Osim predsednika RS, u ovom postupku se kao oštećeno lice pojavljuju i narodni poslanik i druga lica koja nisu obuhvaćena ovom analizom

¹⁹³ Član 80 KZ

utvrđena kazna neće izvršiti ukoliko osuđeni u roku provere od tri godine od dana pravnosnažnosti sudske presude ne učini novo krivično delo)	
<i>Uсловna osuda</i> — utvrđena kazna zatvora u trajanju od šest meseci (istovremeno je određeno da se utvrđena kazna neće izvršiti ukoliko osuđeni u roku provere od dve godine od dana pravnosnažnosti sudske presude ne učini novo krivično delo) <i>Mera bezbednosti</i> — oduzimanje predmeta (mobilni telefon i SIM kartica)	Od dana kada je delo izvršeno do dana kada je doneta presuda proteklo je jedan mesec i 14 dana
Osudjujuće presude	
Izrečene krivične sankcije	Vremenski okvir u kojem je postupak okončan
Kazna zatvora u trajanju od šest meseci <i>Mera bezbednosti</i> — oduzimanje predmeta (mobilni telefon sa pripadajućim karticama) ¹⁹⁴	Od dana kada je prvo delo izvršeno do dana kada je doneta presuda protekla su četiri meseca i četiri dana.
Kazna zatvora u trajanju od godinu dana <i>Mera bezbednosti</i> — oduzimanje predmeta (mobilni telefon sa SIM karticom) ¹⁹⁵	Od dana kada je prvo delo izvršeno do dana kada je doneta presuda protekla je jedna godina
<i>Uсловna osuda</i> — utvrđena kazna zatvora u trajanju od osam meseci (istovremeno je određeno da se utvrđena kazna neće izvršiti ukoliko osuđeni u roku provere od četiri godine od dana pravnosnažnosti sudske presude ne učini novo krivično delo)	Od dana kada je delo izvršeno do dana kada je doneta presuda protekao je jedan mesec i 16 dana

Član Vlade RS

Osudjujuće presude	
Izrečene krivične sankcije	Vremenski okvir u kojem je postupak okončan
Kazna zatvora u trajanju od godinu dana <i>Mera bezbednosti</i> — oduzimanje predmeta (mobilni telefon sa SIM karticom) ¹⁹⁶	Od dana kada je prvo delo izvršeno do dana kada je doneta presuda proteklo je godinu dana
Presuda kojom se prihvata sporazum o priznanju krivičnog dela	
Izrečene krivične sankcije	Vremenski okvir u kojem je postupak okončan
Jedinstvena kazna zatvora ¹⁹⁷ u trajanju od godinu dana (određeno je da će osuđeni kaznu izdržavati u prostorijama u kojima stanuje, uz primenu	Od dana kada je delo započeto do dana kada je doneta presuda proteklo je dva meseca i 16 dana

¹⁹⁴ U pitanju je produženo krivično delo (produženo krivično delo čini više istih ili istovrsnih krivičnih dela učinjenih u vremenskoj povezanosti od strane istog učinioca). Osim dva narodna poslanika, ovim postupkom je bilo obuhvaćeno još pet lica, od kojih se dva lica bave poslovima od značaja za javno informisanje

¹⁹⁵ Ovim postupkom obuhvaćen je i član Pokrajinske vlade

¹⁹⁶ Ovim postupkom obuhvaćen je i narodni poslanik

¹⁹⁷ Krivično delo je izvršeno u sticaju (izvršeno je više različitih radnji koje se odnose na više lica) i to: jedno krivično delo ugrožavanja sigurnosti iz člana 138 stav 1, za koje je utvrđena kazna zatvora u trajanju od tri meseca, i dva krivična dela ugrožavanja sigurnosti iz člana 138 stav 3 u vezi sa stavom 1 KZ, za koje su utvrđene kazne zatvora u trajanju od po šest meseci. Osim predsednika RS, kao oštećeni u ovom postupku pojavljuje se i član Vlade RS

<p>elektronskog nadzora, s tim da će mu sud, ukoliko jednom u trajanju od 12 časova ili dva puta u trajanju do šest časova samovoljno napusti prostorije u kojima stanuje, naložiti da ostatak kazne zatvora izdrži u zavodu za izvršenje kazne zatvora)</p> <p><i>Mera bezbednosti</i> — oduzimanje predmeta (dva mobilna telefona i SIM kartice)</p> <p><i>Mera bezbednosti zabrane približavanja i komunikacije sa oštećenima</i> u trajanju od tri godine od dana pravnosnažnosti presude</p>	
---	--

Javni tužilac, zamenik javnog tužioca, policijski službenik

Osuđujuća presuda

Izrečene krivične sankcije	Vremenski okvir u kojem je postupak okončan
<p>Jedinstvena kazna zatvora¹⁹⁸ u trajanju od dve godine i dva meseca</p> <p><i>Mera bezbednosti</i> — oduzimanje predmeta (tri mobilna telefona)</p>	<p>Od dana kada je prvo delo izvršeno do dana kada je doneta presuda protekla je jedna godina, šest meseci i 19 dana</p>

Sudija

Rešenje kojim se izriče mera bezbednosti obaveznog psihijatrijskog lečenja na slobodi

Izrečene krivične sankcije	Vremenski okvir u kojem je postupak okončan
<p>Rešenjem je određeno da će lečenje trajati dok postoji potreba za njim, ali ne duže od tri godine¹⁹⁹</p>	<p>Od dana kada je prvo delo izvršeno do dana kada je doneta presuda protekle su dve godine, 11 meseci i 19 dana</p>

Osuđujuća presuda

Izrečene krivične sankcije	Vremenski okvir u kojem je postupak okončan
<p><i>Uсловna osuda</i> — utvrđena kazna zatvora u trajanju od jedne godine i šest meseci (istovremeno je određeno da se utvrđena kazna neće izvršiti ukoliko osuđeni u roku provere od tri godine od dana pravnosnažnosti sudske presude ne učini novo krivično delo)</p>	<p>Od dana kada je delo izvršeno do dana kada je doneta presuda protekla su dva meseca i jedan dan</p>

¹⁹⁸ Krivično delo je izvršeno u sticaju (izvršeno je više različitih radnji koje se odnose na više lica) i to: tri krivična dela ugrožavanje sigurnosti iz člana 138 stav 3 u vezi sa stavom 1 KZ, za koja su utvrđene kazne zatvora u trajanju od po sedam meseci. Osim navedenih dela, osuđeni je izvršio i krivično delo napada na službeno lice u vršenju službene dužnosti iz člana 323 KZ. Za to delo mu je utvrđena kazna u trajanju od jedne godine

¹⁹⁹ Učinilac je izvršio više krivičnih dela: tri krivična dela ugrožavanja sigurnosti iz člana 138 stav 3 (prema sudiji i dva novinara) i jedno krivično delo proganjanja iz člana 138a stav 1 tačka 2 i 4 (prema licu čiju funkciju/ zanimanje nije bilo moguće identifikovati)

Advokat	
Osuđujuća presuda	
Izrečene krivične sankcije	Vremenski okvir u kojem je postupak okončan
<i>Uslovna osuda</i> — utvrđena kazna zatvora u trajanju od šest meseci (istovremeno je određeno da se utvrđena kazna neće izvršiti ukoliko osuđeni u roku provere od dve godine od dana pravnosnažnosti sudske presude ne učini novo krivično delo)	Od dana kada je delo izvršeno do dana kada je doneta presuda protekle su tri godine, šest meseci i 22 dana

Postupci koji su okončani donošenjem oslobađajućih presuda	
Lice prema kome je delo izvršeno	Vremenski okvir u kome je postupak okončan
Predsednik RS ²⁰⁰	Od dana kada je delo izvršeno do dana kada je doneta presuda protekle su tri godine, tri meseca i 28 dana
Predsednik RS	Od dana kada je delo izvršeno do dana kada je doneta presuda proteklo je devet meseci i pet dana
Policijski službenik	Od dana kada je delo započeto do dana kada je doneta presuda protekle su tri godine i 15 dana

Tendencija izricanja mera bezbednosti (oduzimanja predmeta) uz kazne ili uslovne osude uočena je i kod drugih lica obuhvaćenih ovom analizom. U slučaju sudija i advokata, mere bezbednosti uz uslovnu osudu nisu izricane.

Razlika u postupanju prema licima zaštićenim članom 138 stav 3 KZ - faktor važnosti

Ukoliko se izvrši poređenje nalaza do kojih su autori ovog izveštaja došli sa nalazima prošlogodišnjeg izveštaja, u kojme su analizirani slučajevi napada na medijske radnike, dolazi se do podatka da u slučajevima ugrožavanja sigurnosti medijskih radnika nije bilo izrečenih zatvorskih kazni koje okrivljeni treba da izdrže u zatvorskim uslovima. Ista je situacija i u predmetima koji se odnose na zaštitu sigurnosti sudija i advokata. Navedeno *nije* slučaj u postupcima koji su vođeni radi zaštite sigurnosti političkih funkcionera (predsednika RS, narodnih poslanika, članova Vlade RS). Ističemo da je u slučaju ugrožavanja sigurnosti tužioca, zamenika javnog tužioca i policijskih službenika izrečena zatvorska kazna koju okrivljeni treba izdržati u zatvorskim uslovima. Bitno je napomenuti da su jednim postupkom obuhvaćena sva ta lica.

Analizirajući dostavljene sudske odluke, utvrđeno je da predsednik RS, odnosno predsednik Vlade RS, u toku postupka pred tužilaštvom i/ili sudom nije bio saslušan u svojstvu oštećenog, što nije slučaj sa ostalim licima čija je sigurnost posebno zaštićena

²⁰⁰ Pretnje su upućene predsedniku Vlade RS. S obzirom na činjenicu da isto lice trenutno obavlja funkciju predsednika RS, postupci vođeni radi zaštite ove dve funkcije biće objedinjeni

članom 138 stavom 3 KZ. U određenim odlukama (presudama kojima se prihvata sporazum o priznanju krivičnog dela) samo se konstatuje da su pripadnici Uprave vojne policije angažovani na neposrednoj fizičkoj zaštiti i obezbeđenju predsednika RS odnosno predsednika Vlade RS podigli mere bezbednosti zaštite tog lica na (naj)viši nivo. U pojedinim slučajevim kao svedoci u postupku pojavljuju se članovi obezbeđenja predsednika RS odnosno premijera. Sud je zaključio da je kod oštećenog nastupio strah i osećaj nesigurnosti iz njihovih iskaza, umesto iz iskaza predsednika RS.

U vezi s gorenavedenim, važno je napomenuti da je zakonodavac propisivanjem krivičnog dela ugrožavanja sigurnosti (član 138 stav 1 KZ) imao za cilj da pruži krivičnopravnu zaštitu lične sigurnosti svih građana (stavom 3 ovog krivičnog dela zakonodavac je pružio pojačanu zaštitu tačno određenim licima). Sigurnost građana percipira se kao subjektivni osećaj sigurnosti. Dakle, posledica datog dela manifestuje se kroz osećaj nesigurnosti, o kojem treba da svedoči sam oštećeni, bez obzira na to da li mu je sigurnost i objektivno bila ugrožena.

Ovakvo stanovište potvrdila je i aktuelna sudska praksa Vrhovnog kasacionog suda u Beogradu. Taj sud u svojoj odluci navodi sledeće:

Naime, Zakonom o javnom redu i miru („Službeni glasnik RS”, broj 6/2016 i 24/2018) uređuje se javni red i mir na javnom mestu i utvrđuju se protivpravna dela protiv javnog reda i mira. Dakle, zaštitni objekt prekršaja predviđenih Zakonom o javnom redu i miru, pa i prekršaja iz člana 9 Zakona o javnom redu i miru je javni red i mir, dok je kod krivičnog dela ugrožavanja sigurnosti iz člana 138, stav 1 KZ zaštitni objekat slobode i prava čoveka i građanina. Iz navedenog proizlazi da je posledica pretnje napadom na život i telo oštećenog i njemu bliskog lica kod krivičnog dela ugrožavanja sigurnosti iz člana 138 stav 1 KZ ugrožavanje sigurnosti pasivnog subjekta koja se manifestuje u njegovom osećanju straha i nesigurnosti, a kako je to i utvrđeno izrekom pravnosnažne presude, dok je kod prekršaja iz člana 9, stav 1 Zakona o javnom redu i miru posledica takve pretnje, narušavanje javnog reda i mira, a što u konkretnoj situaciji nije slučaj.²⁰¹

U slučajevima vođenim povodom ugrožavanja sigurnosti predsednika RS osećanje straha utvrđeno je putem pretpostavke ili iskazom svedoka, što kod ostalih lica nije slučaj. U jednoj od svojih odluka, Viši sud u Beogradu osećaj nesigurnosti i straha kod predsednika RS utvrđuje posredno, pod pretpostavkom, na osnovu iskaza svedoka (rukovodioca i zamenika rukovodioca obezbeđenja predsednika RS), i to na sledeći način:

Imajući na umu da je tokom postupka nesumnjivo utvrđeno da je oštećeni znao za pretnje usmerene na njegovu decu i bio upoznat sa predmetnom izjavom optužene,

²⁰¹ Republika Srbija, Vrhovni kasacioni sud, Kzz 88/2021, 3. 2. 2021.

te njegovu sadržinu i jedno naglašeno agresivno i izrazito morbidno spominjanje dece oštećenog u krajnje vulgarnom kontekstu (usled čega su prema licima na koje se odnose od strane bezbednosnih službi preduzete određene aktivnosti i mere koje se ogledaju u angažovanju većeg broja ljudi, sredstava, opreme i drugog, jer su pretnje shvaćene veoma ozbiljno, saglasno pisanoj dokumentaciji u spisima predmeta i iskazu svedoka, što oštećeni takođe nije mogao da ne primeti), to je pomenuto po nalaženju suda posledično moralo da utiče na pasivnog subjekta izazivajući kod njega osećaj uznemirenosti i nespokojstva, koji je imanentan svakom čoveku u takvoj situaciji, što jeste efekat i posledica ovog krivičnog dela.²⁰²

Prema pisanju medija, ova presuda doneta je nakon što je Apelacioni sud ukinuo prethodnu odluku Višeg suda i ukazao na to da u toku prvostepenog postupka nije izveden nijedan dokaz koji bi potvrdio da je poruka što ju je okrivljena poslala putem svog *Twitter* naloga kod oštećenog izazvala osećaj ugroženosti. Drugostepeni sud u svom rešenju konstatovao je da se ugroženost i uznemirenost oštećenog nije mogla ceniti bez njegovog ispitivanja. U ponovljenom postupku, Viši sud u Beogradu *nije saslušao* predsednika RS, ali je na opisani način posredno, pod pretpostavkom, utvrdio da je na oštećenog poruka *morala* da utiče tako što je kod njega izazvala osećaj uznemirenosti i nespokojstva.²⁰³

Shodno informacijama dostupnim u medijima, navedena odluka je preinačena (iako je autorima ove analize dostavljena kao pravnosnažno potvrđena) te je okrivljena oslobođena optužbi. Razlog za donošenje oslobađajuće odluke nije bio izostanak iskaza predsednika RS, već je Apelacioni sud u Beogradu svoju odluku obrazložio time da se u konkretnom slučaju ne radi o krivičnom delu ugrožavanja sigurnosti jer pretnja, kako je protumačena, nije ozbiljna niti konkretna. Slučaj o kojem je reč je dodatne reakcije izazvao i zbog toga što je okrivljenoj tokom postupka bio određen pritvor u trajanju od šest meseci.

U još jednoj (pravnosnažnoj) sudskoj odluci povodom zaštite sigurnosti predsednika Vlade RS isti sud je iz iskaza svedoka (rukovodioca obezbeđenja predsednika Vlade RS) utvrdio da je kod oštećenog nastupio osećaj nesigurnosti i straha za život i telesni integritet njemu bliskog lica. (Radnja izvršenja krivičnog dela ugrožavanja sigurnosti sastoji se od pretnje da će se napasti na život i telo nekog lica ili njemu bliskog lica).

²⁰² Iako je autorima ovog izveštaja citirana presuda Višeg suda u Beogradu dostavljena kao pravnosnažna, prema pisanju medija, ista je preinačena te je okrivljena oslobođena optužbe. Videti tekst: „[Janković Aranitović oslobođena optužbe da je pretila Vučiću](#)“, autorka teksta: Jovana Tomić, CINS.

²⁰³ Tekst: „[Pala presuda za navodne pretnje Vučiću](#)“, autorka: Jovana Tomić, CINS

Relevantni deo obrazloženja presude glasi:

Naime, svedok (navodi se ime svedoka koje je prikryveno zbog zaštite podataka o ličnosti), koji je kao rukovodilac obezbeđenja predsednika Vlade Republike Srbije u bataljonu vojne policije specijalne namene „Kobre“ zadužen za planiranje, organizaciju i sprovođenje tehničke zaštite predsednika Vlade RS i koordinaciju svih službi i organa koji su uključeni u obezbeđenje predsednika Vlade RS, u svom iskazu je naveo da je istog dana [...] upoznat sa komentarom koji je izašao na društvenoj mreži [...] koji su, kako je svedok naveo, vrlo ozbiljno shvatili kako on kao rukovodioca obezbeđenja i sve službe i organi koji učestvuju u sistemu obezbeđenja predsednika Vlade RS, tako i sam predsednik Vlade RS, koga je lično upoznao sa navedenom pretnjom, te su, imajući u vidu sadržinu pretnje i činjenicu da je pretnja upućena od lica koje je ranije već osuđivano zbog krivičnog dela sa elementima nasilja, o čemu su obavješteni od tužilaštva za VTK koje je identifikovalo optuženog kao lice koje je postavilo predmetni komentar, odmah su preduzete posebne mere obezbeđenja u odnosu na predsednika Vlade RS i članova njegove porodice [...]

Prilikom upoređivanja argumentacije koja stoji u osnovi pravnosnažnih sudskih odluka u postupcima vođenim povodom zaštite sigurnosti medijskih radnika sa jedne strane i političkih funkcionera s druge, primećena je tendencija da se pretnje upućene političkom funkcioneru tumače kao izvesne, iako nije sasvim izvesno da li se uopšte radi o pretnji (pretnja izrečena u potencijalu), kao što nije jasno ni to ko bi, ako bi, tu pretnju mogao da izvrši, što je u suprotnosti sa praksom tužilaštva i suda kada su u pitanju analizirani postupci vođeni za zaštitu sigurnosti medijskih radnika.²⁰⁴

Reč je o sledećoj poruci:

[...] ²⁰⁵ treba ubiti jer je izdajnik srpskog naroda jer brani da dođe car i krije od naroda da se ostvari proročanstvo iz 97. godine, jer je mason i vodi Srbiju u EU i NATO.

Argumentujući svoj stav, Viši sud u Beogradu je u svojoj odluci naveo:

U odnosu na pravno pitanje koje se u ovom krivičnom postupku postavljalo, sud je prihvatio stav javnog tužilaštva da izvršene radnje predstavljaju radnje krivičnog dela ugrožavanja sigurnosti. Mada formulacija *treba ubiti* ne daje individualno određenje ko bi to trebalo da učini, ovakav način izražavanja istovremeno ne isključuje i samog pošiljaoca poruke, a i nesporno da ju je ovde okrivljeni sam smislio i sastavio, dakle da je o tome razmišljao. Osim toga, u ovoj poruci se navode i konkretni razlozi zašto to treba učiniti — izdajnik srpskog naroda, mason, vodi Srbiju u EU i NATO. Jasno je da

²⁰⁴ Vida Petrović Škero, Relja Radović, Nataša Jovanović, Kruna Savović, istraživačice: Ana Zdravković i Nataša Stojadinović, *Zaštita slobode govora u pravosudnom sistemu Srbije*, Slavko Ćuruvija fondacija, Beograd, 2021, str. 126. i 127

²⁰⁵ Ime funkcionera nije otkrivno zbog zaštite podataka o ličnosti

ovakvi razlozi sami po sebi nisu nimalo trivijalni. Treba dodati da drugi navedeni razlozi (car, proročanstvo iz 1997. godine) jasni su možda samo okrivljenom. Sud je na stanovištu da se ovakvi iskazi moraju ceniti ne samo izdvojeni, sami za sebe, već i u širem okviru, koji obuhvata momente u vezi sa ličnošću i ponašanjem samog oštećenog, opšte stanje u društvu u vreme činjenja okrivljenog, pa i njegove lične prilike. Konkretno, za potpuno sagledavanje i tumačenje inkriminisane poruke putem elektronske pošte od bitnog značaja je rastuća tenzija u našem društvu, bez uzdržavanja i imalo odmerenosti prema javnim ličnostima, uz neslavnu tradiciju političkih ubistava tokom naše istorije.

Da se način tumačenja (pretećih) poruka upućenih političkim funkcionerima ne primenjuje i u slučaju tumačenja poruka upućenih medijskim radnicima, pokazuje sledeći primer, u kojem su pretnje upućene redakciji „Južnih vesti“²⁰⁶ relativizovane do mere u kojoj se o pretnjama više i ne može govoriti. U odluci nadležnog tužilaštva stoji:

S tim u vezi, sporni komentar postavljen ispod objave „Budžet grada Niša“ na zvaničnom profilu stranice „Južne vesti“ izražava kritički stav prijavljenog, sa čime se zbog prirode posla mediji kao sredstva javnog informisanja neretko suočavaju, te se stoga navedeni komentar ne može posmatrati kao ozbiljna pretnja usmerena na lišavanje života ili povredu integriteta jednog ili više lica.

Kada je reč o postupcima vođenim u cilju zaštite bezbednosti medijskih radnika (što je bilo tema prošlogodišnjeg izveštaja), uočena je tendencija tužilaštva da se na preduzimanje krivičnog gonjenja odlučuje ukoliko, poznajući sudsku praksu, proceni da će sud u postupku koji bi se preduzeo doneti osuđujuću presudu. U suprotnom, postupak biva okončan odbacivanjem krivične prijave.²⁰⁷

Sudska praksa u slučaju ugrožavanja sigurnosti najviših političkih funkcionera (naročito predsednika RS) posve je drugačija. Tužilaštvo se na krivično gonjenje odlučuje mnogo lakše. Poruke koje bi, da su izrečene medijskim radnicima, sva je prilika bile procenjene kao uvrede, kletve ili tome slično, u slučaju najviših funkcionera tumače se kao pretnje po kojima treba postupati. U najvećem broju slučajeva, tužilaštvo je sa okrivljenim zaključilo sporazum o priznanju krivičnog dela te sud takav sporazum treba samo da prihvati.

²⁰⁶ Vida Petrović Škero, Relja Radović, Nataša Jovanović, Kruna Savović, istraživačice: Ana Zdravković i Nataša Stojadinović, *Zaštita slobode govora u pravosudnom sistemu Srbije*, Slavko Ćuruvija fondacija, Beograd, 2021, str. 101

²⁰⁷ Vida Petrović Škero, Relja Radović, Nataša Jovanović, Kruna Savović, istraživačice: Ana Zdravković i Nataša Stojadinović, *Zaštita slobode govora u pravosudnom sistemu Srbije*, Slavko Ćuruvija fondacija, Beograd, 2021, str. 127

Zaključak

Iz svega dosad rečenog zaključuje se sledeće:

- 1) Broj slučajeva ugrožavanja sigurnosti koji su dobili sudski epilog dva i po puta je veći kad se radi o predsedniku RS nego o svim medijskim radnicima zajedno.
- 2) Obavezan iskaz zbog primljenih pretnji nije tražen samo od predsednika RS.
- 3) Tužilaštvo je spremnije da poruke oceni kao *preteće* ukoliko su upućene visokim političkim funkcionerima (predsedniku RS naročito) nego medijskim radnicima.
- 4) Kada je ugrožena sigurnost visokih političkih funkcionera (naročito predsednika RS), kaznena politika znatno je stroža nego u slučajevima u kojima je ugrožena sigurnost medijskih radnika (na primer, kazna zatvora u zatvorskim uslovima nije izrečena ni za jednu pretnju njima upućenu).

Četiri reprezentativna slučaja u pogledu (ne)uslova u kojima medijski radnici obavljaju svoj posao

Slučajevi o kojima će biti reči navedeni su kao reprezentativni u pogledu klime u kojoj medijski radnici obavljaju svoj posao. Reprezentativnost se ogleda u tome što se kroz analizu ovih slučajeva mogu primetiti kako slabosti, tako i aspekti koje bi, u cilju ispravnog funkcionisanja društva, trebalo afirmisati.

U analizi slučajeva Jelene Zorić, Daška Milinovića, Bojane Pavlović i umetničke grupe „Momci“ pažnja će biti usmerena kako na zastrašivanje (implicitno i eksplicitno) koje medijski radnici trpe, tako i na napade (na telo i delo) kojima su izloženi.

Slučaj Jelene Zorić

Jelena Zorić, bivša reporterka Televizije N1, izveštavala je sa suđenja Predragu Koluvići, kome se optužnicom Tužilaštva za organizovani kriminal stavlja na teret da je sa grupom drugih lica izvršio krivično delo neovlašćene proizvodnje i stavljanja u promet opojnih droga.²⁰⁸

Prema saopštenju koje je izdala medijska kuća N1, Jelena Zorić je krajem decembra 2020. ispred zgrade Višeg suda u Beogradu, Posebnog odeljenja za organizovani kriminal, prišao jedan od branilaca Predraga Koluviće i uputio sledeće reči: „Molim Vas, budite

²⁰⁸ Protiv Predraga Koluviće u međuvremenu je potvrđena još jedna optužnica. Tom optužnicom mu je stavljen na teret izvršenje krivičnog dela udruživanja radi vršenja krivičnih dela

precizni u izveštavanju, pošto je moj klijent Predrag Koluviya pošten čovek i veliki vernik, evo, on meni kaže kad sam išao da ga posetim: 'Zorićka me uništava i rastura njenim izveštavanjem, ali se ja Bogu molim za njeno zdravlje, kao što se molim i za zdravlje tužioca Saše Drecuna i ovog što ga je uhapsio, Slobodana Milenkovića.' Svetislav Bojić, branilac Predraga Koluviya, naglasio joj je i da nije dobro prošao „ko god se o Peđu ogrešio“. Jelena Zorić je tom prilikom bila u društvu snimatelja Televizije N1.²⁰⁹

Dan kasnije, isti branilac joj je ponovo prišao i rekao: „Zamalo da Peđi danas bude ukinut pritvor, a Peđa te je puno, puno pozdravio.“

Advokat Bojić u svojim izjavama nije osporio da je sa novinarkom Jelenom Zorić ispred zgrade suda razgovarao o postupku koji se vodi protiv njegovog klijenta. Međutim, u izjavi za Tanjug, koju su preneli i drugi mediji, on tvrdi kako je novinarki samo objašnjavao da je njegov klijent dobar čovek koji se moli Bogu za sve, pa tako i za one koji su ga uhapsili. Iz istog razloga se moli i za nju.²¹⁰

Novinarska udruženja su poruke koje je primila Jelena Zorić ocenila kao *direktne pretnje*, a Jelena Zorić se zbog istih obratila stalnoj radnoj grupi za bezbednost novinara, nakon čega je podneta krivična prijava protiv advokata Bojića. Advokati Televizije N1 zahtevali su da policija obavi hitnu procenu ugroženosti novinarkе i da joj u skladu sa rezultatima procene bude obezbeđena adekvatna zaštita. Takođe, Televizija N1 je zahtevala da ovim povodom reaguje i nadležna advokatska komora, međutim, tadašnji predsednik Advokatske komore Beograda zauzeo je drugačiji stav i izjavio da je Advokatska komora dužna da zaštiti advokata koji se našao na udaru medijskog progona.²¹¹

Advokatskoj komori Beograda je protiv advokata Bojića podneta i disciplinska prijava.²¹²

Advokat Bojić je protiv novinarkе Jelene Zorić podneo krivičnu prijavu zbog krivičnog dela lažnog prijavljivanja. U pisanom odgovoru za medije istakao je da novinarka Zorić njihov razgovor nije samostalno kvalifikovala kao pretnju niti se osetila ugroženom „zbog neformalnog ćaskanja u prolazu“, već je to učinila tek nakon što je

²⁰⁹ Tekst „[Pretnje reporterki N1 Jeleni Zorić zbog slučaja 'Jovanjica'](#)“ objavljen 30. 12. 2020. na portalu Televizije N1

²¹⁰ Tekst „[Advokat Bojić: Jelena Zorić nismo pretili ni ja ni Koluviya](#)“ objavljen na sajtu Cenzolovka 31. 12. 2020.

²¹¹ Tekst „[Pretnje Jeleni Zorić — traži se hitna reakcija nadležnih i procena ugroženosti](#)“, objavljen 31. 12. 2020. na portalu N1

²¹² Tekst „[Podneta prijava advokatskoj komori protiv Bojića zbog pretnji Jeleni Zorić](#)“, objavljen 8. 1. 2021. na portalu N1

obavila razgovor sa Veranom Matićem, predsednikom Komisije za istraživanje ubistava novinara, koji ju je „uputio“ na to da „pozdrav“ znači pretnju.²¹³

Sredinom juna 2021. počelo je suđenje advokatu Bojiću. Postupak je još uvek u toku.²¹⁴

Napad na Daška Milinovića

U drugoj polovini aprila 2021, radijskog voditelja, novinara i antifašističkog aktivistu Daška Milinovića u ranim jutarnjim časovima napala su dva muškarca. Prvo mu je jedan od napadača prsnuo sprej u oči, a potom su ga više puta udarili metalnom šipkom po ruci.

U izjavama datim za medije, Milinović je naveo da su ga napadači pratili dva dana pre nego što se napad dogodio, da je tog jutra primetio da ga prate, pa je bio spreman na ono što će uslediti. To što ih je video dalo mu mogućnost da zauzme odbrambeni stav i ublaži udarce koji su usledili. Milinović je ukazao na to da je i ranije bio žrtva pretnji, mahom putem društvenih mreža, da mu je svojevremeno obijen stan i da mu je tom prilikom ukraden laptop.²¹⁵

Napad na Daška Milinovića osudila su novinarska udruženja²¹⁶, brojne nevladine organizacije²¹⁷ i Ministarstvo kulture i informisanja.²¹⁸ Događaj je prijavljen policiji i stalnoj radnoj grupi za bezbednost novinara.

Ubrzo nakon ovog događaja identifikovana su lica osumnjičena za napad na Milinovića — dva lica koja se terete da su izvršila krivično delo nasilničkog ponašanja u saizvršilaštvu, kao i jedno lice koje se tereti da je podstrekivalo drugu dvojicu na izvršenje navedenog krivičnog dela. Tužilaštvo je za nepunih mesec dana od napada podnelo optužni akt protiv tih lica. Optužnim aktom tužilaštvo je predloženo da sud licu osumnjičenom da je podstrekivalo na napad i licu koje se tereti da je Milinoviću nanelo lake telesne povrede izrekne maksimalnu propisanu kaznu — zatvor u trajanju od pet

²¹³ Tekst „[Koluvijski advokat podneo prijavu protiv Jelene Zorić](#)“, autorka Ivana Nikoletić, tekst je objavljen 19. 1. 2021. na portalu Danas

²¹⁴ Član 138 stav 3 u vezi sa stavom 1 KZ

²¹⁵ Tekst Daško Milinović: „[Napali su isti oni koji su me dva dana pratili. Ovo ne može biti samo hir dva ludaka, radi se o organizovanom napadu fašista](#)“, autor: Danijel Apro, tekst je objavljen 16. 4. 2021. na portalu Cenzolovka

²¹⁶ [NDNV: Hitno uhapsiti napadače na radijskog voditelja Daška Milinovića](#), saopštenje Nezavisnog društva novinara Vojvodine, objavljeno 16. 4. 2021.

²¹⁷ „[Napad na Daška Milinovića je posledica nekažnjivosti ugrožavanja bezbednosti novinara](#)“, saopštenje Slavko Ćuruvija fondacije objavljeno 16. 4. 2021.

²¹⁸ [Saopštenje Ministarstva kulture i informisanja](#) objavljeno 16. 4. 2021.

godina.²¹⁹ U prvoj polovini decembra 2021. godine, prvostepeno su osuđeni: prvooptuženi na kaznu zatvora u trajanju od godinu i dva meseca, drugooptuženi na kaznu zatvora u trajanju od deset meseci, a lice koje je optuženo podsrekavalo na napad na Daška Milinovića - osuđeno je na kaznu zatvora u trajanju od godinu i četiri meseca.²²⁰

Presretanje novinarkе Bojane Pavlović

U prvoj polovini juna 2020, u večernjim časovima, Bojana Pavlović, novinarka istraživačkog portala KRIK, obavljajući svoj novinarski zadatak fotografisala je sina predsednika RS. On se u tom trenutku nalazio u jednom beogradskom kafiću u društvu više muškaraca, među kojima je bio i jedan od članova navijačke grupe „Janjičari“. Tom članu se sudi da je sa pripadnicima pomenute navijačke grupe demolirao jedan noćni klub u Beogradu.²²¹ ²²² Bojana Pavlović u okviru svojih novinarskih zadataka izveštava sa tog suđenja. Prema podacima kojima raspolažu novinari portala KRIK, u bazi Ministarstva unutrašnjih poslova RS ta osoba se vodi kao član crnogorskog *kavačkog* klana.²²³

Novinarka portala KRIK nalazila se ispred kafića, dakle, na javnoj površini. Fotografije je sačinila kroz izlog kafića svojim mobilnim telefonom, a na teren je izašla po dojavu čitaoca portala KRIK. Nakon što je sačinila fotografije, Bojana Pavlović se udaljila od kafića. Ubrzo nakon toga, sa leđa su joj prišla trojica muškaraca. Ti muškarci su je zaustavili predstavljajući se kao „policija“ i pitali je za koga radi. Sve tri osobe bile su u civilu, a samo jedna od njih je pokazala službenu značku. Novinarka Bojana Pavlović je objasnila da se nalazi na novinarskom zadatku, dala je svoju ličnu kartu na uvid, kao i pres karticu koju svojim novinarima izdaje portal KRIK. Odmah zatim, jedan od ova tri muškarca od novinarkе je zatražio da obriše fotografije koje je prethodno sačinila, dok je drugi (u telefonskom razgovoru sa nepoznatom osobom) proveravao njene lične podatke. Novinarki je bilo rečeno da nije smela da načini fotografije i da bi oni zbog toga mogli da imaju probleme. Nije joj objašnjeno o kakvim problemima je reč.

Posle kraćeg ubeđivanja, novinarka je uzela telefon u ruke i pristala da obriše fotografije. U tom trenutku pojavila su se još dva muškarca (došli su iz pravca kafića ispred kojeg su načinjene fotografije). Osobe koje su prethodno obavile razgovor sa

²¹⁹ Tekst „Tužilac traži pet godina zatvora za napadače na novinara Daška Milinovića“, tekst je objavljen na portalu Radio 021

²²⁰ Tekst: Zamenik tužioca: Napadači na Daška Milinovića osuđeni na zatvorske kazne, tekst objavljen na portalu N1

²²¹ U pitanju je krivični postupak zbog krivičnog dela nasilničkog ponašanja iz člana 344, stav 2 u vezi sa stavom 1 Krivičnog zakonika

²²² Tekst: Nastavljeno suđenje za demoliranje „Komitenta“, huligani dobacivali novinarki KRIK-a- autor: Jelena Radivojević, tekst je objavljen 11. 6. 2021. na portalu KRIK

²²³ Tekst: Novinarki KRIK-a oduzeli telefon dok je fotografisala Danila Vučića i Acu Rošavog, tekst objavljen 10. 6. 2020. na portalu KRIK

novinarkom najavile su joj dolazak policijske patrole. Novinarka je tada zatražila da se čuje sa svojim urednikom kako bi ga informisala o tome da neće biti dostupna i zamolila da joj se obezbedi advokatska asistencija.

U tom trenutku, jedan od dva mladića koji su naknadno prišli je Bojani Pavlović oteo telefon. Novinarka je pokušala da povрати telefon, tražeći objašnjenje za takvo njihovo postupanje. Muškarac koji je novinarki oduzeo telefon odgovorio joj je da ne mora ništa da objašnjava jer je civil. U tom trenutku su se pojavila još dva mladića (iz grupe u čijem je društvu sedeo sin predsednika RS). Radi se o dva člana Partizanove navijačke grupe „Janjičari“. Nakon odobrenja jednog od njih, navijača kome se sudi zbog nasilničkog ponašanja, novinarki Bojani Pavlović je vraćen mobilni telefon i data joj je dozvola da ode. Osobe koje su se predstavile kao službena lica više nisu bila na licu mesta, a policijska patrola se nije pojavila.

Ovaj slučaj zabeležen je na sajtu Platforme Saveta Evrope za promociju zaštite novinarstva i bezbednosti novinara²²⁴ kao primer maltretiranja i zastrašivanja novinara, a povodom istog reagovala su i novinarska udruženja.²²⁵

Redakcija portala KRIK je iste večeri obavestila javnost o ovom događaju. Nadležne institucije, s izuzetkom zaštitnika građana, nisu reagovala po službenoj dužnosti.²²⁶

Ubrzo nakon ovog događaja, redakcija portala KRIK se obratila nadležnim institucijama, i to: Ministarstvu odbrane (zahtevom za ispitivanje postupanja pripadnika Vojske RS prema novinarki Bojani Pavlović), Ministarstvu unutrašnjih poslova²²⁷ (zahtevom za ispitivanje postupanja policijskih službenika) i Prvom osnovnom javnom tužilaštvu (podnošenjem krivične prijave protiv N. N. lica zbog izvršenja krivičnog dela zloupotrebe službenog položaja²²⁸, nesavesnog rada u službi²²⁹, lažnog predstavljanja²³⁰, ugrožavanja sigurnosti²³¹ ili nekog drugog krivičnog dela za koje se krivično gonjenje preduzima po službenoj dužnosti).

²²⁴ Izveštaj: „Serbia: Journalist harassed in front of the police who confiscated her phone“

²²⁵ Tekst: „Novinarska udruženja: Policija hitno da utvrdi ko je novinarki KRIK-a oteo telefon“, autorka: Jelena Radivojević, tekst je objavljen 11. 6. 2020. na portalu KRIK

²²⁶ Tekst: „Novinarki KRIK-a oduzeli telefon dok je fotografisala Danila Vučića i Acu Rošavog“, tekst je objavljen 10. 6. 2020. na portalu KRIK

²²⁷ U skladu sa odredbom člana 3, stav 2 Zakona o policiji („Sl. glasnik RS“, br. 6. 6/2016, 24/2018 i 87/2018) pravo na upotrebu naziva imaju samo Ministarstvo unutrašnjih poslova i Ministarstvo odbrane

²²⁸ Član 359 KZ-a

²²⁹ Član 361 KZ-a

²³⁰ Član 329 KZ-a

²³¹ Član 138 KZ-a

Ministarstvo unutrašnjih poslova odgovorilo je da u spornom događaju *nisu* učestvovali policijski službenici. Vojska Republike Srbije odgovorila je informacijom da su u konkretnom slučaju bili ispunjeni svi zakonski uslovi da ovlašćeni pripadnik Vojne policije koji je vršio bezbednosnu zaštitu predsednikovog sina (kao šticećenog lica) primeni primereno preventivno policijsko ovlašćenje — upozorenje. Na upozorenje, novinarka je odgovorila dobrovoljnim brisanjem načinjenih fotografija. Ovlašćeno službeno lice nije zadržalo novinarku Bojanu Pavlović, nije vršilo proveru njenog identiteta i nije njoj oduzelo mobilni telefon. U odgovoru Vojske Srbije ne spominje se učesće bilo kojih trećih lica.

Prvo osnovno javno tužilaštvo *odbacilo* je krivičnu prijavu podnetu protiv N. N. lica sa obrazloženjem da u konkretnom slučaju nisu ostvareni elementi bića krivičnog dela za koje bi se gonjenje preduzelo po službenoj dužnosti (lažno predstavljanje, ugrožavanje sigurnosti ili neko drugo krivično delo). Tužilaštvo je konstatovalo da prilikom terenske provere nisu uočene sigurnosne kamere koje su zabeležile sporni događaj. Tužilaštvo je izvelo zaključak da reakcija novinarkine i njen subjektivni osećaj ugroženosti nisu bili uslovljeni objektivnim delovanjem nepoznatih lica, budući da joj ista nisu pretila.

Protiv rešenja kojim je odbačena krivična prijava izjavljen je prigovor. Njime je ukazano na to da tužilaštvo nije ispitalo sve relevantne činjenice u vezi sa ovim događajem, to jest da nisu saslušana lica koja su imenovana u krivičnoj prijavi; da nije istinita tvrdnja da se na mestu na kojem se dogodio sporni događaj ne mogu uočiti sigurnosne kamere (priložene su fotografije kamere sa okolnih zgrada); te da je iskaz koji je novinarka dala samo delimično uzet u obzir. Više javno tužilaštvo u Beogradu odbilo je prigovor ne dajući bilo kakvo obrazloženje povodom primedbi na koje je oštećena ukazala.

Zaštitnik građana je saslušao novinarku, ali bez ikakvih daljih povratnih informacija o (eventualno) preduzetim aktivnostima.

Upad na izložbu umetničke grupe „Momci“

Marko Somborac²³², Nikola Vitković, Goran Rajšić i Dalibor Novak su članovi umetničke grupe „Momci“, koja je u istom sastavu bila aktivna na umetničkoj sceni od 1992. do 2001. Posle 24 godine od njihovog poslednjeg izlaganja u Umetničkoj galeriji „Stara kapetanija“, u okviru 11. međunarodnog festivala nesvrstanog stripa „Novo

²³² Marko Somborac, pored drugih oblasti u kojima je aktivan (grafički dizajn, ilustracija), široj javnosti je poznat kao autor koji crta i piše kratke, dnevne stripove „**Blic strip**“ (strip koji izlazi u dnevnom listu „Blic“ od kraja 2005. godine) i „**Stripolovka**“ (strip koji portal „Cenzolovka“ objavljuje od druge polovine 2018. godine). Budući da Marko Somborac u svojim stripovima obrađuje dnevno-političke teme te da je vlast u njegovim stripovima izložena kritici, razlozi za upad na izložbu mogu se pronaći u njegovom angažmanu. Zato se ovaj slučaj nalazi na listi reprezentativnih slučajeva u pogledu (ne)uslova u kojima medijski radnici objavljuju svoj posao

doba — Zadnje doba“, javnosti su, u okviru dokumentarno-istorijske izložbe „Imali su oko sebe taj neki sjaj“, predstavljeni njihovi *raniji* radovi, koji za temu imaju crni humor kao legitiman pogled na stvarnost.

U prvoj polovini oktobra 2020, u večernjim časovima, grupa od desetak mladića upala je u prostorije Umetničke galerije „Stara kapetanija“, pokidala i uništila izložene radove i u galeriju ubacila suzavac.

Dan pre upada na izložbu, zakonska zastupnica udruženja koje je izložbu organizovalo obavestila je nadležne policijske službenike Policijske uprave za Grad Beograd o tome da je na Fejsbuk stranicu Umetničke galerije „Stara kapetanija“ stigla pretnja koja glasi: „Umetnička galerija Stara kapetanija da li ste bar na sekund pomislili da će vam neko normalan zapaliti galeriju, a 'momke' otvoriti, ali bukvalno otvoriti. Prijatan dan.“ Nadležne policijske službenike obavestila je i o drugim pretnjama usmerenim kako prema udruženju koje je izložbu organizovalo, tako i prema autorima izloženih radova. Iako je tom prilikom zakonska zastupnica udruženja policijskom službeniku dala na uvid veći broj pretećih poruka, policija je konstatovala samo gorecitiranu poruku. Nakon što je od nje uzeta izjava u vezi s pretnjama, zakonskoj zastupnici udruženja rečeno je da ode u Više javno tužilaštvo (Posebno tužilaštvo za visokotehnoški kriminal²³³) i da tamo podnese krivičnu prijavu. Međutim, uprkos tome što je policijskoj upravi bilo stavljeno do znanja da postoje jake indicije da se pretnje upućene elektronskim putem objektivno i ostvare, nadležni službenici nisu preduzeli dalje korake kako bi taj događaj sprečili.

Samo dan kasnije, do tada osnovana pretpostavka o mogućem napadu na izložbu ispostavila se kao tačna. Neidentifikovana grupa od deset muškaraca upala je na izložbu, uništila izložene radove i u galeriju ubacila suzavac.²³⁴

Tri dana nakon što se dogodio upad na izložbu, identifikovano je ukupno pet lica (dva punoletna i tri maloletna) i protiv njih su podnete krivične prijave. Sva petorica su sa tužilaštvom zaključila sporazum o priznanju krivičnog dela. Do dana pisanja ove analize, ostala lica, kao i organizator skupine koja je upala na izložbu, nisu identifikovani.

Budući da policija u datoj situaciji nije adekvatno reagovala, autori izložbe su se u novembru 2020. obratili sektoru unutrašnje kontrole Ministarstva unutrašnjih poslova sa zahtevom da se ispita postupanje policijskih službenika. Sektor unutrašnje kontrole dostavio je odgovor u kojem se navodi da je sa službenikom koji je primio prijavu

²³³ Navedeno tužilaštvo, između ostalog, nadležno je za postupanje povodom krivičnih dela protiv sloboda i prava čoveka i građanina i javnog reda i mira koja se zbog načina izvršenja ili upotrebljenih sredstava mogu smatrati krivičnim delima visokotehnoškog kriminala

²³⁴ Nasilničko ponašanje iz člana 344, stav 2 KZ

zakonske zastupnice organizatora izložbe obavljen razgovor jer je on bio taj koji je propustio da izvesti neposrednog rukovodioca o razgovoru sa zakonskom zastupnicom organizatora izložbe, a na osnovu čega bi se, u zavisnosti od procene rukovodioca, eventualno preduzele odgovarajuće mere bezbednosti narednog dana.

Nezadovoljni takvim odgovorom, članovi umetničke grupe „Momci“ su se krajem januara 2021. obratili se zaštitniku građana pritužbom na rad Ministarstva unutrašnjih poslova. Zaštitniku građana bilo je potrebno šest meseci da donese akt kojim je utvrdio da u radu Ministarstva unutrašnjih poslova postoji niz nepravilnosti. U aktu zaštitnika građana je navedeno:

U radu Ministarstva unutrašnjih poslova, Direkcije policije, Policijske uprave za Grad Beograd, policijske stanice Zemun, postoje nedostaci u vezi sa postupanjem policijskih službenika povodom događaja od 13. 10. 2020. koji se sastoje od neblagovremenog i neefikasnog postupanja prilikom postupanja po obaveštenju pritužilaca da su dobili pretnje smrću i uništavanjem imovine, na način da:

Od saznanja za pretnje smrću i uništavanjem imovine nisu bez odlaganja preduzete sve potrebne mere u cilju postupanja po podnetoj prijavi kako bi blagovremeno bilo sprečeno ugrožavanje bezbednosti i zdravlja građana i uništavanja njihove imovine u prostorijama Umetničke galerije 'Stara kapetanija'.

Usled navedenog propusta u radu PS Zemun, grupa od deset lica je 13. 10. 2020. neometano upala u prostorije Umetničke galerije „Stara kapetanija“, gde su pocepali umetničke crteže izložene na zidovima i ujedno ugrozili bezbednost i zdravlje lica koja su prisustvovala događaju, s obzirom na to da su u prostoriju bacili suzavac. Na taj način došlo je do narušavanja javnog reda i mira na teritoriji opštine Zemun u prostoriji Umetničke galerije „Stara kapetanija“, povrede prava na bezbednost građana koji su prisustvovali navedenom događaju, povrede prava na zaštitu imovine pritužilaca i povrede prava na efikasno postupanje.

Zaštitnik građana je svojim aktom dao i konkretne preporuke — da Ministarstvo preduzme sve mere u cilju utvrđivanja identiteta (svih) lica koja su upala na izložbu, kao i da preduzme sve aktivnosti u vezi sa prikupljanjem raspoloživih dokaza, a kako bi se omogućilo da se u zakonom propisanom postupku utvrdi odgovornost tih lica za navedene radnje. Zaštitnik građana preporučio je i da nadležni organ sprovede disciplinski postupak protiv policijskog službenika koji je propustio da obavesti nadređenog starešinu o navodima zakonske zastupnice galerije udruženja koje je organizovalo izložbu. Poslednja preporuka koju je zaštitnik građana dao Ministarstvu unutrašnjih poslova odnosila se na budući rad tog organa — policijski službenici nadležne policijske stanice bi u budućem radu trebalo da „postupaju u skladu sa zakonskim propisima i načelima obavljanja policijskih poslova i zakonito i pravilno, odnosno da bez odlaganja, savesno i efikasno postupaju po prijavama građana.“

U drugoj polovini oktobra 2021, godinu nakon što se dogodio upad na izložbu, zaštitnik građana je završio postupak kontrole zakonitosti i pravilnosti rada Ministarstva. Podnosioci pritužbe dobili su informaciju da je Ministarstvo unutrašnjih poslova u svemu postupilo u skladu sa preporukama koje je dobilo od zaštitnika građana, i to tako što je identifikovano ukupno *pet* lica koja su upala na izložbu, a inspektor koji je učinio propust u svom radu, nakon sprovedenog postupka zbog teške povrede službene dužnosti, novčano je kažnjen.

Dakle, iako Ministarstvo unutrašnjih poslova nije utvrdilo identitet ostalih lica koja su upala na izložbu (pet učesnika je identifikovano i pre nego što su se pritužnici obratili zaštitniku građana), kao i uprkos činjenici da zaštitniku građana nije dostavljen podatak o aktivnostima koje su preduzete u vezi sa prikupljanjem raspoloživih dokaza u cilju utvrđivanja odgovornosti tih lica za navedene radnje, zaštitnik građana je zauzeo stav da je Ministarstvo ipak postupilo po datim preporukama.

Povodom upada u galeriju i uništavanja umetničkih radova oglasio se veliki broj pojedinca, javnih ličnosti, udruženja i organizacija i svi oni su takav čin najoštrije osudili.²³⁵ Oglasilo se i Ministarstvo kulture i informisanja kratkim saopštenjem.

Budući da se radi o veoma problematičnom saopštenju, zbog kojeg su autori izložbe podneli krivičnu prijavu protiv ministra kulture i informisanja i autora saopštenja²³⁶ (krivična prijava je odbačena) isto će biti u celosti preneto. Saopštenje glasi:

Ministarstvo kulture i informisanja osuđuje svaki vid nasilja nad umetničkim slobodama i ugrožavanje fizičkog integriteta autora i posetilaca na kulturnim događajima, ali isto tako smatra da prikazivanje i afirmisanje skarednih i nemoralnih sadržaja, zaogrnuo plaštom navodne stvaralačke kreativnosti, s punim pravom izaziva negativne reakcije najvećeg dela javnosti.

Prizori sa iskasapljenim bebama odsečenih udova ili sa sekirama u glavama nedonoščadi predstavljaju patologiju i devijaciju svesti, a ne umetnost u bilo kom njenom obliku. Ma koliko to neko želeo da opovrgava, ovo društvo i dalje ume da razlikuje dobro i zlo u njihovim osnovnim sadržajima i postojaće sve dok to bude umelo.

Napad nije smeo da se desi, ali ni izložba sa onako užasavajućim pojedinim radovima nije smela da bude otvorena. Ona delom svog takozvanog *anderground*

²³⁵ Tekst „*Osude upada huligana na izložbu stripova u Zemunu*“, autor: Mladen Savatović, nova.rs, tekst je objavljen 14. 10. 2020. na portalu N1

²³⁶ Tekst: „*Momci podneli krivičnu prijavu protiv Vukosavljevića*“ objavljen 12. 11. 2020. na portalu SEEcult.org

sadržaja i pripada 'podzemlju' ljudskog duha, kao što i napadači pripadaju huliganskom podzemlju.

Oštro osuđujemo oba modela ponašanja i pozivamo čitavo društvo da poštuje zakonske norme i opšteprihvaćena moralna načela kako bi se izbegle sve potencijalne situacije ovog ili sličnog tipa, a od nadležnih organa očekujemo da pronađu i privedu pravdi lica koja su upadom na izložbu i drugim nedopuštenim radnjama ugrozila javni red i mir."

Brojna udruženja umetnika i ljudi angažovanih u kulturi, asocijacije, kao i druge nevladine organizacije, najoštrije su osudile ovo saopštenje, ukazujući na to da se njime huligani ohrabruju da određuju „pravu umetnost“ i da „batinama dele pravdu u pozorištima, u galerijama i na koncertima.²³⁷

Zaključak

Kao što se moglo primetiti, država ima adekvatne pravne mehanizme kojima može sankcionisati ponašanje koje ide na štetu medijskih radnika. Problem leži u tome što se mehanizmi primenjuju onda kad se *proceni* da to treba učiniti, što nikako ne bi smelo biti praksa. Mehanizmi sankcionisanja morali bi biti sprovedeni dosledno, bez izuzetka, s ciljem stvaranja podsticajnog okruženja za obavljanje novinarskog posla, što je naročito važno za istraživačko novinarstvo, kao i sve druge forme kritičkog izražavanja.

Preporuke:

- Potrebno je da državni organi u sistemu zaštite novinara preispituju ustaljene prakse u postupanju, kao i da detaljno razmatraju specifične okolnosti svakog pojedinačnog slučaja kako bi se izbegao automatizam u postupanju – od kvalifikacije dela, preko prikupljanja dokaza i utvrđivanja svih činjenica relevantnih za donošenje pravilne i zakonite odluke, do navoda koji će se naći u obrazloženju kako tužilačkih odluka o odbačaju krivične prijave, tako i sudskih odluka o krivici i krivičnoj sankciji.
- Predlaže se ujednačavanje:
 - o Kaznene politike u slučaju ugrožavanja sigurnosti novinara i u slučaju ugrožavanja sigurnosti visokih političkih funkcionera

²³⁷ Reakcija povodom saopštenja Ministarstva kulture i informisanja, objavljena 16. 10. 2020. na sajtu Nezavisne kulturne scene Srbije

- Tužilačke i sudske prakse kad je reč o proceni osećaja lične ugroženosti (predsednik RS bio je jedino lice od kojeg nije tražen iskaz u postupku pred tužilaštvom i sudom).
- Potrebno je obezbediti doslednu primenu mahanizama sankcionisanja nedozvoljenog ponašanja radi stvaranja podsticajnog okruženja za rad medijskih radnika.
- Tužilaštva bi trebalo dosledno da primenjuju pouku o pravnom leku, kao i da na svoje akte stavljaju informaciju kome se sve pravni akt dostavlja.
- Poželjno je da tužilaštva, kada god je to moguće, završavaju postupak na način da se oštećenom omogući da ostvari svoje pravo na pravno sredstvo, kao i da dosledno informišu oštećene i podnosiocima prijave o ishodu postupka koji se završavaju odlukom tužilaštva.
- Službene beleške tužilaštava da povodom prijavljenih događaja nema mesta pokretanju postupka je potrebno obrazlagati na način propisan Pravilnikom o upravi u javnim tužilaštvima i omogućiti da drugostepeni organ proveri odluku postupajućeg tužilaštva.
- Kada se podnosi zahtev za pokretanje prekršajnog postupka, naročito treba voditi računa o tome da prekršaji zastarevaju u roku od godinu dana, a u svakom slučaju u roku od dve godine od dana izvršenog prekršaja.
- Posebnu pažnju treba posvetiti i pratiti slučajeve u kojima se kao osumnjičeni pojavljuju službena lica u vršenju službene dužnosti, s obzirom na primećenu praksu da istrage povodom ovih slučajeva traju dugo i da nisu efikasne.
- Raditi na tome da se na nivou redakcija procenjuju rizici i novinari obučavaju za izveštavanje sa protesta i javnih okupljanja, kao i da budu vidno obeleženi kao pripadnici medija.
- Dosledno informisati novinare o značaju isticanja osećaja ugroženosti i straha za život i telo kao bitnog elementa krivičnog dela ugrožavanje sigurnosti, kao i o važnosti da se pridruže krivičnom gonjenju i da ističu imovinskopravni zahtev u postupcima koje pokreću prijavljivanjem krivičnog dela.